

ЛОГОС

Богословський Квартальник
Periodicum Theologiae Trimestre

Т. II., кн. 2. Квітень—Червень 1951 April—June Vol. II., No. 2.

✠ *Андрей, Митрополит*

ЗА ЄДНІСТЬ СВ. ВІРИ, ЦЕРКВИ Й НАЦІЇ

Виховна роль Церкви для загального ладу.

II

(Продовження)

З ТОГО ВСЬОГО, що сказано, виходить ясно, яка велика роль Церкви і духовенства для загального ладу. Від виховної сили Церкви в якомусь краю чи народі, від напруженості виховної праці духовенства над молоддю та в проповіданні Євангелія і пояснюванні християнських чеснот у великій мірі залежить могутність батьківщини. Бо від тієї праці залежать громадянські чесноти громадян. Хоч моральність Євангелія є одна і та сама і в приватному і в громадському житті, то все ж є чесноти і привмети, що особливішим способом мають важне значення у виховуванні громадянських обов'язків та у впливі одних на других, який більше проявляється в публичному, ніж у приватному житті. У правилах предкладаємо АЕпархіяльному Соборові цілу низку таких чеснот. Усі вони є пристосуванням принципів справедливості і любови ближнього. Цими двома чеснотами мусить громадянин, беручи участь у провідництві, відзначатися понад громадянином, що не виходить із границь приватного життя. До правильного орудування хочби найменшою частиною влади треба тих чеснот, яких вимагаємо від тих, що мають у руках провід. Це чесноти монархів і провідників.

У великій державі участь громадян у владі невелика—обмежена до виборів і голосування. А все ж нераз трудно у загалу громадян про таку ширинь думки і серця, щоб кожен розумів і обіймав усі загальні потреби. Люди бувають цілком несвідомі потреби чи недостачі тих прикмет. Деякі громадяни Америки, противні демократичному ладові держави (а такими аристократами в Америці є вже рідкі нащадки тих емігрантів з Європи, що перші прибули до Америки, або ще там осіли перед століттям чи й двома), склали колись цікаву анкету, якої метою було переконатися про інтелектуальний і моральний розвій громадян, покликаних конституцією до голосування і виборів. Та анкета мала доказати, що дуже велике число

тих громадян має про державну конституцію і адміністрацію держави поняття не більш розвинені, ніж у 10-літніх дітей.

Поза Церквою є ще інституції, що є добрими школами громадянських чеснот. Тими інституціями є родина, громада та добровільні об'єднання і спільноти людей. Вони є знаменитими школами громадянських чеснот, бо вони є тими органічними клітинами, з яких складається всенаціональний організм. Але такою школою можуть вони бути тільки тоді, коли користуються повною свободою і мають якісь вироблені традиції, які їх членам накладають громадянські обов'язки, вимагаючи від тих членів чеснот та прикмет громадян. Родина буває в деяких країнах спільнотою, що обіймає не тільки батьків і дітей, але й цілі роди. Під батьківською властю голови родини остають не тільки його діти, нераз аж до смерти, але й брати і рідняки, що тримаються спільноти роду чи кляну за забезпечення у житті різних інтересів і потреб. Така родина є малою суспільністю. Може мати, мусить вона мати свої традиції, закони, звичаї, вироблені практикою довгих століть. Така родина була первісним зародком, з якого згодом повстали держави, бо такі родини, природно, самим устроєм давніші від держави, логічно попереджують державу. В деяких околицях Франції мають бути родини селян, що походять ще з часів Карла Великого, себто мають одинадцять століть організації і традиції.

“В країнах, де держава повстала сама з гри і розвою природних сил суспільства, себто де її початком не є перемога і здобуття краю інвазією чужинців, держава повстає так, що первісна клітина суспільного життя, найпростіший елемент родини, батьки і діти, лучаться у вищий організм родових спільнот, або громад. Коли громада має повну свободу, себто коли держава лишає людям ту свободу, якої вимагає сама природа завідувати своїм добром, виховувати своїх дітей і дбати про всі спільні справи живучих разом людей громади, тоді вона може стати знаменитою школою громадянських чеснот. Кожний найменше освічений, кожна найменша здібна людина може легко дійти до поняття відповідальности за ту поведінку, що відноситься до добра всіх у громаді, та до дбайливости про те добро. У громадському житті пізнає кожний, яка це важна справа справедливості, чесності в орудуванні спільним грошем, ощадності у видатках громади, відповідальності за голосування, котрим вибирається чи вїта чи громадську старшину, яка це важна прикмета—та цивільна відвага, яка велить сказати щиро свою гадку, коли йде про загальне добро, або співгромадян остерегти, нашімнути, а коли треба, то й скартати. Кожен учиться оцінювати авторитет, якого частина в ньому самому, послух для того авторитету, обов'язковість, тощо. Словом, усі ці цивільні чесноти в тому масштабі, в якому показуються в громадському житті.

Тому в устрою батьківщини, мабуть, найважливішою справою буде: заповнити громадам якнайбільшу свободу. Чи лучити громади у більші спільноти, волості—це питання, на яке можна відповісти тільки на основі дуже дбайливих дослідів громад і їх життя. Громада, майже так як родина чи

роди, є спільнотою примітивнішою від держави, повсталою перед нею, бо відповідає природному прямуванню людей, що живуть разом на якійсь території, щоб упорядкувати спільні свої справи.

Ще є і третя школа громадянських чеснот і третій рід ще більших цивільних спільнот, які неначе автоматично, себто з природи, видає зі себе людство. Люди мають природну потребу лучитися зі собою для досягнення тих цілей життя, що їх одиниці, лишеній самій собі, трудно досягнути. Зі самої природи людство подібне до ріллі, що видає зі себе цілу фльору різних добровільних спільнот, які служать прерізним потребам і бажанням одиниць. Та фльора відповідає природі людей, тому і в кожному народі вона трохи відмінна: часом буйна і пишна як фльора тропічних країв, часом скупа і марна, як у північних краях. Не можна не признати, що людина мусить мати свободу об'єднуватися з іншими в усіх справах, у яких має право поступити сама. Що людині вільно робити в приватному житті, в тому вільно їй єднатися в спільноту з іншими. Провідна влада мусить тієї свободи боронити, давати їй напрям, помагати їй та причинятися культурою ріллі до кращої продукції тієї фльори об'єднань і спільнот. Немає сторінки людського життя і немає людської потреби, яка не могла б стати предметом якогось товариства. Ті товариства мають різні назви. *Синдикатами* називаються товариства, заключені для правової оборони інтересів. Тому в синдикати лучаться робітники, щоб здобути свої права від патронів, а здобувають їх не тільки дорогою легальною, але й дорогою революції. Тому синдикалізмом називається також система революційних організацій робітників.

“Усі ті прерізні товариства і спільноти родяться з добровільної ініціативи одиниць. Людина є еством суспільним “зоон політїкон,” як каже Аристотель, себто має природний інстинкт, що каже її шукати подібних до себе людей. У тих спільнотах людину шукає заспокоєння потреб, яких не задовольє ні родина ні держава. Ті спільноти заповнюють людині взаємну поміч, раду, спільність у змаганні праці, вони повстають поза діянням державної влади і мають свою самоуправу, власну організацію, яка тим сильніша і здоровіша, чим більше пристосовується до природи. Вони є під наглядом держави, держава регулює їх взаємні відносини, перестерігає перед незаконними злуками, або перед незаконним поступуванням існуючих злук і лучить їх усіх опікою, наглядом і проводом у свою єдність. Тому вони не тільки не противні меті державного життя, але навпаки, помагають в її досягненні. Вони такі різнородні, як різні бувають цілі, задля яких люди збираються в товаристві. Є, чи можуть і повинні бути, спільноти рілльничі, промислові, торговельні, наукові, літературні, мистецькі, кооперативи і синдикати різних фахів і працівників. Крім тих усх спільнот людської суспільности, що мають природне право до свободи, сама верховна влада накидає силою суспільности цілий провідний апарат. З розділом влади на більші і менші відділи: райони, повіти, області тощо, всі вони тим краще виконують своє завдання, чим більше під проводом цен-

тральної влади шанують права свободних, суспільних одиниць і допомагають їм до досягнення їх законних та правильних цілей. Організація наближується до організму тим, що всі колеса і колісця, з яких складається суспільне життя народу, уміє мудро провадити, не порушуючи нічим їхньої природної свободи і допомагаючи їм успішно в досягненні того, на що їх сили не вистачають.

Чи до правильного діяння такої зложеної машини, якою є життя великого народу, треба якихось провідників, які уміли б і могли б вести батьківщину, задержуючи в своїх руках провід і вплив на загальне? Як можуть чи повинні бути вибрані чи вишукувані ті провідники? В цих питаннях різняться поміж собою прихильники систем: монархічної, олігархічної і демократичної. Ролю висувати на перший план і віддавати провід одиницям, які вважає за найвідповідніші, може мати або монарх, або партія чи монопартія, або станова олігархія чи аристократія, чи вкінці те, що в демократіях становить загальні вибори, або публична опінія.

Добір проводу і демагогія:

Залежить від дуже багатьох природних прикмет чи хиб якогось народу та від історичного його розвитку, від традиції, яким способом у тому народі одиниці доходять до проводу. І в тому, може, лежать найбільші труднощі всенароднього будівництва. Коли всі засади Євангелія є в народі загально прийнятні, коли бодай велика більшість громадян живе християнським життям і поступає по велінню християнських чеснот, коли нарід своїм життям та молитвою заслуговує на благословенство й поміч Неба, коли в народі Церква свободно виконує Богом дане післанництво, себто проповідає Євангелія та освячує нарід і за нього молиться, то ті труднощі, що звязані з верховним проводом, розв'язуються мирно і, за Божою ласкою, корисно для загального життя. Але коли тих умовин нема, і тому нема і Божого благословенства, то на поверхню суспільного життя висуваються одиниці нездібні на провідників, які тимсамим приносять радше шкоду, ніж користь. Бо замість дбати про загальне добро, вони шукають тільки заспокоєння свого власного самолюбства, себто ставлять понад добро загальне своє власне добро. І тоді мусять ввести в будову хати безконечні непорядки. А що не можуть до того самолюбства признатися, мусять свій провід сперти на обмані, на брехні, на "публичній опінії загалу", яку самі викликають й обробляють при помочі преси, а не приймають як об'єктивний, від них незалежний факт. Тоді досліджувані і представлявані розумом потреби поодиноких фахових груп людей заступають нераз оперті цілком на обмані гасла, що домагаються не свободи, а сваволі, не братерства, а поневолення братів, не рівности, а переваги слабших і менше здібних, систему такого хаосу, що веде до кінцевого рабства, приєднують прекрасними гаслами: свободи, братерства і рівности. Розум заступають демагогічними гаслами, волю заступають пристрастю, пристрастю доводять до шалу, усяке

право заступають силою, зі своїх примх роблять обов'язкові для всіх закони, оборонців права і справедливості представляють фанатиками. Ніякої об'єктивної критики вони не терплять, проповідь Євангелія стає для них небезпекою, свобода слуг Божих нездійсненою претенсією. Замість давати народові мудрий провід, що здійснює мету загального добробуту і щастя, вони вводять у суспільне життя роздори, домашні війни, нічим необмежену партійність і відзначаються шаленою захланністю на гріш, безсоромним хабарництвом, легковаженням людської одиниці, безнастанним топтанням усяких її прав, крайньою нетерпимістю навіть супроти братів і незрозумілою ненавистю до всіх, що їх називають противниками. Бога відрікаються, Церкви не признають, моральністю для них самоволя, законом для них безprawство.

До якого ступеня зуміє український нарід коли Бог дасть йому рішати про свою долю, уникнути всіх тих небезпек і дати українській суверенності такі форми, які запевняють свободу громадян і ненарушність національних границь батьківщини, та виминути всі небезпеки в тій праці, покаже щойно майбутнє. Ми, себто Духовенство Галицької Области, мусимо виконати свій обов'язок і старатися всіми силами причинитися і молитвою і радою і, оскільки наші брати приймуть нашу співпрацю, ділами помагати їм у праці, на яку не є приготовані. Двадцять літ большевицького режиму знищило безліч елементів, може конечно потрібних до розбудови батьківщини, і на організм народу витиснуло тавро неволі, з якого українцям не легко буде духово отрястися.

Національна єдність українського народу.

Щоб по змозі всесторонньо з'ясувати собі труднощі, які матимуть ті, що будуть працювати над будовою, треба розглянути всі неначе конституційні елементи єдності, або розглянути всі доосередні і відосередні сили. Цими дослідями дійдемо бодай до якогось знання тих природних сил, які запевнять рідну майбутність, і тих сил руйнних, які будуть для неї великою небезпекою.

На чому ж опреться єдність хати? На національній єдності. Український нарід є одним народом, дехто схоче навіть сказати: одним організмом, тому й належиться йому стати і суцільним національним твором. Але йде про те, щоб з'аналізувати поодинокі елементи, з яких національність складається, і сили, які її розбивають.

Що ж робить якесь число людей народом? Передовсім мова. Всі, що по українськи говорять, або що вважають українську мову за рідну, будуть становити український нарід. Безперечно, єдність мови є звязком, що лучить людей, але не все лучить їх у народи. Знаємо народи між собою дуже різні і собі взаємно ворожі, які вживають одної і тої самої мови: у Великій Британії—англійці, шкоти й ірландці. До цього ж англійські Домінії і Злучені Держави Півн. Америки. Всі ті країни вживають англій-

ської мови і, може з винятком Ірландії, в останньому десятилітті всі вважають її за свою мову. Знаємо і народи, які вживають різних мов, а однак є дуже сильно побудованими національними і державними організаціями-організмами, напр. Швейцарія. Історія з'єдинення в одну державу різних держав Німеччини і відмін німецької національності, як і історія з'єдинення Італії в один нарід і державу, вказує, як одна мова довгі століття може не бути достатньою причиною до з'єдинення в одну цілість тих, що нею говорять.

Крім мови конституційним елементом національності буде, може, та стихійна, мало свідома воля всіх одиниць злучитися в одну організацію. Та воля є доказом тих різних прикмет чи характеристик народу, які інстинктивно пхають його до хотіння бути одним. Скільки такого хотіння в українському народі, досить трудно сказати. У відповіді на це питання треба би стегреться судити інших по собі самим. Гарячий патріот має не тільки тієї природної стихійної, але й свідомої волі стільки, що сам інстинкт веде його до думання, що так само будуть розположені всі українці.

Змагань виробити таку волю, або освідомити дримаючу в інстинкті волю зроблено в останніх поколіннях у нас багато. У праці над народом було багато патріотизму. Об'єктивних дослідів незвичайно мало, щоб не сказати, що цілком їх не було. Здається, без перебільшення, ніхто у нас із соціологів, політиків, етнографів не приглядався з любою народній психіці в одиницях і масах. Ніхто навіть не зробив поважних наукових дослідів над таким явищем, що можна його назвати глибокою раною чи язвою, яким є *москвофільство*. Без тих дослідів, тільки на основі поверховних обсервацій можна сказати, що свідомість української національності повстає під впливом праці патріотів так легко і скоро, що треба би думати, що вона є виявом чогось, що глибоко лежить у психіці народу. Хоч, з другого боку, почуття і пізнання ворожих сил, що хотять нарід нищити, до деякої міри можуть заступати ту психічну глибіню.

Яке буде положення в Україні тепер, після 20-ти літ большевизму, годі сказати. Дуже можливо, що самостійництво буде зближене до федерації з Росією. Хто дивився з увагою на те, як самостійництво трудно приймалося навіть в інтелігенції, як Центральна Рада довго не могла прийти до думки самостійности, той буде побоюватися, що від Полтави минули за довгі літа, щоб відразу можна було стерти їх тавро. Інстинкт національності та стихійна воля народу появилися, може, в повстанні проти гетьмана, але хоч той рух видавався просто звернений проти думки федерації і прикмета самостійництва лишилася зовнішньою характеристикою У.Н.Р., то історія тих часів і тих рухів ще занадто нова, а спеціально соціологічно-психологічні досліді у нас занадто занедбані, щоб можна було сказати, що повстання проти гетьмана було виявом глибокої волі мати свою державу. Хіба назвати, з деякими публіцистами стихійне хотіння мати свою державу "ірраціональним", і так назвемо повстання, бо воно мусіло бути в повній

мірі ірраціональним, коли в такому короткому часі довело до руїни своєї держави.

Чи під большевицьким режимом не змоглися, може, ще сильніші від напряму федерації елементи розкладу навіть поміж тими людьми, що найщиріше хочуть бути самостійниками, це покаже щойно майбутнє. На жаль, навіть з поверховної обсервації нашого національного життя конечно доходить до висновку, що як у душі українця є глибока і сильна воля мати свою державу, так попри ту волю знайдеться, може, рівно сильна і глибока воля, щоб та держава була конечно такою, якою хоче її мати чи партія, чи група, чи навіть одиниця. Бо якже пояснити те фатальне ділення поміж собою, ті спори, роздори, сварні, ту партійність, яка нищить кожен національну справу? Як пояснити психіку таких численних гарячих патріотів, яких праця має визначний руїнний характер? Чи перевагу у нас візьмуть елементи позитивні, чи негативні?

Це частинно пізнаємо, коли побачимо, чи Україна потрапить вже не з'єдинитися на релігійному полі, але чи потрапить виректися тої чисто московської і навіть большевицької нетерпимости, що рідного брата зненавидить, коли тільки він у справах релігії думає інакше, ніж ми. Нетерпимість супроти гетеродоксів, поняття ортодоксії як ненависти, як спротиву, буває, у нас, на жаль, таким частим симптомом, що можна поважно побоюватись за майбутність України; релігійні роздори не то, що не злагодять національних сварів, а, може, зроблять їх ще прикрішими і глибшими. Хоч, теоретично, видавалося б, що поєднання на релігійному полі ще ніколи не було таке легке, як в тепер.

(Продовження послідує)

Архієп. Йосиф Сліпий
Доктор і професор св. Богословія
Ректор Гр.-католич. Богословської Академії
у Львові

ДОГМАТИКА ВСЕЛЕНСЬКОЇ ЦЕРКВИ

ТОМ. ТРЕТІЙ. ЧАСТИНА ПЕРША

Archiepp. Josephus Slipyj
Doctor et professor Theologiae atque
Rector Academiae Leopoliensis

THEOLOGIA DOGMATICA

ECCLESIAE CATHOLICAE

VOL. III. PARS PRIMA

(Продовження)

в) В Коринті виринули були спори між вірними: *Говорю ж те, що кожний з вас каже: Я Павлів, а я Апполосів, а я Кифин, а я Христів. Чи розділювся Христос? Чи Павла за вас розпято? Або чи в ім'я Павла ви охрещені?* (1 Кор. 1, 12, сл.). А що аргументація св. Павла тратила б силу, якщо хрещення й інші тайни установив би котрийсь з апостолів, отже Христос установив хрещення й інші тайни. Інакше вірні могли б до деякої міри говорити, що вони Павлові, Кифини і т.д., бо прийняли установлені ними тайни.

с) На основі доказів св. Письма можна дальше так аргументувати: Христос установив сам тайни. А що тайни складаються з матерії і форми, отже Христос сам установив матерію і форму тайн.

2. Передання. а) Св. Отці виразно не говорять, що всі сім тайн установив Христос. Як сказано вище, вони взагалі не називають седмичного числа тайн. Все ж таки, коли викладають науку або згадують про поодинокі тайни, приписують їх установлення Христові. Св. Василій учить, що хрещення є установлене Христом, і тому не можна його змінити. В противнім випадку це потягало б за собою позбавлення вічного життя: *“А видається часом, що Апостол згадує також лиш самого Духа в хрещенню. “Бо ми всі” — каже — “в однім Дусі охрещені в одно тіло (1 Кор. 12, 13).” З цим згоджується і те: “Ви будете охрещені Духом Святим (Лук. 3, 16).” (Дія. 1, 5) “і той хреститиме вас Духом Святим.” “Та все ж ніхто не скаже, що довершене хрещення, в яким призвано само ім'я Духа. Треба заодно оставити ненарушене Передання, яке дане в животворній ласці. Бо хто увільнив наше життя від зіпсуття, дав нам власть обновы; ця власть має невимовну причину і закриту в тайні та при тім дає велике*

спасення душам так, що додати або відіймати щось з того, значило б, позбавити себе вічного життя." (Про св. Духа, гл. 12, 14 SG, 32, 117). В творі Псевдо-Амврозія читаємо: Ergo auctor sacramentorum quis est nisi Dominus Jesus? De cœlo ista sacramenta venerunt." (De sacr. 14, 4, 13. MSL 16, 458). Св. Августин: "Quæ (gratia) ubi venit, ab ipsa Dei Sapientia homino assumpto, a quo in libertatem vocati sumus, pauca sacramenta saluberrima constituta sunt, quæ societatem christiani populi, h.e. sub uno Deo liberæ multitudinis, continerent." (De vera relig. c. 17, 33, MSL 34, 136). Вправді Христос міг поручити установаження тайн апостолам, однак цього не зробив: Hoc noluit ideo, ut in illo spes esset baptizatorum, a quo se baptizatos agnoscerent. Noluit ergo servum ponere spem in servo... Ergo ne tot baptismata dicerentur, quot essent servi qui baptizarent accepta potestate a Domino, sibi tenuit Dominus baptizandi potestatem, servis ministerium dedit. (In 10 tr. 5, n. 7. MSL 35, 1417).

б) Ще ясніше виступає це пересвідчення в середньовіччі. Св. Тома: Apostoli et eorum successores sunt vicarii Dei, quantum ad regimen Ecclesiæ constitutæ per fidem et fidei sacramenta; unde sicut non licet eis constituere aliam Ecclesiam, ita non licet eis tradere aliam fidem neque instituere alia sacramenta; sed per sacramenta, quæ de latere Christi pendentis in cruce fluxerunt, dicitur esse fabricata Ecclesia Christi. (S. th. 3. q. 64 a. 2.) Причина безпосередньої установи в добро Церкви. Christus non ex invidia prætermisit potestatem excellentiæ Ecclesiæ ministris communicare, sed propter Ecclesiæ utilitatem, ne in homine spem ponerent et ne essent diversa sacramenta, ex quibus divisio in Ecclesia oriretur, sicut apud illos, qui dicebant: Ego sum Pauli, ego autem Appolo, ego vero Cephæ. (S. th. 3. q. 64. a. 4.)

Теж і нез'єдинені визнають, що сам Христос установив всі тайни і що для прикладу сам їх приймав. (Пор. Сімеон Солун.—Про тайни MSG 155, 185-206).

3. Розум склонює нас до того, що Христос сам установив тайни. В цей спосіб закріплюється єдність Церкви: Один Христос, одна Церква, ті самі тайни. Якщо тайни входять в основу Церкви, тоді служителі тайн не можуть їх ні змінити, ні устанавляти нових, ні усувати старих.

V. Богословські висновки. 1. Христос установив матерію і форму тайн щодо їх відміни.

По доказі на твердження, що Христос сам установив матерію і форму тайн, вирінає далі питання, чи означив лиш їхній рід, чи відміну, чи одинично.

а) Христос не означив лише роду знаків (in genere). На прим. коли б був поручив апостолам або Церкві вибрати відповідний знак для хрещення, для передання священничої влади, для покріплення в недузі і т.д. і з тим злучив божу благодать. Значить, від апостолів і Церкви залежало б вжити

води, чи іншого плинну для хрещення, оливи чи товщу для оливопомазання і миропомазання і т.д. та такої чи іншої форми. Приклонниками цієї гадки є *Salmanticenses* (Curs. mor. de Sacr. in gen. c. 4. n. 48), *de Lugo* (De sacr. in gen. Disp. 2. s. 5. n. 86. seq.). *Hurter* (Comp. theol. III. 12. n. 287), *Billot* (De sacr. I. 34, 161. II. 269), *van Noort* (Tr. de sacr. 68 ст.) і др. Повстає тут велика трудність, а саме, апостоли й Церква мали б право змінити субстанцію матерії і форми, бо вони їх самі установили: *Cuius est facere, est etiam mutare.* (*Toletus*, In 3. p. q. 6. 4. a. 2). Навпаки Церква все твердила, що не має влади над субстанцією тайн і тому не може їх змінити. Отже Христос не установив лиш роду матерії і форми тайн. Папа *Бенедикт XIV* заперечує владу Церкві над суттю тайн: “*Gratis omnino et arbitrario fingitur, quod Ecclesia ea (potestate) usa fuerit; dicant enim, ubi, quando, in quo concilio, a quo pontifice facta sit eius modi mutatio* (De syn. 1. 8. c. 10. n. 10.). *Триденційський Собор* заявляє—*declarat hanc potestatem perpetuo in Ecclesia fuisse, ut in sacramentorum dispensatione, salva illorum substantia, ea statueret vel mutaret, quæ suscipientium utilitati seu ipsorum sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum et locorum varietate, magis expedire iudicaret.*” (Sess. XXI, c. 2. Denz. B. 931). Собор заперечив закид протестантів, наче б тайна оливопомазання в апостольських часах різнилася від уділення в середніх віках: *Nec profecto Ecclesia Romana, aliarum omnium mater et magistra, aliud in hac administranda unctione, quantum ad ea, quæ huius sacramenti substantiam perficiunt, observat, quam quod b. Jacobus præscripsit.* (Denz. B. 910). Папа *Климент VI*. в листі до Консолятора, вірменського патріярха (1351 р.), заперечив владу римського Папи над суттю тайн: *Credidisti et adhuc credis, Romanum Pontificem circa administrationem sacramentorum Ecclesiæ, salvis semper illis, quæ sunt de integritate et necessitate sacramentorum, posse diversos ritus Ecclesiarum Christi tolerare, et etiam concedere, ut servantur.* (Denz. B. 3019). Коли деякі богослови старалися згоди Пія X на те, що епівлеза належить до форми освячення, тоді Папа в листі до легатів Сходу (1910) сказав: *Nec intacta relinquitur catholica doctrina de sanctissimæ eucharistiæ sacramento cum... docetur sententiam suscipi posse, quæ tenet apud græcos verba consecratoria effectum non sortiri, nisi iam prolata oratione illa, quam epiclesim vocant, cum tamen compertum sit ecclesiae minime competere ius circa sacramentorum substantiam quidquam innovandi.* (Denz. B. 3035). Це, що належить до сутності тайни, робить тайну важною і цього не може Церква змінити.

б) Христос не установив матерії і форми одинично. Якщо Христос не установив загально щодо роду матерію і форму тайн, так не означив їх точно і докладно до найнижчої одиниці і останніх подробиць (in individuo). Не сказав, чи має бути джерельна вода, чи якабудь природна, тепла, чи зимна, чи хрещення через погруження, чи через полиття, не означив по-

одиноких зворотів і слів форми і т.д. Свідчать про це різниці в матерії і формі тайн між Заходом і Сходом (хліб прісний і квашений в Євхаристії, Печать дара Св. Духа — *Signo te signo crucis*, вказівна і благальна (*indicativa* і *deprecativa*) форма розршення в покаянні і т.д.). Коли б Христос точно означив матерію і форму тайн, то в Церкві були б недопускальні такі різниці. Отже Христос не установив *одинично* до найменших подробиць матерії і форми тайн. Зрештою, нема теологів, які перечили б це і обстоювали б противну думку.

г) *Остається третя правдоподібна думка, що Христос установив відміни (in specie) матерії і форми тайн.* (Franzelin,, *De sacr. th.* 5. Pohle III, 51, Pesch. VI). Вода при хрещенні обнімає всяку природну воду, облиття може бути через погруження і полиття водою, олива з оливок і т.д. Форму означив Христос щодо її змісту, а не щодо поодиноких її слів і зворотів. Яку відміну матерії і форми установив Христос, про це говорять св. Письмо і Передання. Чи конкретна матерія і форма тайни остає в своїй відміні, чи задержані питомі ціхи відміни (дистильована вода і кольтонська вода) і логічний та теологічний змісл слів (граматично зіпсута форма і еретично зміненa), про те вже рішає загальна думка.

VI. Закиди. 1. З історичного погляду роблять закид, що, мовляв, суттєвість матерії і форми деяких тайн нині не є та сама, що в давніх сторіччях. Ось миропомазування уділювали в перших чотирьох сторіччях самим положенням рук (Galtier, *Dict. de théol.* VII, 1341). Пізніше вже додали помазання миром, освяченим єпископом. Це належить нині до важности тайни. Оливу для тайни оливопомазання має посвятити на Заході єпископ, на Сході вистачить, коли священник посвятить. Отже Церква має владу над тим, що належить до важности тайн і може змінити їх субстанцію.—В. Загально прийнята є гадка, що освячення мира єпископом належить до важности миропомазання. Західна і східна Церква, а навіть еретичні орієнтальні секти, погоджуються під тим оглядом з собою. Тому що не можна сказати, коли цей обряд завели, треба прийняти, що він установлений Христом. “Благословимо воду хрещення, оливу помазання... З яких письм? Чи ж не на основі тихо прийнятого передання” (Св. Василій: О. Св. Дусі 27, 66 MSG 32, 188). Трудність лежить в тім, що в перших століттях загалом, тепер лиш на Сході, уділювали зараз по хрещенню миропомазання. Тому з цих свідоцтв годі впевнитися, що належало до тайни хрещення, а що до миропомазання. Помазання по хрещенні було уділенням тайни миропомазання. Його довершували помазанням чола, що є тотожне з положенням рук. Відтак, коли миропомазання відділили, додали в хрещенню осібне помазання оливою оглашених.

Благословення оливи недужих належало все в першу чергу (*ordinarie*) до єпископа. Східна Церква дозволила, розуміючи в такім дусі установу Христа, і священникам, що однак не змінє сути речі.

2. Декрет для Вірмен уважає матерією священства передання священни-

чих *орудій*: *Sextum sacramentum est ordinis, cuius materia est illud, per cuius traditionem confertur ordo, sicut presbyteratus traditur per calicis c. vino et patena, cum pane porrectionem.* (Denz. B. 701). А що передання *орудій* не є установлене Христом, бо на Сході уділюється тайну священства і тепер без передання *орудій*, отже Церква змінила матерію тайни священства.

В. Декрет Євгена IV. не є непомильним рішенням Церкви. Папа на основі св. Томи з'ясував тодішню науку про тайни. Як помазання миром в тайні миропомазання належить до сутності тайни від самого установлення, так зовсім правдоподібно передання *орудій* не належить до сутності тайни священства і ввели його для унагляднення переданої влади, як *pars integralis*, що доповнює внутрішню Тайну, але до її сутті не належить. (пор. Straub, II, 456/7).

3. Первісно в цілій Церкві, а тепер тільки в східній уживали вимолювальної форми розрішення—“Хай Господь простить тобі через мене”.— В латинській Церкві є тепер важна тільки вказівна—індиктивна форма розрішення: *Ego te absolvo*. Отже Церква змінила на Заході суть форми і тим самим має право змінювати те, що належить до важности і сутності тайн.—В. Передусім не всі теологи признають, що вимолювальна форма на Заході є неважна. Відтак, Церква, вирішуючи важність лише індикативної форми, не нарушила сутності тайни, а лиш подібно, як робить це світська влада, автентично узнала би якусь форму суду важною, а інші форми ні.

4. Церква установила розривні перепони подружжя і зробила неважною матерію і форму, які передше були важні. Отже Церква змінює сутність тайн. В. З установи Христа матерією і формою подружжя є важно заключена подружня умова і цього Церква не може змінити. Лише в деяких випадках може Церква рішити, що подружня умова є неважна (напр. подружжя, яке заключає священник, подружжя не заключене перед парохом і двома свідками і т.д.). *Важно* заключена подружня умова є причиною ласки і Церква не може цього ніяк змінити. Одначе в конкретнім випадку можна сказати, що умова є важною або неважною, і послідовно, що вона є знаком ласки або ні, і це не є нарушення сутності матерії і форми подружжя.

8. *До важного уділення тайн потрібний намір служителя робити те, що робить Церква.* Правда віри.

1. *Пояснення.* Від установника тайн треба відрізнити *служителя*, який *справує* і уділює другим тайни. У всіх тайнах, крім евхаристії, *служитель* довершує тайну та рівночасно її уділює. *Головним* і першим *служителем* є сам Христос, бо до нього належить розділяти благодать, яку заслужив, і довершувати та уділяти тайни, які сам установив. Звідси і його особлива визначна влада над тайнами (*pot. excellentiæ*). Вправді Христос сам не

уділює тайн, але з того часу, коли знісся на небо, дав власть і поручив Церкві уділяти їх в його імені. Тому апостоли і їх наслідники є з уповажнення Христа *другорядні служителі тайн* (*ministri secundarii*). Згідно з наукою св. Павла, апостоли виступають “в особі Христа” (2 Кор. 2, 10), є “посли Христові” (2 Кор. 5, 20) і “слуги Христа” (1 Кор. 4, 1), який властиво сам хрестить в Св. Дусі (Ів. 1, 33). І тому св. Августин каже: *Hic est, qui baptizat in Spiritu So. Petrus baptizat, hic est, qui baptizat; Paulus baptizat, hic est, qui baptizat; Iudas baptizat, hic est, qui baptizat.* (In 10. tr. 6, 7 MSL 35, 1428). Рівнож і св. Кирило Єрус. говорить також: “Благодать дається не від людей, але від Бога через людей; отож приступай до хрестителя, але приступаючи, не гляди на обличчя того, кого видиш, а май на увазі Св. Духа, про котрого тепер говоримо. Бо Він готов запечатати твою душу; і дасть тобі якусь небесну і божеську печать, перед якою дрожать демони,” (Кат. XII, 35. MSG 33, 1009).

“Пр. Євхаристія не різниться нічим, каже св. Іван Хризостом, від Тайної вечері, обі звершує Христос: “Коли отже бачиш, що священник подає тобі дари, представ собі, що це не робить священник, але що це рука Христа, яка підноситься. Бо коли священник хрестить, то не він хрестить, лиш Бог, що держить твою голову невидимою силою, і ні ангел, ні архангел, ні хто інший не сміє приступити і доторкнутися, так і тепер.” (До Мат. Гом. 50, 3. MSG 58, 507).

Отже *служителем тайн є той, хто силою одержаної від Христа влади довершує в його імені таїнствений знак*. Служитель є постільки причиною ласки, поскільки робить знак (*causa ministerialis*), який є орудною причиною ласки. *Важно* уділює тайну той, хто довершує таїнствений знак, який уділює право на ласку (*res et sacramentum*). *Законно* (*legitime*), хто уповажнений Церквою, яка завідує тайнами. *Достойно* (*licite*), коли служитель є в стані освячуючої ласки і захоче приписаний Церквою обряд. Може бути важно уділена тайна, але незаконно і недостойно. Крім правдоподібно одної тайни сповіди кожна інша тайна може бути уділена і прийнята негідно, але важно.

В тезі говориться, що до важного уділення тайни є потрібний намір (*intentio*) служителя. Намір це акт волі, яким людина по розумовій розвазі, щось хоче або відкидає. Намір слід відрізнити від уваги (*attentio*). Суб’єктивно беручи, намір може бути: 1) *дійсний* (*actualis*). Є це акт волі, який у даній хвилині фізично існує і впливає на діяння (священик має намір розрішити і розрішує грішника). 2) *Учинковий* (віртуальний, *virtualis*). Людина збудила намір передше і він впливає на діло не прямою свідомістю, бо вона в даній хвилині вже не існує, але підготовними чинностями, які ведуть до наміреного діла (напр. коли священник рішив відправити Службу Б., відтак не думаючи про це, приготується, відмовлює молитви, вбирається і т.д.) 3) *Постійний* (габітуальний, *habitualis*) намір є тоді, коли людина збудила його передше, його не відкидала, але й не

існує тоді, коли довершується акт (священик, що обіцяв відправити в чийсь наміренні Службу Божу в означенім дні, не звертаючи відтак уваги на намірення, відправив її. 4. *Здогадний* (interpretativa) намір є такий, якого людина ніколи не мала, але була б задля виробленої схлонности волі його збудила, коли б прийшло її це на гадку. (Віруючий, який нагло стратив свідомість, був би мав намір, якщо був би притомний). Це є радше пресумпція ніж намір. Загальна думка богословів є, що конечний є намір бодай учинковий, бо діючого не в силі людина все мати. Інші наміри не вистачають.

Об'єктивно беручи, може бути намір а) *зовнішній* (i. externa) коли звернений на діло з чисто зверхнього, матеріяльного боку (на пр. хтось хоче зробити знак хрищення, наскільки це є чисте полиття водою і вимовлення слів: Крещается і т.д. (Що такий намір правдоподібно вистачає, вчив Ambrosius Catharinus (*1553) учасник трид. собору і архієп. Компси (Compsa) в творі De necessaria intentione in perficiendis sacramentis, (Romæ 1552). В XVII і XVIII ст. боронили цього Серрі (Serry), Фарвак (Farvaques), Жієнен (Juenin), Гаас (Haas), Гльоснер (Glosner) і др., з нез'єдинених Андрутсос і Малиновський.

б) *Внутрішній* намір (i. interna) має той, хто хоче діла, поскільки воно взяте з формального боку і під оглядом внутрішнього значення хрищення як тайна, установлена Христом і уділювана Церквою). Теологи розрізняють тут ще намір *відносний* (i. reflexa), коли служитель сам переконаний і вірить, що це обряд, святий, дає ласку і т.д. і *загальний*, прямиий намір (i. directa), коли хоче довершити знак, та не входить глибше в його суть, такий, який робить Церква, себто який установив Христос, навіть міркуючи при цьому хибно, що правдивою Церквою є протестантська, нез'єдинено-православна, тощо.

До важного уділення тайн є конечний намір, бодай робити те, що робить Церква. Це є правдою віри. Що конечний бодай *учинковий* (virtualis) (бо н. діючий вистачає сам собою,) і *внутрішній*, є загальна і певна думка богословів.

Намір служителя не належить до суті тайни, бо тільки таїнственний знак є причиною ласки. Намір є потрібний до того, щоб служитель став слугою Христа і уділив тайну. Служитель є отже тільки зовнішньою причиною ласки.

II. Рішення Церкви. Мартин V. (собор в Констанції, 1414-1418) жадав від Віклефітів і Гуситів признання, що до важного уділення тайн служитель має мати намір робити те, що робить Церква: Utrum credat, quod malus sacerdos cum debita materia et forma et cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, vere conficiat, vere absolvat, vere baptizet, vere conferat alia sacramenta. (Denz. B. 672).

Триденційський Собор здефініював: Si q. d. in ministris, dum sacramenta, conficiunt et conferunt, non requiri intentionem, saltem faciendi, quod facit

Ecclesia, a. s. (sess. VII. can. 11. Denz. B. 854). Si q. d. Baptismum, qui etiam datur ab hæreticis in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia, non esse verum baptismum, a.s. (тже Denz. B. 860). (Пор. ч. 902).

III. Противники. Протестанти твердять, що намір є злишній, бо тайни можуть збудити віру в приймаючих і без наміру служителя. Лютер думав, що хрищення, уділене в жарті, безумним і п'яним, є важне.

IV. Доказ. 1) Св. Письмо. а) Св. Павло каже, що апостоли є слуги Христа і завідателі тайн (1 Кор. 4, 1). Щоб бути слугою Христа в уділюванні тайн, треба мати намір робити те, що робить Христос. Бо розумне єство може стати чийсь орудником тільки через свобідний акт волі. Отже служитель мусить мати намір уділити тайни Христа. б) Тайни уділюються в імя Христа (Хрищення Ді. а. 2, 38; Євхаристія і Кор. 11, 25; Оливопомазання—Яв. 5, 14 і т.д.). Щоб розумне єство виконало діло в чийсь імені, мусить мати намір. Отже до уділення тайн треба наміру. Тайни уділені у власнім імені служителя не є Христовими знаками ласки. Водночас Св. Письмо ніде не говорить, що вистачить таїнственный знак без наміру служителя.

2. *Передання* не подає нам багато свідощтв, тому що Отці і церковні письменники загально вважали важною тайну, якщо уділив її уповажнений до цього служитель і заховав приписану матерію і форму. Папа *Корнелій* (251) узнав свячення протипали Новаціяна неважним, бо єпископів-святителів змусили до свячення і вони не мали наміру, "тому що змусив їх позірним і даремним положенням рук уділити собі єпископство": ... Inani manuum impositione episcopatum sibi tradere per vim cogit." (Euseb. Hist. Eccl. VI, 43, MSG 20, 620). Вправді св. *Августин* каже, що важне є хрищення, якщо "minister fallaciter dat" (De bapt. VII, 53. n. 101 MSL 43, 242), але під fallax minister розумів такого, що вдає доброго християнина. Все ж таки слідне у нього вагання, бо сумнівався, чи важне є хрищення, уділене мімікою і жартом: ... totum ludicre et mimice et ioculariter ageretur, utrum approbandus esset baptismus qui sic daretur, divinum iudicium... implorandum censerem. (тже n. 102 і b. 243). Докладніші і глибші досліді над наміром служителя почали щойно схолястики. Як перший, що *виразно* вимагав наміру служителя, є *Гулон* від св. *Виктора* (†1141. *Препозитин* з *Кремони* (†1231) означив ближче і впровадив термін faciendi quod facit Ecclesia, який перейняли пізніше інші богослови й собори. *Петро Льомбард* пише: In hoc (baptismate) et in aliis sacramentis sicut forma est servanda, ita et intentio illud celebrandi est habenda (Sent. 4. d. 6. u. 5). Згідно вчать і францісканські і домініканські богослови. *Бонавентура*: Dispensatio sacramentorum est opus hominis ut rationalis, ut ministri Christi et ut ministri salutis; hinc est, quod necesse est quod fiat ex intentione. (Brevil VI, 5). Зразком хай буде текст св.

Томи: Requiritur eius (ministri) intentio, qua se subiciat principali agenti, ut se intendat facere, quod facit Christus et Ecclesia (S th. 3. q. 64. a. 8).

В декреті для Вірмен кажеться: “Omnia sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materia, verbis tanquam forma et persona ministri conferentis sacramentum cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia: quorum si aliquod desit, non perficitur sacramentum (Denz. B. 695). Це не є непомильні рішення Церкви, все ж вони висловлюють загальне переконання.

Знову ж Папа Олександр VIII (1689-1691) осудив ось ту думку: “Valet baptismus collatus a ministro, qui omnem ritum externum formamque baptizandi observat, intus vero in corde suo apud se resolvit: Non intendo, quod facit Ecclesia” (Denz. B. U. 1318). Бенедикт XIV завважує, що це осудження завдало тяжкий удар думці про вистачаємість зовнішнього наміру, “negari non potest grave vulnus præfatæ opinioni inflictum.” (De syn. 1. I. c. 4. n. 8). Лев XIII (Apostolicæ curæ, 1896 р.) вважає свячення англіканів неважним задля змінення форми і недостачі наміру: “Cum hoc igitur intimo formæ defectu coniunctus est defectus intentionis, quam æque necessario postulat, ut sit sacramentum... (Denz.-B.U. 1966).

Нез'єдинені. Петро Могила вимагає “умового означеного і певного намірення. (Євхолог. ст. 3 і Іспов. віри 1, 100). Натяки на конечність наміру є і в “Ісповіданню патр. Дозитея,” який дозволяє у крайній потребі на уділення хрищення кожному православному, ро має відповідний святому хрищенню намір. (Гл. XVI Kimmel—Libri symbolici, 456).

3. *Розумовий доказ.* а) До уділення тайн треба служителя, що має приво уділювання тайн в імені Христа. Служителем стається людина через намір. Отже до уділення тайн треба мати намір. Найкраще, коли цей намір є діючий, але вдержати увагу через довший час при одній речі переходить сили людини. Тому намір мусить бути бодай віртуальний учинковий. Постійний і здогадний не вистачають до виконання тайн, бо вони не існують і не впливають у час довершування тайн. Вони можуть також бути в п'яного і в того, що стратив розум, а одначе їхні діла не є розумними чинами людини.

б) *Тайнственні обряди, якщо брати їх матеріально і зверхньо, є неозначені в часі їхнього уділювання* (хрищення є дійсним облиттям з тілесного бруду, поученням, як христити, дійсною тайною і т.д.). А що ці обряди тратять всяку двозначність і можуть бути означені як тайни виключно через намір робити те, що робить Христос і Церква, отже до уділення тайн є конечний намір робити те, що робить Церква, зн. мати в н у т р і ш н і й намір. Христос хотів, щоб апостоли справували тайни як розумні, а не бездушно робили сакраментальний знак: Кому відпустите гріхи, відпустяться (Йо. 20, 22) супонує суд розуму. Преосв. Євхаристію справується як спомин смерти Христа (Лук. 22, 19). Це можна робити тільки тоді, коли служитель здає собі справу з діяння і має намір виконати

поручення Христа. Цей доказ можна ще й так зформулювати: *Такий є потрібний намір до уділення тайн, яким стає людина служителем Христа. А що зовнішній намір (уділити тайну, наскільки вона є чисто зверхнім ділом) не робить людини служителем Христа, отже зовнішній намір не вистачає. Тимто конечний є внутрішній.* Доказ меншої преміси: Зовнішній намір може бути навіть у того, що не хоче робити діла Христа, що показує другим, повторює як історичний акт, уживає як дотепу, тощо.

Намір робити те, що робить Христос і робити те, що робить Церква, як сказано вже, мусить бути тотожний. Тому, якщо хтось постановив: Хочу робити виключно те, що робить Христос, а не те, що робить Церква, то тим уневажнив би загалом свій намір. В тезі сказано: “робити те, що робить Церква,” бо так говорить Тридентійський Собор. Чому він не прийняв вислову: “Робити те, що робить Христос”? Рації є такі: 1) Тайни одержуємо від Церкви. 2) Легше пізнати, що святий знак, уживаний в практиці Церквою, є тайною, ніж те, що його установив Христос. 3) Церква автентично інтерпретує науку Христа. Тим то легше і скоріше є збудити намір, робити те, що робить Церква, ніж постановити й робити те, що установив Христос.

в) Вистачить загальний прями́й намір (i. directa). Є правдою віри (бодай щодо хрищення), що тайни, уділені невірними, є важні. Такі служителі можуть мати тільки намір загальний, а не подрібний і виразний, ц. є відносний (i. reflexa), значить оскільки тайна є обрядом Церкви, установленною Христом, а не що вона уділює ласку освячуючу, діючу, відпускає гріхи і т.д. Отже вистачить загальний намір.

Коли *Інокент IV* в Декреталіях (1. 3. tit. 42. с. 1. і сл.), які написав, заки став папою каже, що важне є хрищення, коли служитель навіть не хоче робити те, що робить Церква, то тим робом виключає лише конечність т: зв. *intentio reflexa*: *Non est necesse, quod baptizans gerat in mente facere, quod facit Ecclesia, immo si contrarium gereret in mente, sc. non facere quod facit Ecclesia, sed tamen facit, quia formam servat, nihilominus baptizat, dummodo baptizare minister intendat.* Змисл впливає з його пояснення: *“Nota, quod ad hoc, quod aliquis baptizatus sit, necessarium est, quod baptizans intendat baptizare et non tantum balneare vel carnes lavare, nec tamen videtur necesse, quoad effectum baptismi, quod sciat, quid sit baptismus seu quod ibi infundatur gratia vel quod sit sacramentum; nec etiam oportet, quod credat hoc ipsum; immo etsi contrarium credit et totum reputat truffam et deceptionem, tamen baptismus habet effectum. . . Unde si aliquis in casu necessitatis constitutus vel sine necessitate vadat ad sarazenum et dicat baptiza me, et doceat eum formam, et ille sarazenus baptizet non credens per immersionem aliquid aliud fieri nisi madefactionem, et intendat eum baptizare vel etiam madefacere secundum intentionem petentis baptismum, ut baptismus operetur, quiquid operari potest, et ipse baptizans tanquam minister conferat, quod alii bapti-*

zantes conferunt, licet non credat ipsum posse aliquid operari, vere baptizatus est; sed si hoc non intenderet, non baptizaret.”

V. Додаток. Хто може бути служителем тайн?

Не всі вірні, а ще менше, всі люди, можуть бути служителями тайн. Тридентійський Собор здефініював: *Si quis dixerit Christianos omnes in verbo et omnibus sacramentis administratoris habere potestatem, a.s.* (Denz. 853). а) Лише жива людина може бути служителем тайн. Христос дав владу над тайнами живим людям і в цьому в Церкві нема сумніву: “Ідіть отже, навчайте всі народи, християчи їх в ім'я Отця і т.д.” (Мт. 28, 19). “Це є моє тіло... Робіть це на мій спомин” (Лук. 22, 19). “Прийміть Духа Св., кому відпустите гріхи, тому відпустяться. (Йо. 20, 23). “Котрі замешкують землю і по ній ходять, покликвані до роздавання небесних дарів і одержали владу, якої не дав Бог ні ангелам, ні архангелам.” (Ів. Хризост., О священстві. III. 5. MSG 48, 643). Абсолютно беручи, тайну може уділити з Божого поручення і ангел і святий. (S. th. 3. q. 64. a. 7).

б) Служитель мусить бути різна особа від приймаючого, бо Христос поручив апостолам освячувати других. Форми тайн розрізняють служителя і приймаючого. Ніхто отже не може уділити собі самому тайни, за виїмком Пресв. Євхаристії. Інокент III. признав у відповіді Бертольдіві, єпископові в Мецу, (1206) самохрещення за неважне. (Denz. 413). в) До важного уділення тайн миропомазання, євхаристії, покаяння, оливопомазання і священства вимагається в служителя тайни хрещення і священства, а до тайни покаяння ще й юрисдикції себто судовластя. Хрещення уділює в першу чергу священник, одначе в конечній потребі кожна людина уповажнена його заступити, а тим самим може також важно охристити і не в наглій потребі. Тайну подружжя уділюють собі взаємно охрищені чоловік і жінка. Що така воля Христа, свідчить практика Церкви.

г) Врешті служитель мусить бути при вживанні розуму, бо до уділення тайни треба наміру. П'яні, безумні, немовлята і т.п. не можуть бути служителями тайн.

Нез'єдинені-православні вважають служителем тайн священника. (Макарій II, 314). Хрещення може в потребі уділити і християнин, але ніколи поганин. Так учив згадуваний чернець Йов і ін. Розкольники-безпопівці приймають, що міряни можуть важно уділити хрещення, сповідь і інші тайни.

2. *Які права має Церква щодо тайн?* Христос поручив апостолам уділяти тайни: Ідіть отже, навчайте всі народи, християчи їх... (Мт. 28, 19), як мене післав Отець і я посилаю вас... кому відпустите гріхи, відпустяться їм (Ів. 20, 21), робіть це на мій спомин (Лук. 22, 20). Цю місію одідичила катол. Церква, бо вона одинока має безпереривне насліддя

від апостолів. Тому виключно до неї належить право устанавляти служителів. Хто злобно, не зважаючи на це, будь він уділюючий, будь приймаючий тайни, нарушує це право і поповнює святотацтво. Нез'єдинені і еретики важно, а навіть часом і дозволено уділяють тайни, бо вони мають намір робити те, що установив Христос, і таким робом стають служителями католицької Церкви. Ще тим самим, що дитина прийняла хрищення від нез'єдинених чи протестантів, не стає вона нез'єдиненою або протестантською, але належить до вселенської Церкви.

Над суттю тайн Церква не має права й не може робити змін. Вона може лише устанавляти обряди при уділюванні тайн, щоб унаглядити їх значення, улегшити зрозуміння та збудити побожність і пошану. Св. Павло пише до Коринтян, як справувати Пр. Євхаристію і додає: "А проче, як прийду, заряджу" (1 Кор. 11, 34). Це право потверджує і практика Церкви і дефініції Трид. Собору. (Denz. 856, 854. *Тертуліян* вказує на численні обряди: "Ut a baptismate ingrediatur, aquam adituri ibidem, sed et aliquanto prius in Ecclesia sub antistitis manu contestamur nos renuntiare diabolo et pompæ et angelis eius; dehinc ter mergitamur, amplius aliquid respondententes, quam Dominus in evangelio determinavit. Inde suscepti lactis et mellis concordiam prægustamus; ex quo ea die, lavacro quotidiano per totam hebdomadam abstinemur. Eucharistiæ sacramentum, et in tempore victus, et omnibus mandatum a Domino, etiam antelucanis cœtibus, nec de aliorum manu quam præsentium sumimus; oblationes pro defunctis, pro natalitiis annua die facimus, die dominico ieiunium nefas ducimus vel de geniculis adorare. Eadem immunitate a die Paschæ in Pentecosten usque gaudemus. Calicis aut panis etiam nostri aliquid decuti in terram anxie patimur. Ad omnem progressum atque promotum, ad omnem aditum et exitum, ad calciatum, ad lavacra, ad mensas, ad lumina, ad cubilia, ad sedilia, quæcunque nos conversatio exercet, frontem crucis signaculo terminus. Harum et aliarum eiusmodi disceplinarum si legem expostules Scripturarum, nullam invenies. Traditio tibi prætendetur auctrix, consuetudo confirmatrix et fidex observatrix." (Lib. de corona C. MSL 2, 98/9.) (Пор. S. Basilus, De Spir. S. c. 27. MSG 32, 186 сл. Cyrili Hier. catech. mystag. MSG 33, 1059 сл.). *Тридент. Собор* рішив щодо т. Євхаристії: Si quis dixerit cæremonias, vestes et externa signa, quibus in Missarum celebratione Ecclesia catholica utitur, irritabula impietatis esse magis quam officia pietatis, a. s. (Denz. 954). (пор. n. 943. До всіх тайн відноситься слідуєча дефініція: "Si quis dixerit receptos et approbatos Ecclesiæ catholicæ ritus in solemni sacramentorum administratione adhiberi consuetos aut contemni aut sine peccato a ministris pro libito omitti, aut in novos alios per quemcunque ecclesiarum pastorem mutari posse, a.s. (Denz. 856).

9. Важність тайн не залежить ні від віри, ні від святости служителя. Правда віри.

1. *Пояснення.* Тайни, як святі речі, треба свято справувати. “Отже нехай будуть (священники), бо й я Господь, святий, що їх посвячую.” (Лев. 21, 8). Служитель в стані гріха негідно заступає Христа. Заходить питання, чи те саме, що відноситься до гідного уділення тайни, відноситься також до її важности. Вправді міг Христос постановити, що стан освячуючої ласки в служителя є конечний до важности тайн, одначе цього не рішив. В перших сторіччях християнства вели на цю тему великий спір. В тезі говориться, що стан віри й святости в служителя не є конечний до важного уділення тайн. Що важність усіх тайн не залежить від стану ласки служителів, це догма віри. Рівнож є догмою, що важність т. хрищення не залежить від віри служителя. Щодо інших тайн нема виразної дефініції.

III. *Противники.* Донатисти (V. ст.) навчали, що єретик і ноторичний грішник (*malus manifestus*) не можуть важно уділити передусім тайн хрищення і священства. В XIII. ст. ту саму науку голосили вальдензи, віклефіти і гусити. Сила тайн, згідно з їхніми виводами, залежить від святости служителя.

Нез'єдинені православні признають важними тайни, уділені негідними служителями, скритими невіруючими і єретиками. Тайни, уділені явними апостатами і єретиками, одні з нез'єдинених: Антоній, Макарій, Малиновський, церква сербська і болгарська признають важним, інші ні (як на пр. Булгаков, Андрутсос, Діовуніотіс, Месолорас, Підаліон). Противної думки був Антоній (Амфітеатров, ст. 247), який приймає конечність святости віри в служителя. Безпоповці перехрещують всіх, що прилучуються до них. Російська нез'єд. Церква обороняла важність тайн, уділених грішником-служителем. Зложений (*degradatus*) священник крім хрищення не може важно уділити жодної іншої тайни. Як рацію, чому Церква признає важність тайни хрищення іновірців, подають ось яку:

Є важні, зовнішні згляди примінення, які називають одним словом кат'оікономія. Вправді стисло і юридично беручи кат'акрібіян тайни поза православною нез'єдиненою Церквою є неважні, але вона може їх узнати важними. Так думають Андрутсос (ст. 303-307), Діовуніотіс (ст. 162), в Підаліон (ст. 65-70).

II. *Рішення.* Церква висловлювалася в цій справі більше разів і осуджувала єретиків. Папа Каллікст (217-222) каже, що негідні єпископи важно справують свій уряд. (Гипполит, філософ IX, 12. MSG 16, 3386). Папа Сирицій (385 р.) заборонює наново христити аріян, які вертають до Церкви: “. . . Eisdem denuo baptizare velle, quod non licet, cum hoc fieri et Apostolus vetet et canones contradicent et post cassatum Ariminense Concilium missa ad provincias a venerandæ memoriæ prædecessore meo Liberio generalia decreta prohibeant. (Denz. 88). Nec potest radius percloacas et lotrinas transiens aliquid exinde contaminationis attrahere:

proinde qualiscumque sacerdos sit, quæ sancta sunt coinquinare non potest. Responsa ad consulta Bulgarorum, ep. 97, 71. MSL 119, 1006. *Іннокент III*. (1208) жадає в визнанні віри, приписаним Вальдензам: Sacramenta quoque... licet a peccatore sacerdote ministrentur, dum Ecclesia eum recipit, in nullo reprobamus, nec ecclesiasticis officiis vel benedictionibus ab eo celebratis detrahimus, sed benevolo animo tanquam a iustissimo amplectimur, quia non nocet malitia episcopi vel presbyteri neque ad baptismum infantis neque ad Eucharistiam consecrandam nec ad cetera ecclesiastica officia subditis celebrata. (Denz. 424). Таке саме рішення видав папа Іван XII (1317). пор. Denz. 488) проти фратичелів, Мартин V (1415) проти Віклевфа (Denz. 584, 672). Дефініція Тридентського Собору звучить: *S.q.d. ministrum in peccato mortali existentem, modo omnia essentialia, quae ad sacramentum conficiendum aut conferendum pertinent, servaverit, non conficere aut conferre sacramentum, a.s.* (Denz. 855).

Si q. d., baptismum qui etiam datur ab haereticis in nomine Patris et Filii et Spiritus S. cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia, non esse verum, a.s. (Denz. 860).

IV. Доказ. 1. В св. Письмі нема виразного доказу на тезу, все ж таки є деякі натяки. Св. Павло уважає апостолів слугами, (1 Кор. 4, 1), а служитель не означає особистої святости, але уряд. "Що ж є Аполлос? А що Павло? Слуги, що через них ви увірили, і як кожному Господь дав. Я посадив, Аполлос поливав, але Бог дав зріст. Для того ані той, хто садить, є чим, ані той, хто поливає, але Бог, що дає зріст." (1 Кор. 3, 5-7). Ціла вага в уділенні тайни спочиває на Бозі і стан служителя не є міродайний. Осуджені на страшнім суді скажуть: "Господи, чи ми не Твоїм іменем пророкували і не твоїм іменем бісів виганяли і не твоїм іменем многі чуда творили?" (Мат. 7, 22 сл.). Христос говорить тут про негідних служителів, якими також послуговується.

2. Передання. а) Історичне перехрещування.

Через два перші сторіччя Церква признавала важним хрищення єретиків. У III ст. почали деякі африканські єпископи наново христити навернених єретиків. Інжі ж обстоювали давню практику Церкви. Сам св. Кипріяні явно твердив, що новий звичай впровадив Агриппин, його попередник на єпископськїм столі: Apud nos non nova aut repentina res est, ut baptizandos censeamus eos, qui ab haereticis ad Ecclesiam veniunt, quando multi iam anni sint et longa aetas (не більше 30 літ), ex quo sub Agrippino, bonæ memoriæ viro, convenientes in unum episcopi plurimi hoc statuerint. (Cypriani ep. 73, 3 MSL 3, 1157). На синодах в Картагїні (255 і 256) св. Кипріяні перепер ухвалу, щоб навернених єретиків знов христити: "...Frustra quidem, qui ratione vincuntur, consuetudinem nobis opponunt, quasi consuetudo maior sit veritate, aut non id sit in spirituali-

bus sequendum, quod in melius fuerit a So. Spiritu revelatum. (Ep. 73, 13, MSL 3, 1163).

Кипріян звернувся до папи Стефана I о затвердження, одначе папа відкинув це рішення і апробував давню практику: "Si qui ergo a quacumque hæresi venient ad vos, nihil innovetur nisi quod traditum est, ut manus illis imponatur in pænitentiam." (Denz. 46). Подібні вагання щодо важности хрищення еретиків були і в малій Азії. Кипріян звернувся до кесарійського єпископа Фірміліана, який прилучився до гадки Кипріяна проти папи Стефана. Завдяки св. Діонісієві Олександрійському опінія в Малій Азії перекилилася таки на сторону папи Стефана (Євзевій, Іст. Цер. VII, 2 сл. MSG. 20, 640 сл.) Св. Єронім повідомляє пізніше: Illi ipsi episcopi, qui rebaptizandos hæreticos cum eo (Cypriano) statuerant, ad antiquam consuetudinem revoluti, novum emisere decretum. (Dial. contra lucif. n. 23 MSL 23, 186). В р. 348/9 відбувся знову синод в Картагіні під проводом єпископа Грата і заборонив перехрещування. В навязанні до цілого спору св. Августина каже: Hanc ergo saluberrimam consuetudinem per Agrippinum prædecessorem suum dicit S. Cyprianus quasi cœpisse corrigi. Sed sicut diligentius inquisita veritas docuit... verius creditur per Agrippinum corrumpi cœpisse, non corrigi. (De bapt. II, 7, n. 12. MSL 43, 133).. Вправді, спочатку IV ст. признавали єпископи важним хрищення еретиків, які визнавали св. Трійцю, відтак і хрищення еретиків, що виступали проти тринітарних догм.

На основі сказаного можна робити осьтакий висновок: *Через два сторіччя Церква признавала хрищення еретиків важним і не узалежнювала його ні від віри ні від святости служителя. Цю практику признав опісля, що правда дисциплінарний, декрет папи Стефана. А що Церква в голошенні і переданні віри є непомильна, отже важність тайн хрищення, а теж і інших тайн не залежить від віри і святости служителя. Що відноситься до хрищення, важне і для інших тайн, бо йде про ту саму формальну рацію уділити ласку, якої еретики не мають і що є одно хрищення, якого нема поза Церквою.*

б) Замітні є вискази св. Вітців. *Августин* порівнює грішного служителя з водопроводом, який сам не користує з води, одначе приносить хосен для городів і додає: "Quos baptizavit Iudas, Christus baptizavit; sic ergo quos baptizavit ebriosus, quos baptizavit homicida, quos baptizavit adulter, si baptismus Christi erat, Christus baptizavit. Non timeo adulterum, non ebriosum, non homicidam, quia columbam attendo, per quam mihi dicitur: hic est, qui baptizat." (In Io, 5, 18. MSL 35, 1424).

Св. Василій признав хрищення всіх еретиків важним, за виїмком еретиків в науці про Пресв. Трійцю і то мабуть тому, що вони нарушували форму цієї тайни. (Лист 188, 1. canon 1, 1. MSG 32, 664- 72). *Св. Григорій Наз.* переводить порівнання між грішником-служителем і печаттю, яка, байдуже, золота чи залізна, витискає цей самий знак царя: "Щоб тебе очистити, є всякий достойний віри, щоб лише був він з числа тих, що ма-

ють владу на це, не осуджених явно і не відлучених від Церкви. Не суди суддів ти, що потребуєш лікування; не гляди на достоїнства тих, що тебе очищують, не вибирай з огляду на рід. Хоч один від одного кращий або нижчий, але кожний є вищий тебе. Розсуди так два перстені, золотий і залізний, на обох виритий один і той самий царський образ і обома витиснені печаті в воску. Чим різниться одна печать від другої? Нічим. Пізнай суть на воску, коли ти мудріший від усіх. Скажи: котрий відтиск є залізного, котрий золотого перстеня? І чому він однаковий? Бо хоч суть різна, все ж у рисунку нема різниці. Так і христителем хай буде достойним в тебе кожний. Бо хоч один перевищав би другого життям, то сила хрищення рівна і однаково може привести тебе до совершенства кожний, хто поставлений у цій вірі. (Слово про хрищення 40, 26 MSG 36, 395). Св. Іван Хризостом: “Трапляється, що міряни живуть побожно, священник неправедно і тому через них не можна б уділяти хрищення, ні приносити Христового тіла, якщо б благодать домагалася тільки добрих. Одначе нині Господь звик діяти і через недостойних і ні в чім не сплямлюється благодать хрищення через життя священника... Кажу щоб хтонебудь, строго розбираючи життя священника, не гіршився в осуді про нього, коли довершує тайну. Бо людина нічого не вносить від себе в предложене, але все те є діло божої сили і Бог освячує все в тайнах. (Гом. до 1 Кор. ч. 1. MSG 61, 69).

Анастасій II. (496-498) порівнює уділення тайн грішником з проміннями сонця, які переходять через нечисті місця: *Nam si visibilis solis istius radii, cum per loca foetidissima transeunt, nulla contactus inquinacione maculantur, multo magis illius, qui istum visibilem fecit, virtus nulla ministri indignitate constringitur... Ideo ergo et hic... male bona ministrando sibi tantum nocuit. Nam inviolabile sacramentum, quod per illum datum est, aliis perfectionem suae virtutis obtinuit.* (Denz. B. U. 169). Про служителя тайни хрищення каже папа *Захарій* (748 р., в листі до архієп. Боніфатія в Могунції): *Quamvis sceleratissimus quisque haereticus vel schismaticus, aut latro aut fur, sive adulter hoc (baptisma) homini petenti ministraret, tamen Christi esset baptismum verbis evangelicis consecratum.*” (Denz. 297). *Николай* I. (866) порівнює грішного служителя з горіючим смолоскипом, який себе нищить і собі шкодить, але другим світить. *Nec potest radius per cloacas et lotrinas transiens aliquid exinde contaminationis attrahere: proinde qualiscumque sacerdos sit, quae sancta sunt coinquinare non potest.* (Responso ad consulta Bulgarorum ep. 97, 71. MSL 119, 1006).

Так само в Гом. до Йоана: “Хоч би їх (священиків) життя було обезславлене, ти, коли береш себе на увагу, не потерпиш страти на тім, що їм поручив Бог... Бо що має поручене священник є даром тільки самого Бога.” (Гом. до Йоана 86, 4. MSG, 59, 472).

3. *Внутрішні рації.* Стан віри й ласки був би тоді конечний в служителя, якщо він уділяв би своєю силою ласку. А що служитель уділяє

ласку як орудник Христа, отже до важности тайни не конечний є стан віри і ласки служителя. Тому св. Тома каже: “*Ministri Ecclesiae neque a peccatis mundant homines ad sacramenta accedentes, neque gratiam conferunt sua virtute; Sed hoc facit Christus sua potestate per eos, sicut per quaedam instrumenta; et ideo effectus consequitur in suscipientibus sacramenta non secundum similitudinem ministrorum, sed secundum configurationem ad Christum.* (S. th. 3. q. 64. a. 5). І додає дальше: “*Quia minister in sacramentis instrumentaliter operatur, non agit in virtute propria, sed in virtute Christi; sicut autem pertinet ad propriam virtutem hominis charitas, ita et fides; unde sicut non requiritur ad perfectionem sacramenti, quod minister sit in charitate, sed possunt etiam peccatores sacramenta conferre, ut supra dictum est.*” (a. 5.) “*Ita non requiritur ad perfectionem sacramenti fides eius: sed infidelis potest verum sacramentum præbere dummodo cetera adsint, quæ sunt de necessitate sacramenti.*” (тамже а. 9).

Якщо важність тайн залежала б від віри і святости служителя, то це було б причиною великих сумнівів і неспокоїв совісти. Не можна мати певности, чи служитель був у стані ласки, чи ні, ба навіть сам служитель може мати щодо цього тільки моральну певність. Повага служителя була б підкопана, вірні мали б обов’язок довідуватися про поведення служителів, при чім легко могли б бути надужиття і отворена дорога до клевет. Дальше, наглядніше виступає Христос як головний служитель і діяння тайни *ex opere operato*, коли важність тайни не залежить від віри і святости служителя.

V. Закиди: 1. Ніхто не може дати того, чого не має. Невіруючі і еретики служителі не мають ласки, отже не можуть її уділити. *B.* Правда, що служитель не може дати своєї ласки і своїх дібр, але може передавати чужі. Грішний служитель дає ласку Христа, бо в тайнах не діє заслуга служителя, але смерть Христа, який також є головним служителем уділюваної тайни.

2. Служитель тайн повинен бути злучений з Христом. Грішник не є злучений з Христом. Отже грішник не може уділяти Христових тайн. *B.* Вистачить, коли служитель є злучений з Церквою і Христом *наміром*, а не конечно станом ласки.

3. Поза Церквою нема благодати Св. Духа. Благодать уділюється через хрищення і другі тайни. Отже поза Церквою нема хрищення й інших тайн. *B.* І поза Церквою може бути уділена благодать, якщо хто збуджує акт любови Бога, в яким одначе міститься признання Церкви. Еретик може уділити тайни Христа, коли має намір. Якщо він в добрій вірі уділює і приймає тайни, то уділює і дістає ласку, а якщо в злій вірі, то вони можуть пізніше віджити. Св. Августин каже, що блуд тих, які обстоювали перехрищування, лежав у тім “*quia non distinguebatur sacramentum ab effectu vel usu sacramenti. Et quia eius effectus atque usus in liberatione a peccatis et cordis rectitudine apud hæreticos non inveniebatur, ipsum*

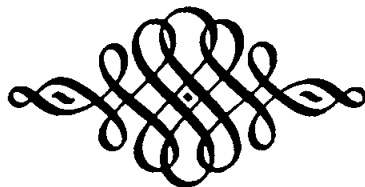

quoque sacramentum non illic esse putabatur.” (De bapt. VI, 1. n. 1. MSL 43, 197)

Хрищення єретиків може віджити, коли навернуться: “In communionibus ab Ecclesia separatis posse homines baptizari, ubi Christi baptismus eadem sacramenti celebratione datur et sumitur; qui tamen *tunc prosit* ad remissionem peccatorum, quum quis *reconciliatus* unitati, sacrilegio dissensionis exuitur, quo eius peccata tenebantur et dimitti non sinebantur.” (тже 1, 12, n. 18. MSL 43, 119).

10. Приемником тайн може бути тільки живуча людина і якщо вона доросла, то до важного прийняття не вимагається ні віри, ні стану ласки, тільки наміру, а до успішного, відповідного приготування. Загальна думка теологів.

(Продовження слідує).

ІСТОРІЯ ЦЕРКВИ — ЇЇ ЗМІСТ І ЦІЛЬ

(Продовження)

III

КОЛИ ми спитали б саму католическу Церкву, яка її власна свідомість про себе саму, або що вона вважає своєю найглибшою істотою—то устами своїх найліпших учителів з усіх століть Церква відповіла б, що вона є здійснюванням Божого Царства на землі. “Сучасна Церква—каже св. Августин—є Царством Христовим, Царством небесним на землі.” Церква свідома того, що в її лоні зложений зародок того Царства Божого, що його предсказував сам Христос. Це Царство росте як гірчичне зерно і проникає весь світ, як євангельський квас і як рілля містить у собі пшеницю й кукіль аж до часу жнив. Церква є свідома того, що саме в ній об’являється те, що нового, Божого й святого прийшло на світ у Божому Царстві. Церква містить у собі нову, надприродну дійсність, що її приніс Христос, Божий елемент, що проявляється в земських формах. Якщо ж повнота цього творчого елемента розвинулася творчо в особі Христа—то св. Павло послугуючись геленістичним очеркненням висказав найглибшу тайну Церкви називаючи її: Христовим тілом. *Отже Він—Христос і Господь—це властива істота і найглибша суть Церкви, а Церква—це Христове містичне тіло.* Тільки Христос—як голова цього тіла Церкви, чинить Церкву повним і справжнім організмом. І це переконання, що Церква живе Христом, що Церква є злучена з Христом суццо й органічно, належить до засадничих й основних правд християнської науки. Від Орігена аж до Псевдо-Дионісія і далше від св. Томи з Аквіну аж до теперішнього Папи Римського, це переконання стоїть в самому центрі науки про Церкву. А тієї внутрішньої єдності між Христом і Церквою ніщо не може виразити так гарно і так гідно, як аналогія про відношення Обручника до Обручниці. Сам Христос послуговувався тією аналогією, св. Павло розвинув її, а новозавітній пророк св. Іван виспівав пречудну пісню про весілля Агнца з Обручницею. Христос—Жених, Церква—Його Обручниця, а вони обоє в сердечному звязку родять дітей надприродного життя.

Ця надприродна істота Церкви увидається передівсім в її найвластивіших чинах і творах тобто: в догмах, в науці обичаїв і в літургії. Догма—це не що інше, як тільки правда Христом об’явлена і Церквою подана до вірування в її непомильних ореченнях. Догма—це радісна благовість про ту розкішну дійсність, що разом з Воплоченням Божого Сина увійшла в час і простір цього світа. Отже кожна догма носить на собі монограм

Христа і має на цілі унагляднити нам Христа живого з усіма Його Божи-ми, людськими, вчительськими, царськими й судейськими прерогативами. Не інакше мається справа з наукою обичаїв, що її голосить Католическа Церква. Принципіальною ціллю всякої виховної праці Церкви, всього її навчання, проповідництва й дисциплінарних заряджень є те, щоби віруючу людину уформувати на взір Христа. Ця найвища виховна ціль надає християнській етиці внутрішню єдність і споєність.

В Католическій Церкві нема подвійної моралі, бо Церкві йде про виплекання одного Христа в усіх. І на протязі всіх століть Церква докладала геройських зусиль до того, щоби образ Христа зреалізувати в поодиноких вірних і, щоби в них втілювався Христос. Також і літургія Католическої Церкви є наскрізь пронизана й виповнена Христом. Як кожна літургічна молитва кінчається старохристиянським закликом: “себе самих і друг друга і все життя наше Христу Богу передаймо”—так кожна літургічна чинність починаючи від Служби Божої, а кінчаючи на останньому молитовному жесті заключає в собі згадку про Христа і є памяткою по Ньому: анамнезіс Христу. Що більше: літургія є активною участю вірних у найважливіших спасительних чинностях Христа. Ціллю літургії є: уприявнити нам і вчинити видимим та плодоносним ті благословенства і ласки, що сплили на світ з чину Христа. Це діється через видимі таємні знаки невидимої ласки у св. Тайнах. У св. Тайнах за заслоною сакраментальної форми стає перед нами сам Христос зо своєю ласкою, як друг і потішитель, як лікар душі й тіла в усіх важніших моментах нашого життя, на його верхівях і низах, при колісці, при ложі смерті, на весільному коврі, в усіх життєвих кризах і потрясеннях. Та йдімо ще глибше: Христос уділяє своїм вірним не тільки свого благословення і своєї сили, але також дає їм своє Богочоловіче “я”, входить з ними в звязок тіла й крові у Пресв. Евхаристії. Під видами хліба й вина перебуває Обурчник при боці своєї Обручниці—Церкви. З цього слідує, що основна ідея Церкви—тобто ідея інкарнації Христа у вірних найясніше відзеркалюється у св. Тайнах, а в першу чергу в Пресв. Тайні Евхаристії.

Якщо Церква—це містичне тіло Христа—то всі уряди, вся власть і всі атрибути Церкви належать до Христа і звершуються в Його імені. Вслід за тим цілий устрій Церкви є наскрізь аристократичний, а не демократичний—тобто з гори, від Христа. Авторитет і повнота влади походять не з долини від суспільности вірних, але з гори—від Христа. Система влади в Церкві є означена лінією доземою, а не поземою. Вже Тертуліян з’ясував цю лінію такими короткими словами: “Церква від Апостолів, Апостоли від Христа, а Христос від Бога.” Апостоли не виконували нічого силою власного права, але як висланники Христові. “Хто вас слухає, мене слухає,” (Лука 10, 16). А Апостоли зо своєї сторони всюди, де тільки засновували християнську громаду—призначували для неї настоятелів через рукоположення. Отже підметом апостольських повноважень не були церкви, тільки старші, настоятелі, єпископи призначені Апостолами

в імя Христа. Після смерти Апостолів ці старші переливали отриману власть на тих, на яких вони поклали руки і тільки коло тих зосереджувалися нові громади вірних. Отже уряд Церкви спочиває на апостольському наслідстві—тобто на передаванні через рукоположення тієї влади, що її Апостоли отримали від самого Христа. Тому власть апостольського післанництва в Церкві—це ніщо інше, як тільки месіянська власть Христа. Це апостольське післаництво Христос уділив св. Петрові тими словами: “Паси вівці мої, паси ягнята мої” (Іван 21, 15). Отже св. Петро має пасти ягнята не свої, але Христові, тим самим св. Петро має заступати Христа. Отже пастирська власть св. Петра є владою намісницькою, виконуваною в заступництві Христа. В слід разом за тим св. Петро і його наслідник є не тільки пастирем поруч інших пастирів, але є Пастирем *par excellence*, бо Йому одному Пастир Христос доручив пасти свої вівці. Дальше, Пала Римський не є тільки одним каменем, чи хочби першим каменем у будівлі Церкви, але є скалою, а всі інші каміні на цій скалі спочивають і від неї вповні залежать. Чим Пала Рим. для цілої Церкви Католицької—тим єпископ у якійсь мірі для поодинокі Церкви, для Єпархії. Тому не дивно, що в Церкві нема гідніших назв і осіб понад Папу й Єпископів. Стільки про саму істоту Церкви та про її внутрішнє життя. І тим усім, наскільки воно підпадає під історичні дослідження виражене зверхними фактами й подіями, займається історія Церкви. Однак в більшості це не підлягає історичним дослідженням. Тому історія Церкви в першу чергу займається Церквою на зовні, людським елементом Церкви, від суті Церкви звертається до її зверхньої постаті.

IV

Всюди між ідеєю а дійсністю є велика пропасть. І Церква в своїх зверхніх проявах життя й активності є віддалена від свого ідеалу. Навіть у перших віках християнства в віках початкової ревності й мученичого героїзму—як каже св. Павло—Церква не була ‘без недочотів і зморщків’ Вистане переглянути листи св. Павла, Якова й Івана, а відтак заглянути до творів Гермеса, Іринія і Тертуліяна, а легко переконаємося, що первісна Церква поруч ясного блиску, мала теж грубі й понурі тіні. Так було й в пізніших століттях. Вистане пригадати собі велику реформаторську працю багатьох Папів Рим., основників Чинів і Святих. Що більше: Каже відомий німецький єпископ Кепплер, що “Церкві є вроджене змагання до реформи”⁽⁹⁾. А де є змагання до реформи, там нема ідеалу, там є браки й недочотів. Деж є причини цього великого трагізму між ідеалом, а зверхньою дійсністю Церкви?

Перша низка трагічних конфліктів впливає із самої природи християнства як релігії надприродного об’явлення. Де Абсолют стикається з часом, де божество входить у форми людські—там між Божою досконалістю й недосконалістю людською мусить дійти до внутрішньої напруги й диссонансів.

(9) P. W. v. KEPPLER, *Über wahre und falsche Reform*. 1903. 26.

Найперше ми не маємо повного поняття про самого Бога, бо не пізнаємо самої істоти Бога, тільки виробляємо собі поняття з аналогій черпаних із створених річей. Отже до цього нашого пізнання можна примінити слова Апостола: “Тепер ми бачимо, немов у дзеркалі.” Вслід за тим на нашу віру і життя з віри налягає якась тінь, болюча свідомість дефектності, а це зроджує в душі настрій меланхолії подібної до тої, що її Нічче добачував над архитворами грецької різьби. Крім цього посередниками нашої віри, через яких ми отримуємо віру є *люди*. А люди в своїй духовості є залежні від умовин простору, часу й своєї власної індивідуальности. Передівсім рямці *часу* кожного щільно стискають. А кожний час, кожна епоха має свого “духа” тобто свої погляди, чуття, осуди і способи діяння. Вічне світло об’явлення відбивається в інший спосіб у призмі кожної епохи, кут його заламання є завжди інший. Ця релятивізація сягає нераз так далеко, що деколи аж важко добачити Божий елемент під цею дочасною заслоною і в наслідок цього ми гіршимосся й терпимо. І так католик терпить, коли бачить, у якому поневоленні був Божий елемент Церкви в деяких періодах середнєвіччя. Болю завдає католикові середнєвіччя інквізиція, авто-да-фе, процеси над чарівницями й т.п. Крім цього люди, що ними покористується Боже об’явлення є втиснуті в рямці своєї індивідуальности. Прикмети їх темпераменту, інтелігенції і волі завжди забарвлюють спосіб, яким вони заряджують Божою правдою і ласкою. Але те саме відноситься теж й до тих вірних, що від них Богу правду і ласку приймають. У висліді цього нераз святі і великі справи виступають в них у формах індивідуально вигнутих, вгнутих, чи викривлених. Ще болючіше стається це напняття між елементом Божим і людським тоді, коли приплив Божої ласки й правди натрапляє на гать з боку людських пристрастей, гріхів і проступків. Але найглибший трагізм, бо трагізм самої святости наступає тоді, коли її роздають негідні руки і приймають негідні уста. Морально впавші вірні, злі священники, єпископи, а навіть папи—оце ті розятрені рани, що кровю роплять і не хочуть гоїтися на містичному тілі Христа.

Друге джерело конфліктів впливає з напняття між авторитетом Церкви, а свободою людини. Надприродне об’явлення не є людською мудрістю, але словом самого Бога, що походить з гори. Тому її можна подавати людям тільки шляхом авторитету. Католик не бере науки об’явлення від філолога, чи історика, але від оригінальних свідків і ручителів, від месіянського авторитету Христа, що існує в єпископах і папах. Тому католик є внутрішньо залежний в справах віри від науки, що її авторитативно голосить Церква. Одначе ця залежність має свідомо й добровільно впливати з внутрішнього переконання. І саме тут є ця точка, де може з’ударитися авторитет Церкви й особиста свобода людини. Історія Церкви записала немало фактів, де в такій ситуації горді люди поставили своє “я” вище від авторитету Церкви. Таким чином доходило до ересей і схизм.

В Церкві ще може доходити до конфліктів між суспільністю і особистістю. Церква в самому своєму заложенні є суспільністю, одначе вона не нищить

індивідуальности, бо якщо Церква є тілом—то її члени повинні бути живими індивідуальностями людськими. До істоти Церкви належать ці два елементи: суспільність й індивідуальність. Але де є суспільність, там мусить бути спільне життя, закон, устава, символ. Одиниця мусить доброохотно підкоритися суспільній формі в догмах, обичаях, правді й обряді. Саме тут є момент напруження.

Св. Павло немов любиться тою думкою, що Церква тут на землі не має на собі стигмів Христа прославленого, але терплячого, що терпіння Христа спливають на Його членів. Отже терпіння належить до характеристичних рисів Церкви на землі. Св. Августин так характеризує сучасний стан Церкви: “Тепер ще ніч. І Церква йде, як подорожній в темноті, терпінні й риданнях.” Одначе, як з одного боку Христос предсказав неміч Церкви на цій землі—так теж з другого боку з цілою певністю обіцяв нам, що ворота пекольні не переможуть Церкви. Тому віруючий християнин не сміє лякатися, хочби деколи й здавалося, що Церква завмирає. Це тільки зимовий сон, коли природа громадить сили, а потім настає гарна й радісна весна. Історія Церкви майже на кожній сторінці стверджує, що після жахливих терпінь в житті Церкви, так як у житті Христа, приходило радісне воскресення і сповнялися слова св. Павла: “Ми немов умираючі, а знову живемо, нічого не маємо, а всіх збагачуємо, самі терпимо а других потішаємо.”

Ось таким дивним і таїнственным є це містичне тіло Христа—наша єдина свята, апостольська, католицька Церква. Чим було би небо без Бога, тим був би світ без Церкви. А одним з найважливіших членів цього організму була і є наша Українська Католическа Церква. Всі ми знаємо, що наша Церква була найбільш творчою силою укр. народу. Вона була тією оборонною баштою, що за нею збереглися наші національні цінності. Це стверджують навіть православні об'єктивні історики. Н. пр. проф. Д. Дорошенко каже дослівно таке: “Укр. католическа Церква зреформувала церковне життя, піднесла освітній рівень духовенства, прийняла консервативний характер, і в свою чергу зробилася головним забором укр. народности проти польонізації. Це вона властиво врятувала Галичину від національної смерті. З кругів гр.-католического духовенства вийшло національне відродження галицької України і сама гр. католическа Церква стала тут за останні часи справжньою національною Церквою західно-українського племені⁽¹⁰⁾. Мабуть ніяка інша католическа Церква не має такого права називатися національною Церквою, як саме наша гр.-католическа Церква. Тепер ця наша рідна Церква в катакомбах. Замість авреолі в неї на чолі терновий вінок. Вороги обдерли її, оплювали і прибили на хрест. Для нашої Церкви тепер Велика Пятниця, Вона конає на Голгофті. Одначе, якщо ми віримо в Божий незмінний ритм в історії,

(10) Д. ДОРОШЕНКО, Православна Церква в минулому й сучасному житті укр. народу. 1940. 33.

то ні на хвилину не сумніваємося, що після Вел. Пятниці прийде світле воскресення в історії нашої Церкви.

Використана література:

Е. ГОЛУБИНСЬКИЙ, Історія Русской Церкви. Москва 1901. I. VII-XXIV.
ФИЛАРЕТ ГУМИЛЕВСЬКИЙ, Історія Русской Церкви, С-Петербургъ, 1894, 3-10.

М. КАРАМСИН, Histoire de l'Empire de Russie. Paris 1819, Introduction XL—LI.

Dr. Y. PELESZ, Geschichte der Union der ruthenischen Kirche mit Rom. Wien 1878, I.

СТ. ТОМАШІВСЬКИЙ, Вступ до історії Церкви на Україні. "Записки ЧСВВ. Жовква 1932. IV. 1-2.

М. ЧУБАТИЙ, Історія української Церкви. Гіршберг 1946. (на цикло-стилі).

A. M. AMMANN, S.J., Storia della Chiesa Russa. Torino 1948. Introduzione 1-5.

R. TISSERAND, La vie d'un peuple: L'Ukraine. Paris 1933. 1-13.

R. GUARDINI, Vom Sinn der Kirche. 1922.

H. DIECKMANN, De Ecclesia. 1925. II.

P. LIPPERT, Das Wesen des katholischen Menschen. 1923.

K. ADAM, Das Wesen des Katholizismus. Tübingen 1937.

И. БРАДОВИЧ, Одна нація—одна Церква 1950.

БУДОВА ТРИВКОГО МИРА НА ЗЕМЛІ

(P. V. Malanchuk, C.Ss.R.—DE RESTAURANDA VERA
PACE HIS IN TERRIS)

AUCTOR, innixus præclaris documentis ultimorum Pontificum ostendere conatur, quomodo homo per falsam suam sic dictam *existentialem* habitudinem, præscindentem a Deo transcendentali se ipsum faciat legem et sic periculum præbeat novi belli absoluti, tendentis ad absolutam destructionem hominis. Ideo et pax restauranda debeat habere absolutam indolem, consistens in inconditionata directione hominis, in eius relationibus et conatibus at Deum et valores absolutos veri, boni, pulchri et utilis.

1) Нова загроза мира

КАТОЛИЦЬКА Церква має звичай проголошувати кожний 25 рік Ювілейним Роком. Ювілейний Рік має бути порою основного повороту людей до Бога та прощення кар за провини. До тої загальної цілі, спільної кожному ювілеєві додав Христовий Намісник на 1950 і 1951 роки особливіше намірення: благати Бога за здійснення мира на світі, та працювати особливіше в тому наміренні.

“Дай Господи, мир, кличе Пала Пій XII в молитві уложеній на Ювілейний Рік 1950, мир нашим дням, мир душам, мир родинам, мир батьківщині, мир народам... Нехай веселка спокою й примирення оповіє своїм яскравим світлом цілу землю освячену життям і терпінням Твого Божого Сина”.

Не дарма, Христовий Намісник Пій XII, той Ангел Мира, благає в Господа спокою для людського роду та наказує християнам молитися особливіше за осягнення того великого блага. Вже в своїй різдвянній промові з 1948 р. передбачує Св. Отець велику загрозу мира, що його народи ще не зазнали закінчивши другу жахливу світову війну. “Ми на перехресній точці. Наші думки хотіли б спочати на радісних передбаченнях—та ось противне видається бути правдивим. Ми повисли над пропастю... Тривога нас огортає. Навіть відважні серця погинають подаватися перед трусливістю. Їх нападають сумніви. Навіть проникливіші й розважні уми є загрожені заразою тої тривоги. По заперестанні ворожих актів може людство ще ніколи не було так опановане маретвом нової війни, як саме тепер.⁽¹⁾”

---

(1) Acta Ap. S. 1949. 1.

Справді людство вспокоїлося дещо в наслідок підписаного оборонного Пакту. Могучий західний бльок, як той непоборний вал став здвигнений проти імперіялізму Східнього колоса, що загрожує людству. Європа стала звільнена якийсь час від постраху нової війни. Але не довго це тривало. Поза нечисленні користи скривав у собі той пакт круткий підхід до мира. Бо люди почали думати, що загрозу нової війни можна усунути лише при допомозі матеріяльної сили, при допомозі іншої загрози, а саме атомової зброї. Недавно сказав Черчіль на засіданні Європейської Ради в Штрасбургу, що лише боязнь перед атомовою війною повстримувала до тепер большевицьких загарбників перед киненням своїх нечисленних панцирних дивізій та літаків на західну Європу. Тому большевицький Комінформ змагає тепер всіма силами опанувати прилюдну опінію при допомозі Штокгольмського Руху Мира проти вживання атомової зброї в часі війни. Але західні Аліанти в щасливому посіданні атомної зброї надто перебільшують свою перевагу переочуючи, що ані та нова жахлива зброя, ані летунство не завше являються рішальним чинником в побідному провадженні війни, в забезпечуванні мира, як наглядно виказує це прикрий воєнний епізод на Кореї, де то властиво Америка й Росія випробовують свої мілітарні сили.

Змінлива судьба корейської війни, спричинена браком опанцурованої піхоти, а особливо браком морально підготованих вояків З'єдинених Народів пробудила демократію із блаженної самопевности та побудила її до завчасного скорого дозброювання. Св. Отець в своєму Письмі, повному болю з сумом завважує, ⁽²⁾ що його побоювання відносно загрози мира на жаль здійснюються. Тому він у своїй батьківській печаливості напоминає людство, поки ще час, доложити всіх зусиль, щоби запобігти вибухові нової світової війни.

II. Що властиво загрожує тривалому мирові:

Але боязнь людства перед новою війною, як рівнож небезпека перед такою загрозою лежать глибше: В самій людині лежить та небезпека, в людині, яка в корені нівечить свою власну подобу. На місці своєї правдивої подоби, як сотворіння, каже Св. Отець Пій XII в своїй різдвяній промові 1949 р., яке має свій початок і ціль в Бозі, поставили люде фальшиву подобу людини із самостійним сумлінням, яке само дає собі закопи, яке не чувається до жадної відповідальности супроти своїх рівних або супроти суспільности і без надприродного призначення, без жадної іншої ціли, як уживання дочасних дібр, без жадної іншої норми, як доконаний факт та непогамоване задоволення своїх пристрастей.”⁽³⁾

Романо Гвардіні, професор на Мюнхенському університеті сказав 1948 року на конгресі науковців: Війна, що її недавно Європа пережила носила

(2) Osservatore Rom. 27. VII. 50.

(3) Osservatore Rom. 24. 12. 49.

характер “тотальної війни”. Нова війна буде мати характер “безоглядної війни” бо вона буде спрямована проти самої людини та її елементарного існування. Впродовж 20 останніх років поступ людини в різних ділянках цивілізації й техніки зазначувався великанськими кроками. Винаходи аж до розщиплювання атомового ядра включно виявили зовсім незнані дотепер горизонти й можливості. Але спитаймо себе, чи й сили, які нуртують в самій людині не вступили в новий, критичний період, який ставить людину над пропастью своєї нічогости. Книга Сотворення переказує нам, що людина була сотворена на образ і подобу Бога, та була поставлена мирним паном всего сотворіння на землі. Такий то привілей був даний людині в початках, але під услів'ям залежності від Бога й Його незмінних законів. На жаль, взаємини людини до Бога змінилися в наслідок гріха. І від тої фатальної хвилини ті самі сили, що нуртують в людині зворохобилися проти неї. Людина стала себе уважати незалежною від Бога, рівною Богові. І сили в людині прогосили себе автономними, стрясли з себе ярмо людського сумління та морального закону.

Але позбувшись Бога та Його ладу людина на румовищах збуреного ладу старалася будувати новий лад і мир на чисто людських, скінчених підвалинах. Позбувшись Бога людина змагає власними силами діпняти розвою себе в надлюдину. Так правдою є, що прогнавши правдивого Бога ми, наскрізь релігійні істоти утворюємо собі Бога на власну подобу. Ми не бажаємо більше зватися Божою подобою. Бог стає подобою людини. Ми не бажаємо більше знати, що ми є духом з Божого духа. Ми доходимо до того, що ми сумніваємося, а в сумніві думаємо, а в своєму думанні додачуємо лише самих себе, свою власну подобу, своє необмежене Я. Несамовите почуття необмеженої свободи, але свободи до неладу, до промахів, до хаосу опановує нами.

Але ми не могли цілковито стерти з нашого буття черти Божої подоби. Ми мусіли також з розчаруванням досвідчити, що не прийдеться нам безкарно зносити на собі злочин намаганого Божества. Зарозуміла очайдушність допровадила нас до нечуваного розстроєння всіх наших сил і змагань, до болючої кризи, на яку терпить сучасне людство. Може це терпіння є останньою ознакою опіки Божого провидіння над zagrożеним людством. Людина віддана цілою істотою дочасному світові сама виснажується в дочасності. І місто віднайти себе, своє нутро, свою особову гідність, вона прямує до свого цілковитого винищення. Виразником такої духової ситуації людини є особливіший спосіб думання, особливіша філософія. Вже Фридрих Нітче перед 50 роками започаткував був той напрям, та мусів на собі пережити всю трагіку намаганого надлюдини. Деякі сучасні мислителі невірні зображують життя й діяльність Нітче'го, як Ясперс⁽⁴⁾, який розвинув грандіозний образ вчителя, що мовляв ціле своє життя шукав Бога. Але він не міг Його найти ані в способі думання ані в способі поступо-

(4) Nietzsche und das Christentum, 1946.

повання християн. З того розпучливий клич Нітче'го: "Нема Бога! Бог помер; Його люде забили." Подібно невірно підходить до думки Нітче'го француз Pierre Dournes (5), який пише про нього: "Нітче мав би бути антихрист, проти Христа? Так, без сумніву, але з любови до самого Христа." Той спосіб думання, те духове наставлення зветься екзистенціалізмом. Є здоровий, є й нездоровий екзистенціалізм. Перший означає та глосить небезпеку, яка загрожує людському існуванню, позбутому тривких основ Божого ладу на світі. Це не лиш небезпека, що криється в нутрі людського життя, але саме елементарне існування людини стає порушене тою небезпекою, з тим наслідком, що в людині позбавленій тривких основ ладу спертого на попередніх Божих установах проявляється основне почуття *тривоги* перед небезпекою пропасти, що над нею людина звисає. Завданням здорового екзистенціалізму було б загострювати та підтримувати людину при помочі особливішої методи думання в почутті тривоги на вид елементарної загрози людському існуванню, але тривоги заспокоюваної свідомістю основної залежності сотворення від Сотворителя, також Творця ладу й мира. Християнська традиційна філософія повинна би присвоювати собі те сучасне наставлення людини, щоби при помочі своєї здорової всебічної аналізи цього світа й людини доходити до Творця ладу на цьому світі. За те нездоровий екзистенціалізм обмежує горизонт людського свідомого життя до явищ цього світу, а тим самим доходить не до надрядного Бога, але до абсолюта людського, іманентного цьому світові (*In-der-Welt-sein*). Нездоровий екзистенціалізм перекидує Божі прикмети на людину, творячи з неї одиноко існуючого абсолюта.

Той особливіший спосіб думання, радше скажемо таке наставлення зустрічається не лиш посеред горстки мислителів-філософів, але також посеред сучасної людини взагалі у всіх її проявах. Що кажу, людина була завжди в більш-менш загостреній акутності затривожена впродовж цілої своєї історії. А початків тих тривог треба шукати у викидах сумління грішної людини, яка на запит Творця в раю скрилась була перед приявністю Божою відповідаючи виминаючо: Я почув Твій голос і настрашився. В наших часах, людина передусім тривожиться, бо збуривши істотний Божий лад на цьому світі та у своєму нутрі дізнає вона основної невдачі в будові нового крихкого ладу.

Фр. філософ Степан Жільсон, професор парижської Сорбони, сказав недавно на студійному тижні: Антихрист живе та й діє вже посеред нас. Це сама людина в значенні непоміркованого екзистенціалізму, вірніше в значенні Нітче'го, яка також доходить до того трагічного висновку, що вона забила в собі Бога: "Gott ist tot"!

"Колиж не має Бога, то заключає послідовно старий Карамазов Достоевського, то тоді є все дозволене, тоді я сам являюся собі законом. Тоді ніщо

---

(5) Nietzsche vivant, Paris, 1948.

не є заборонене, бо не має вже границі між правдою а фальшом, добром а злом, гарним а поганим. Якщо щось було вчора правдиве, добре, гарне, — а тому воно було правдиве, добре, гарне,—бо я виходив із заложення, що Бог існував, джерело правди, добра, ладу, то воно вже тепер не є ані правдиве, ані добре, ані гарне, бо для мене, що жию лише у світі явищ не має вже надрядного абсолюта, немає Бога. То отже я сам творю правду, добро, лад. Тому, я можу сьогодні вважати неправдою, злом, неладом те саме, що я вчора вважав правдою, добром, ладом, і противно я можу вважати сьогодні правдою, добром і ладом саме те, що я вчора вважав неправдою, злом, неладом. То отже я стаю творцем нового ладу, нового світу з новими законами. Але щоби моя творча діяльність не зазнавала поважної перешкоди, то треба мені нищити, зрівнювати із землею все набуте, створене, існуюче. Так розуміє сучасна людина, яка хоче послідовно впровадити в життя своє фальшиве екзистенціальне наставлення, радше свій нігілізм. В тому першому змаганні нігілізму відчуває людина терпіння, яке ставить її завше над пропастью нічогости, та становить найглибшу основу її тривоги перед загрозою мира в обличчі тотальної її заглади. Всі зусилля людини в розбудові тривалого мира при помочі лише матеріяльної переваги, при помочі розпраження елементарних атомних сил є марні, як довго не є усунений той основний нелад, спричинений відкиненням Бога, джерела й ручителя ладу, безпеки, мира.

III. Християнський обо'в'язок працювати над відбудовою тривалого мира:

Ми, християни-католики, передусім ми еліта християн-католиків повинні працювати над відбудовою тривалого мира на світі. Загрожує небезпека безоглядної війни, наставленої на цілковите знищення людини. Тому й мир, що його нам треба відбудовувати, мусить мати безглядний, абсолютний характер. І той безглядний характер мира полягає передусім у тому, що ми мусимо працювати над тотальним спрямуванням цілої людини до Бога, у всіх її взаєминах і змаганнях, щоби могли забезпечити лад і мир у власному житті та поміж людьми. Папа Пії XII в різдвяній промові з 1948 р., начеркнувши повагу наших днів, продовжає: "Тому ми відчуваємо себе приневолені й обов'язані йти за Божим приказом: Кріпиться браття і ви всі, що замешкуєте найдавніші закутини землі, як різдвяний привіт ми пересилаємо Вам слова, що ними пророк предсказує правду Відкуплення: Творіть своїм отцям руки сильними, свої хиткі коліна тугими; промовляйте до свого серця затривоженого й засмученого: не бійся, ось твій Бог, Він сам прийде, щоби тебе спасти⁽⁶⁾. Той наш Бог, Христос, Князь Мира має стати нашою програмою мира. Отож Христос прийшов на цей світ передусім на те, щоби дарувати нам мир, знищений гріхом. Так як колись супроти Апостолів, так завше ще, аж по кінець віків вихо-

(6) Acta Ap. Sedis, 1949, n. 1.

дить Христос напроти нас з отвертими раменами таї жертвує нам той мир заслужений своєю смертю на хресті. В своїй різдвяній промові продовжає Намісник Христовий: “Переконані й свідомі Божої помочі від того, хто сказав: “Я молився за вас” ми пригадуємо кожному, хто хвалиться іменем християнина католика на подвійний обов’язок, що його кожний з нас має в сучасну годину супроти людського роду для поліпшення сучасного положення: по-перше заховувати незахитану вірність до спадщини, яку Відкупитель приніс світові, а по-друге: сумлінно виконати заповіді справедливості й любови, даної нам божеським Основником мира.”⁽⁷⁾.

(Продовження слідує).

---

(7) Acta Ap. Sedis, 1949, n. 1.

ЛІТЕРАТУРА І ВІРА

(*Alexander Rogalskyj*—LITTERAE ET FIDES)

У ДОБІ, яка з одного боку жертвувала все богині Розуму, а з другого розсівалася у мряках хворобливих настроїв, у переситі й знеможі, у скептицизмі й цинізмі, прийшли до слова католицькі розуміння поезії, її сутті і предмету, її джерел і цілі, її значення й вартости. У добі, якої основною прикметою був розрив усяких зв'язків, атомізація життя й людей та найдалше йдуча їх ляїцизація (зісвітчення), домагання розуму погоджено з домаганнями віри, погоджено моральність із мистецтвом, воскресено велич і гідність поезії, пригадано про її зв'язки з усебуттям, получено її наново з пречудесним творчим ділом Бога. Довершили ж цього три представники французької літератури: історик літератури й естет Анрі Бремон (*Henri Bremond*), поет і драматург Поль Кльодель (*Paul Claudel*) та критик Шарль дю Бо (*Charles du Bos*).

I.

Анрі Бремон, член французької Академії Наук, що помер 1933 року, автор монументального 11-ти томового твору “Літературна історія релігійного почування у Франції” і б. і. книжок, розвідок і літературних критик, у яких дошукнувся в людині поза її волею, інтелігенцією й почуванням містичного зміслу, написав 1926 року дві студії, в яких доказував лучність поезії з релігією; ці дві студії мають назву “Чиста поезія” і “Молитва й поезія.”⁽¹⁾

Чиста поезія це поезія, якої змістом є несвідома, таємна, об'єднуюча дійсність, яка має як єдиний предмет Бога, і тому чиста. Ця дійсність, а не ритм, образи й сублімовані почування, це джерело, з якого пливе чар твору, його несхопний флюїд, його магія. Вона родиться з натхнення, якого суттю є потрійна тайна: 1) Натхнення не можна ні вияснити ні комусь іншому передати. 2) В натхненні огортає нас невидима, а проте тривка дійсність, яка перемінює наше нутро й перетворює образ світу. 3) Натхнення не залежить від нашої волі. Відчуваємо, що те нагле прояснення нашого духового джерела є нам *дароване* і то кимось, хто даючи нам те, сам нам віддається. Однозгідно Платон і всі глибші поети вважають натхнення за відвідини, часто навіть вивідають назву відвідуючого. Це переживання об'являє нам невисловну Істоту, яка без нашого відома, часто навіть проти нас, окружає нас і проймає своєю приявою.

---

(1) HENRI BREMOND, “*La Poésie pure*,” Paris 1926 і “*Prière et Poésie*,” Paris 1927.

Поетичне пізнання лучить поета зі світом речей, не просто з надрядною дійсністю, із самим Богом,—бо це виключний привілей містичного пізнання— а з кожним сотворінням, із кожною істотою, і, що лиш за таким посередництвом, із самим Богом. Кожний мистець виглядає на громадянина іншої, невідомої й позабутої батьківщини. Що більш мистець наближається до тієї батьківщини, то більш возноситься й росте його твір у своїй красі. Поетичне переживання різне від містичного тим, що воно має в собі непереможну потребу переказати себе іншим та має дарування робити слова пригожим для тієї чудесної передачі.

Натомість елементом, який лучить містику з поезією, є *катарзіс*. Катарзіс—поняття, яким Аристотель окреслив визволююче діяння грецької трагедії на глядача—очищує нас із усякої пристрасті. Проте не виключно трагедія, але і кожне поетичне переживання взагалі, на гадку Бремона, приносить катарзіс. Воно не міститься в чисто етичних категоріях. Не є воно добром ані злом. Очищувати нас із гріхів, успосіблювати до чесноти—це справа філософа або мораліста. Це ж не справа лекції моральності. Катарзіс це психологічна конечність. Це безоглядна свобода нашої істоти, визвіл її з ярма зовнішности. Катарзіс витворює струю, яка через слова вводить у рух цілу душу. Катарзіс є саме оцим несхопним первнем поеми, про який ми вище мовили.

Містик вищий над поета надприродним родом свого переживання, його інтензивністю і скалею. Зате поет має ту вищість над містиком, що орудує засобами уділювати свої переживання іншим людям через магічну силу передачі слів. Не перечить цьому факт, що між містиками бувають і правдиві поети, нпр. св. Тереса, св. Іван від Хреста, св. Франц Салезій, бо—на гадку Бремона—вони переказують нам не своє містичне переживання, яке є чейже невиповідне, а свої поетичні переживання. В поетичному натхненні, яке приневолює переказувати зміст, лежить хвала поета.

Поетичне переживання в деякому розумінні ставить людину на порозі містичного переживання. Схоплення Буття, яке в ньому проходить, буває більш поверховне ніж у містика, менш тривке, менш єднаюче. Але саме його існування чинить, що хоч у правдивого поета поетичне переживання не є рівнозначне з молитвою, то проте—як каже о. Бремон—“воно змагає до злуки з молитвою.” Чим більше поетично досконалі сторінки якоїсь поеми, тим більш молитовно вони настроюють. “Краса”—пише Марітен—“кожна краса змагає сама до злуки з Богом.”

Погляди о. Бремона на поезію мали закрутку революційности. В часах, так же далеких від величного як і від містики, Бремон відновив стародавнє розуміння поета натхненного Богом і, за Шелієм, пригадав, що “поезія рятує перед смертю відвідини божеського в людині.” У зв’язку з тим писав критик Дені-Сора: “Чим був Босюе для епохи Корнея і Расіна, а Лямне для епохи Лямартіна і Гюго, тим є Анрі Бремон для періоду 1900-1930, для епохи Пруста.”

2.

У дискусії, яку започаткував Бремон, забрав голос також і Поль Кльодель, якого багато вважає за найбільшого сьогодні в світі католицького поета. У листі до автора “Чистої поезії” та Молитви й поезії” з 1927 року⁽²⁾. Кльодель зазначив, що обидві ці книжки заторкують найглибші питання душі й виразу. Поезія це витвір якоїсь “поетичної сили,” зв’язаної більш із уявою та почуванням, аніж із міркуючим розумом; та проте воно не означає, наче б то розум не мав поважної ролі в праці творця, головно ж ролі контрольної, критичної та порядкуючої. В уяві родиться якесь сильне й живе поняття предмету, який має бути зреалізований. Наші ж почування до цього предмету входять у стан пожадання (*le désir*). Здібність злучити уяву з пожаданням за допомогою властивого примінення слів є даром природи. Цей дар називається надхненням, яке є теж імпульсом пожадання, ба що більше—чаром, який спливає зі слів визвольних із неволі пожитковости і практичности та доведених до їх первісної чистоти. Слова набувають повноти свого значення та тимсамим дають частинний образ Бога. “Та для того ж саме”—каже Кльодель—“поезія безмірно нижча від молитви, бо людина була сотворена для самого Бога, а не для речей, і—хоч добре йти до Бога всіма шляхами,—проте найліпша безпосередня дорога.”

Хоч Кльодель зазначив в одному місці, що він “не є рабом якоїнебудь поетичної доктрини і має всього тільки кілька дуже скромних особистих рецепт, які видались би йому фальшивими, якщо б їх оприлюднити”, то проте протягом багатьох літ своєї письменницької діяльності доводилось йому не раз означувати свої погляди на ті теми, а це, беручи разом, дає образ широко обрисованого літературного становища, яке виходить далеко поза вище наведений “голос у дискусії,” та оснований на знаменитій релігійно-філософській підбудові. Зробив це Кльодель у своїх кількох критичних розвідках, а саме: у “Вступі до поеми про Данте” (1921), у статті про “Католицький театр” (1914) і в відчиті “Релігія і поезія” (1927).

Предметом поезії—навчає Кльодель—не є, як це часто кажуть, мрії, ілюзії чи поняття, але “та свята дійсність, дана раз на завжди, в якої осередку ми помічені, той світ речей видимих і невидимих, всенький твір Бога.” І так як є—*вічна філософія* (*philosophia perennis*), яка не продукує абстракційних сутей на лад творів Спінози чи Ляйбніца, а задовольнюється термінами, що їх доставляє дійсність і дає ім’я всім речам, які нас оточують, так теж існує *вічна поезія* (*poesis perennis*), яка не вигадує тем, а безнастанно відтворює ті, яких доставляє їй сотворений світ. Ціль поезії—відшукувати в лоні сотвореного світу те, що невичерпане. Тут треба передовсім брати на увагу лучність між обидвома світами, видимим і невидимим, які сотворені, як каже Битія, одночасно і яких лучність тво-

(2) “*Lettres à l'abbé Bremond sur l'inspiration poétique et Propositions*,” 2 томи, Paris, 1928 і 1934.

рять католицьку єдність. “Правдиво католицька ідея, т. зн. соборна—каже Кльодель—лежить у тому, що людина, так як вийшла з рук Творця, є добра (Битія каже навіть: дуже добра), що ніяка з її сил, ані уява, ні почування, не є самі в собі злі. Те що лихе, це неспокій і нелад, які через первородний гріх увійшли в ті людські сили.”

У противенстві до знання, яке спираючись переважно на розумі, посилюванім пам'яттю й уявою, займається тільки видимими речами, стверджуванням *чим вони є*, а не тим, *що вони означають*, поезія згідно з етимологією свого слова (“поейн” значить про грецьки: робити, чинити, творити) займається *творенням*: із речі, яку наші змисли тільки спостерігають, людина творить річ, оповиту її розумом і почуванням, тобто: з матеріальної речі творить духову суть. Поезія є силою, яка з того, що є, добуває повноту суті. Для пізнання якоїсь речі, треба зрозуміти, чим вона є, але щоб зробити якусь річ, треба зрозуміти, як її зроблено. А щоб зрозуміти як її зроблено, треба зрозуміти з чого вона зроблена, які її зв'язки з іншими істотами і яку думку мав той, що її сотворив, який зробив усе, врешті яке є положення тієї речі в загальній спільноті видимих і невидимих речей. Словом, треба мати ідею універсальну, ідею католицьку. Без неї можна вправді плекати “прекрасні поезії,” можна цизелювати ніжні мистецькі твори, komponувати дуже цікаві цяцьки-бібельоти; але в такій поганській поезії є завжди щось куце й обмежене. “Навіть для звичайного злету мотиля треба цілого неба. Не зрозуміємо стокроті в траві, коли не зрозуміли сонця серед зір.”

Епохи культури з захитаною а то й загубленою вірою не дають поетичних творів вічнотривкої вартости, бо бракує їм найбільш суттєвого чинника. Найвиразніше доказує це—на гадку Кльоделя—французька поезія ХІХ стол., яка назагал висловлює чисто негативні ідеї: бунту, розпуки, нігілізму й цинізму та дає понурий образ руїн, у яких скритий не один клейнод, але загально вони образ декомпозиції, розкладу й фальшу.

Повна правдива поезія, вічна поезія, можлива тільки в колі християнської віри. Не означає воно ніяк, начеб то кожний добрий католик був уже рівночасно й добрим поетом, бо—як уже сказано вище—поетичний талант є даром, як пророцтво, як ласка. Але католицькі поети мають рішучу перевагу над іншими поетами передовсім тому, що католицтво всупереч словидним поглядам не ставить до нас вимог понад наші сили й розум, воно бо відкликається до цілої людини, до її інтелігенції, волі й почування, зобов'язує нас до безнастанної мобілізації проти пристрастей, легковірних сумнівів, удержує нас у стані безупинного напруження й конфлікту поміж нижчою природою та покликанням, при чому домагає нам св. Тайнами й ласкою. Християнство живе, як каже св. Павло, “в обличчі людей і янголів,” є завжди на арені, на терезах. Життя не представляє для християнства незв'язаної серії пливких і незакінчених жестів, а драму, яка має розв'язку і глузд. Знаємо, що світ не діло випадку чи сліпих сил природи, але говорить він нам про свого Творця, веде нас до

Нього багатьма чудесними шляхами, дає нам засоби творити добрі діла і т.п. Це афірмативне становище до світу є основою правдивого мистецтва так, як знову ж скептицизм і вагання є для цього мистецтва смертною недугою.

Віра в Бога обдаровує поезію ще й іншим поважним рушієм: похвалою. Похвала є висловом найглибшої потреби душі, голосом радості й життя. Похвальна пісня є обов'язком усякого сотворіння. Адже ж і велика поезія, від гимнів Ведди аж до кантики в честь сонця св. Франциска з Асізі, це ж саме похвала. Похвала це визначно творча тема. Ніхто ж бо не співає самий, читаємо в св. Письмі, навіть зорі на небі співають разом.

Отже є три користі, які релігія дає письменству: віру в глузд світу, похвальну пісню і драматичний первень. Цей останній домагається ще окремої уваги. Релігія спонукує до застанови й боротьби, до постійного вдосконалювання свого мистецтва. Отже тільки релігія вможливає існування правдивої драми. У морально байдужім та агностичнім світі нема драми, бо нема боротьби, а нема боротьби, бо нема нічого, що надавало б їй вартости. Натомість християнське об'явлення, зі своїми могутніми розуміннями неба й пекла, обдаровує людську долю величезним значенням. Ми спроможні творити безконечне добро й рівночасно безконечне зло. Ми наче актори дуже цікавої драми пера безконечно мудрого й доброго автора, в якій граємо головну роль, але в якій не можемо згори ніяк передбачити хочби найменшого вершка дії. Для нас життя є завжди нове й завжди цікаве, бо в кожній хвилині маємо в ньому щось нове зрозуміти і щось конечне зробити. В колі релігії людські діла не є відізолювані, а пов'язані з вищою дійсністю, з великою драмою сотворення і спасіння, якої вони є подрібним коментарем, параболою й символом.

На гадку Кьоделя чисто світське мистецтво, яке існує від ренесансу, вичерпало вже всі свої засоби і скінчилося. Пожежа, яка ізжерла Вальгалю в тетралогії Вагнера, здається Кьоделеві катастрофою тієї безсилої поганської уяви, а наступаючий по ній "Парсіфаль" є на його гадку "інавгураційним сценічним святом," програмою нових часів, які своїм зразком мають найбільшого католицького поета в особі Данте.

Бремон і Кьодель не виходили в своїх міркуваннях поза ділянку поезії. Суть цілої літератури старається проникнути Шарль дю Бо, що помер 1939 року, найвизначніший сучасний католицький критик, якого саме література на кілька літ перед його смертю привела назад на лоно Церкви, автор багатьох томів критик, названих "Наближення." Свої теоретичні погляди Ш. дю Бо виловив у чотирьох вповідях, які читав перед професорами Колегії Преч. Діви Марії в Нотр Дам у ЗДА 1938 року; прелекції його приятелі збирали й видали аж 1945 р. в книжці п. н. "Що це таке література!" (3).

Початком виходу міркувань Ш. дю Бо є поняття життя. Відповідь на

(3) CHARLES DU BOS, "Qu'est-ce que la littérature?", Paris, 1945.

питання, що це таке життя, підсунув йому Кітс (Keats) своїм висказом: “Життя це долина, в якій формуються душі.” Спираючись на філософських текстах Отців Церкви, Ш. дю Бо пояснює, що душа є якоюсь іскрою, сотвореною Богом, яка дістає свою індивідуальну постать завдяки перебуванню на землі. Завдяки цьому перебуванню на землі душа розвивається й уроблюється. Джерелом тієї її кристалізації в серце, орган почування різний від розуму, а який розвивається через необмежений контакт зі світом: світ приносить йому постійно страждання й досвіди та так модифікує й удосконалює серце. Таким чином душа дістає свій індивідуальний вираз і дозріває до злуки зі своїм Творцем.

Література не є зовсім противенством так зрозумілого життя, а навпаки, утотожнюється з ним: вона є “життям, яке дістає свідомість самого себе, коли в душі геніяльної людини знаходить свій повний вислів. “Нема літератури без життя і нема життя без літератури. Без життя і література була б позбавлена змісту, без літератури життя було б позбавлене виразу. Було б живлом, що розторощує людину, чимось, що так добре висловлює повний субтельного остраху й меланхолії вірш Віргіля: “Втікає неvertальний час.” Коли література завдячує життю свій зміст, свій матеріал, то життя завдячує літературі свою безсмертність, ту безсмертність, що спинається лише на порозі вічності.

Мистецька творчість є частиною тієї творчої сили, яку Творець усіх речей довірив творчому генієві людини. Ніколи не зрозуміємо тієї тайни, але можемо наблизитися до неї головно завдяки поглядові Бергзона, найглибшому поглядові—на гадку Ш. дю Бо—який висловлено на цю тему: “Творчість означає насамперед зворушення.” Доказом певности, що маємо до діла з правдивим творчим зворушенням, є радість, яка об’являється завжди, скільки разів людина себе перемогла, скільки разів удалося їй щось велике зробити. Ця радість є відблеском Божої радості Творця. Коли зворушення оживляє душу, то і радість спричинює немов її внутрішній спів.

Так воно є з пункту бачення творця, який висловлює свою душу. Але відноситься воно і до читача, коли його лектура вартісна. Вже Емерзон сказав, що треба бути творцем, щоб добре читати. Отже існує так же само добре творча лектура, як і творче писання. У лектурі читач відкриває себе самого, правду заховану в своїм нутрі. На терені літератури відбувається зустріч між творцем і читачем. “Усяке пізнання літературного твору, яке не узгляднює тієї правди, може бути пізнанням глибоким, переконливим, а навіть плідним, але воно не є взагалі правдивим пізнанням.”

Дальший суттєвий складник літератури бачить Ш. дю Бо в *світлі*, у його значенні, якого вжив Л'єонжін у реченні: “Гарні слова є, правду кажучи, властивим і природним світлом наших думок.” Тільки такі слова рішають про приналежність до літератури, які становлять засіб вислову й пізнання правди, вділеної людині Богом. Тільки такі слова є гарні й насичені природною магією. Але світло, яке пронизує гарні слова, це тяжко

доступна тайна. Найближчий її зрозуміння був іще Жубер (Joubert), якого Ш. дю Бо вважає за найдосконалішого в ділянці літератури “майстра світла,” що сказав: “Є рід генія, який, здається, в’яже з землею: це сила. Другий, який в’яже з землею і небом: це величність. Існує врешті третій рід, що в’яжеться з Богом: це світло й мудрість, або світлість духа. Всяке духове світло приходить від Бога. Тут тайна людської творчості стискається з тайною Божої творчості. Людина дістає світло тільки тоді, коли приготовилася на його прихід через (споглядання) контемпляцію і ось чому в літературі, як і скрізь, з усіх вартостей найрідше світло. В євангелії св. Івана каже про себе Христос: “Я світло світу, хто йде за Мною, не ходить у тьмі, а буде мати світлість життя.” А в першому розділі тієї ж євангелії сказано: “А світло світить у темряві і темрява не обняла його.”

Світло це тайна. Але тайною є теж і краса. Існує вона поза обсягом нашого почування, є від нього зовсім незалежна. Краса існує просто як факт, як дійсність, а почування, яке будиться в душі, є відповіддю на красу, інакше кажучи—краса є об’єктивна, заки станеться суб’єктивною. Краса відкриває Правду, яка може бути вповні висловлена тільки через Красу. Давня Платонська дефініція: “Краса є відблеском Правди” має тривку слухність. Надаючи цьому поглядів богословського значення, Ш. дю Бо каже, що краса є проявом, тілом Буття, реальністю Буття, є властивістю Бога. Так дійдемо до зрозуміння дефініції св. Томи з Аквіну: “Краса Бога є рацією існування всього, що є.”

Проте найбільша тайна творчості міститься у зв’язку, що може існувати між літературою і тайною Воплочення, а з нею і з самим Словом, з другою Особою Пресв. Трійці. Всяке інше мистецтво є тільки переміною, переображенням, трансмутацією. Чим більше мистецтво, тим більш повна переміна, трансмутація. “Чудо весілля в Кані, переміна води на вино,—це одно з найвищих мистецтв, а навіть дефініція мистецтва—достає знаменитого пробного каменя, як відрізнити талант від генія.” Здається, прочував те Жубер, коли порівнюючи Вольтера з Босюе, замітив: “Вольтер є чистий як вода, а Босюе чистий як вино.”

Воплочення dokonується в літературі за посередництвом живого тіла слів. Воно відповідає св. Воплоченню, тільки порядок їх відвернених. Коли в св. тайні “Слово сталося Тілом,” то в світській тайні (*mysterium profanum*) набирає глибокого значення.

Так дійшли ми до кінця міркувань над зв’язками літератури з релігією. У ствердженні, що література є подобою Воплочення, лучаться всі її попередні дефініції.

Великі письменники й великі мистці—каже Ш. дю Бо—були завжди більш або менш свідомі того факту, що література й мистецтво є інкарнацією, але серед письменників також дуже небагато мало свідомість зв’язку їх слів із Найвищим Словом, яке було актом, що ним “були вдіяні всі речі!”

Так загально виглядають погляди Шарля дю Бо на літературу. Він

ставить літературний твір на найвищому щаблі драбини вартостей, яку взагалі можна би примінити до мистецької творчости. Перекоаний, що літературний твір, навіть і тоді, коли творець не здає собі з цього справи, є свідоцтвом духової дійсности, яка втиснена в ньому “мов діамант у темну масу кам'яного вугілля,” і що література це міст між світом скінченим і нескінченим, Шарль дю Бо, хоч не містик, стає нарівні поруч Анрі Бремона й поруч Поль Кльодея. У його поглядах католицька теорія літератури дістала найвищий досі, найбільш розвинутий вислів, хоч Ш. дю Бо і не встановляє якогось раз на все обов'язуючого канону: навпаки, уможливорює і прихилює до дальших праць у цій ділянці, до модифікації і доповнень.

Вагу теоретично-літературних дослідів Ш. дю Бо підтверджують вискази чільних французьких письменників. Ось кілька прикладів: “Для Шарля дю Бо мистецтво не від цього світу”—пише Бернар Грутгойзен (Groethuyzen) “а бере він участь у духовому світі, з якого вийшло і до якого веде його назад перекладач, що розуміє святу мову. Це заклик, із яким душа звертається до самої себе.” Анрі Даніель-Ропс (Henry Daniel-Rops) як собі окреслив погляди Шарля дю Бо: “Навіть найбільш світський твір мистецтва, має в собі щось із того Слова, яким світ... був покликаний до життя.”— “Ніщо з того, що правдиво вартісне, не є чуже християнству. І ця правда творить осередок духа Шарля дю Бо. Ніщо з того, що він любив, не віддалявало його від Бога”—писав Жак Мадоль (Jacques Madoule). “Поборював софізм який протиставить моральність мистця естетичній вартості твору” —стверджує єзуїт Жан Данієлю (Jean Danielou). “Виказав, що в найвищих творах таких, як Мільтона, Петмора (Patmore), Кльодея, геній іде завжди в парі з деякою основною чесністю людини і навпаки—невірність автора для його людського покликання псує завжди естетичну вартість твору. Творчий акт, будучи людським актом, має вартість моральної природи. В цій концепції була оригінальність аналіз Шарля дю Бо, так же далекого від моралізму, як і від аморалізму, що такий смертоносний для мистецтва.”

*

*

Спільною прикметою наведених вище теоретично-літературних поглядів є їх оптималізм і універсалізм. У розуміння літератури вони вкладають найвилечніший і найвищий зміст, а від творця домагаються найвищого зусилля. В їх світлі література лучить людину зі світом абсолютних вартостей. Як молитва й усякі дії релігійного культу в'яжуть нас із Богом безпосередно своїм надприродним елементом, так література, головню ж поезія, дає нам сугестії Бога завдяки первневій красі. Все, що не виростає з мистецького генія людини, як із частини творчої сили Бога, буває виключене поза рямці літератури.

Прихильники кількісної (квантитативної) цивілізації можуть станути проти такого становища з замітами засадничого значення. Але саме ця цивілізація від багатьох літ стоїть у тяжкому переломі, який виявляє не

тільки її квалітет, але навіть просто безплідність і деструктивність її висновків. Світ заливає мільйонна продукція книжок. Все ж те, що малими виїмками, є плодом проминаючого часу, техніки, моди, поспіху—і проминає разом із тим часом. Така страва нищить душі мільйонових мас, обіднює їх і атомізує. Чим більш пересічною людиною є читач таких книжок, тим більш пустошіє в ньому душа. Вона вгинається від жахливо швидко наростаючого тягару тих книжок та інших форм друкованого слова, які ніби мусить стравити, коли хоче жити в згоді зі своєю епохою. У висліді людина така стається нездідною до якогонебудь збагачуючого, відсвіжливого, щирого духового переживання. Кількість убиває якість. Коли книжка вже здавна стала предметом ужитку, товаром і річчю, то на товар і річ переміняється теж і людина. Як же швидко відбігаємо від високої, а єдино справедливої концепції людини як істоти “сотвореної на образ і подобу Бога!”

Отже всю свіжість тієї концепції, її нечувану плідність у ділянці літературної творчості вказали три вище омовлювані письменники. Літературний твір мусить наново статися плодом дарування, якоїсь Божої ласки. Наново мусить статися духовою вартістю, живим джерелом життя. Всі сили людини розвивати, збагачувати її, дарувати радістю, почуванням повноти життя зможе єдино велика література, бо народжена з релігійного натхнення, якого зразки в наростаючій скалі жертвує нам минуле від Гомера, Платона, Віргілія, Данте через Шекспіра, Мільтона до Еліота і Кьольделя. І тільки самотньо така література переможно опирається нищівній дії часу, є в земному розумінні безсмертна.

Такий католицький погляд на мистецьку літературу вражає нас не тільки своїми здоровельними вартощами, але теж і своїм універсалізмом. Католицизм домагається повного розвитку всіх сил людини. Куди тільки пройде, там стається скрізь запліднюючим чинником. Вимагаючи від нас не-настанно динамічної постави супроти себе і світу та постійного досконалення, католицизм є найважливішим рушієм розвитку літератури й мистецтва та розкриває перед нами якнайбільш широке поле. Обдаровуючи літературу найвищою гідністю і вказуючи їй найвищі цілі, католицьке розуміння літератури тимсамим і найбільш гуманістичне. Інакше бо й не може бути: адже ж це воно доповнює й освячує стару засаду “Ніщо, що людське, не чуже мені” (*Nihil humanum a me alienum puto*)—засадою: “Обновити все в Христі Ісусі!”

(З “Шегльонду Повшехнего” переклав Редактор О. Мох).

УПАДОК ЧИ ЗРІСТ КАТОЛИЦИЗМУ?

(*Dr. Theodorus Mackiv*—DEFECTIO AUT
AUGMENTUM CATHOLICISMI)

ЗДОРОВА філософія та досвідна наука виказують, що людина не виключно матеріальне ество, але духом у матерії. Тому кожна людина, заспокоївши свої матеріальні потреби, намагається у своєму принципі найти розв'язку на проблему буття та ціль життя, яка нею ворушить. Для прикладу наведу своєрідну сповідь жидівської конвертитки з Голандії Франціски ван Леер, що виступала по різних краях зі своїми рефератами про проблему навернення серед жидівського світу. У своєму творі, "Як комуністка перед військовим судом", ст. 89-99, пише:

"Я читала і студіювала та поглючувала всякі книжки, наукові твори різних часів всяких авторів, щоб знайти відповідь на питання, де правда, звідки людина, куди вона зміряє і яка її ціль тут на землі. Але ніде не могла я знайти задовольняючої відповіді на мої питання. Щоправда, я ясно бачила, що мудреці й учені всіх часів намагалися й ще тепер намагаються дати відповідь на оці все ще актуальні і важливі питання. Одні намагалися дати розв'язку під релігійним, другі під соціяльним, а треті під практичним аспектом, але ні одні, ні другі, ні треті не могли дати повної і правильної розв'язки. У всіх ідея була розділена, пошматована, неначе одіж і вони давали, так мовити б, тільки тряпку тієї одежі. У мене отже насувалося питання, де є оця незшита і нерозкроювана одіж? Так то я ступала в мряці земської мудрости і коли люди не могли дати мені відповіді на мої питання, я подалася до астрології, але і тут я не знайшла нічого, крім фатума, цебто призначення, яке виключає свободну волю, ласку та спасення. І мусіло бути кругом мене і в мені самій темно аж доки Бог не змилосердився і не зіслав мені своєї ласки—пізнання логічної правди та навернення до Католицької Церкви."

Навмисне наводжу ці слова, що наглядно ілюструють тему моєї статті. Немало людей намагалосся і намагається знайти розв'язку пекучих і основних питань життя та дати людству різні релігійно-філософічні системи, думаючи, що саме вони, і тільки вони, є повликані дати одинокую і правильную розв'язку оцим проблемам. Тому, що навіть у фальшивій системі є частина правди, прийнялося переконання, що кожна наука, що кожна релігія є

Редакція Логосу поміщує статтю п. д-р Мацьків про Упадок чи Зріст Католицизму, щоби подати читачам думку нашого інтелігента лаяка на тему історично-богословську.

правдива і веде до спасення. Але саме і в тому лежить ціла трагедія. Людина у своєму, дуже часто спекулятивному думанню, вважає, що правда є залежна від неї, а не людина від правди. Тримаючись цієї критерії, ще й сьогодні в погоні за розвязкою, за відповіддю на ці проблеми, не один мислитель, укладаючи свою філософічну систему, чи професор університету, чи принагідний бесідник, вони викладають нові теорії, нові ідеї, нові науки, нову правду, що по їх думці є єдиними, які можуть спасти людство та принести йому щастя. А людство по своїй природі скоро забуває старе, хоч навіть добре, і радо сприймає нове, бо це, на їх думку, поступове, модерне і, вкінці, вигідне. І так, зійшовши з правдивої дороги в пошукуванні за правдою та її пізнанням, людство забрило в лябіринт ідей, ідеологій, систем, наук, теорій, релігій, з яких кожна вважає себе за найкращу.

Згубившись в тому лябіринті, розчароване, змучене і розбите людство, не знайшовши відповіді ані розвязки на ці питання, робить відворот назад в бік тих старих і знаних догм—тої відвічної правди, якої учителем і носієм була, є і буде Католицька Церква. Людство наглядно переконалося, що протягом віків виринали та упадали різні теорії, науки, системи, доктрини, а якщо деякі і залишилися при житті, то тільки завдяки політичним та соціальним причинам і обставинам. Всі інші перейшли до історії та стали щонайбільше матеріалом для праць нових докторантів. Наука Католицької Церкви, під людським аспектом, залишилася помімо кривавих переслідувань, внутрішніх занепадів та наступу зі зовні і до сьогоднішнього дня такою самою, якою була в першому столітті її голошення. І ось саме це є причиною і головним аргументом, чому сьогодні людство звертає свої змучені і розчаровані очі в сторону Католицької Церкви, чому збільшається число вірних, чому зростають та кріпляються впливи і значення Католицької Церкви у світі, чому можна радше твердити про зріст, успіхи та перемогу тієї Церкви, як одиноко правдивої Церкви, а не церков.

Говорити про упадок чи зріст Католицької Церкви це справа не легка. Але ми є управнені на основі даних робити певні прогнози чи передбачення. А з аналізу минувшини та теперішности поробити висновки на майбутнє.

В цих міркуваннях насувається питання: якщо Католицька Церква вчить Божу Науку як єдино правдиву, яка навіть під впливом переслідувань не змінилася, а що більше мала в середньовіччі такий всемогучий вплив на всі ділянки тодішнього життя, то чому Католицька Церква не запанувала, принайменше в Європі, або чому не задержала стану посідання, коли вона була на вершку своєї могутности, але радше протягом історії втратила мільйони вірних як напр. за часів великої схизми 1054 та реформації Лютера 1517 р.

Цього питання, чи радше закиду, в сторону Католицької Церкви вживають її противники та вороги. Мовляв, колиб Католицька Церква була дійсною правдивою Божою Церквою, то чому на світі є більше нехристиян, як визнавців Христа. І хоч це питання виглядає на перший погляд дуже

сильним аргументом та поважною зброєю в їх руках, то по суті воно не таке страшне і небезпечне, як виглядає. Бо прослідивши його, прийдемо до висновків, що воно промовляє радше на користь Католицької Церкви, як її противників—і мимоволі ця сама гостра зброя повертається проти них самих. Спробуймо отже проаналізувати цю проблему і переконаємося, що воно справді так і є.

Немає нічого без причини—каже старий філософічний принцип. Коли отже Католицька Церква втратила велике число вірних, то мусіла бути тому якась поважна причина. І дійсно. На це зложилося багато причин, з яких наводимо найповажніші: 1) закон циклічного хвилювання, 2) консерватизм Католицької Церкви супроти поступу в науці, 3) тайні організації та масонерія, 4) злий приклад багатьох католиків, 5) незнання католицизму та ненависть до нього в некатолицькому світі.

1) Закони циклічного хвилювання

Розберімо подрібніше вище згадані причини. Хоч католицьку Церкву заснував сам Ісус Христос, то вона є установою, що єриє в собі людський елемент, отже підлягає недосконалостям індивідуальної та суспільної натури людини, словом підлягає законові *циклічності*. Закон циклічності зауважується не тільки в житті одиниць, громадських, суспільних груп, політичних партій, але й цілих народів. Образово можна його представити як приплив і відплив моря. Найяскравіше його діяння можна зауважити у розвитку господарського життя. В стадії початкової діяльності людини чи суспільних установ несвідомо повстають блуди чи недотягнення, які по деякому часі виходять наверх і не тільки що загамовують дальший розвиток, але й спричинюють певний відворот чи реакцію. Такий стан може тривати навіть доволі довго, поки ці всі хиби та недотягнення не усунуться, і щойно тоді нормальний розвій знову стає можливий та вапєвнює успіхи. Історія виказує, що католицька Церква на протязі двотисячного існування переходила різні фази свого розвитку. І тут саме найкраще доказується оцей закон циклічності, бо інакше розвій Католицької Церкви був би рівномірний, а не ділився б на доби розвитку, застою, реформи. Беручи це все під увагу, зрозуміємо, чому в житті Католицької Церкви були можливі такі явища, як велика схизма чи реформація Лютра, не згадуючи вже менше важних внутрішніх непорозумінь та потрясень. До великої схизми привели не догми, а політичні причини, що своїми початками сягають ще 8 століття. А реформація Лютра була не тільки виступом соціяльних тодішніх умовин і обставин. Реформація спричинила провірку чи пак чистку внутрі самої Католицької Церкви, що в сумі дало оновлення та концентрацію сил до нової офензиви назовні. Від того часу в Католицькій Церкві заланувала знову сильна дисципліна та сильна синтеза правд католицизму, який зумів проникнути та вникнути у всі світові відносини та культурні ділянки, ба що більше зумів на них впливати.

2) Консерватизм

На протязі розвитку людської думки, дійшло до зудару поміж Католицькою Церквою і наукою, що яскраво і виразно виявляється в 16 ст. від Коперника і Галілея почавши. Цей конфлікт прибирає на силі в часах Картезія та Спінози в 17 ст. та доводить у 18 ст. до розриву поміж Католицькою Церквою і наукою. Але в 19 ст. приходить до звороту. Неначе чудо, людська і церковна науки подають собі руки і одна другу не тільки що респектує, але доповнює і йдуть впарі до одної цілі—до шукання і пізнання правди. Як це сталося? Сталося це так, що церковна наука, позбувшись занепавшої схоластики не мала більш причини негувати нових здобутків науки, на яких вона сама виховалась. Але сьогодні це вже належить до історії, бо сьогодні ніхто не буде оспорювати правильности чи науки Коперника чи Галілея. Завдяки таким ученим фізикам як Джінса чи Еддінгтона затихає борба поміж духом і матерією, признаючи свободну волю як підставу фізичного світа, а існування Бога як логічний висновок спільних наукових дослідів. Це потверджує відомий німецький фізик Макс Планк, який у своєму творі “Наука і релігія” осуджує всі теорії матеріялістів, що хотіли б опанувати та звести природні явища до звичайних хемічних реакцій. Коли ще в другій половині 19 ст. на Л. Пастера дивилися як на дивака, тому що він відважно обороняв в науці принципи Католицької Церкви, то сьогодні будеться уважати як дивака кожного, хто ці принципи буде заперечувати. Сьогодні належало б в культурному світі до сензації, коли якийнебудь професор університету заперечував би Бога а опирався б на матеріялізмі. В противенстві до недавних часів, коли науковці згори дивилися на Церкву, сьогодні науки розвиваються рівнобіжно з наукою Католицької Церкви і себе взаємно у всіх ділянках доповнюють, як у соціології, в психології, в економії, в медицині й біології, та й в філософії.

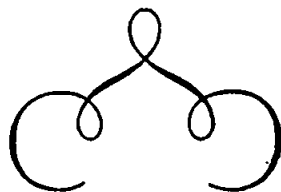
3) Тайні товариства та масонерія

Початки тайних товариств сягають вже 15 століття. В початках вони не представляли собою поважної небезпеки ані загрози для Католицької Церкви, бо вони мали радше локальне, чим світове значення. Щойно масовий зріст тайних організацій, загально-звісних як масонські ложі, стали одною з найповажніших загроз та небезпек для Католицької Церкви. А небезпека лежить в тому, що масонство своєю містивою, символікою, намагається заступити християнинові Католицьку Церкву. Масонство є наскрізь конспіраційною організацією, до котрої належать переважно найвищі державні достойники, як міністри, генерали, професори університетів, високі державні урядовці, представники капіталу, промислу, преси, тощо. На цю справу кидає дещо світа “Календар для Масонства,” Ляйпціг, 1926, що входить за одне з найповажніших джерел в тому роді і може служити

нам ілюстраційним переглядом, як далеко масонство є поважним і небезпечним фактором для Католицької Церкви та для життя поодиноких спільнот. І так по даних того календаря в 1925 р. нараховувалося в ЗДПА 17,008 льож, де було 3,019,000 членів; у Великій Британії 5,536 льож з 351,000 членами, в Німеччині 82,000 членів, у Франції 44,000 членів, в Італії 24,000 членів. Ці наведені цифри не можна уважати за повні і точні. Це лише приблизні дані, бо масонство є окружене сильною заслоною таємничости та конспірації. Та все таки ці цифри видають світло на цю могутню організацію. В поборюванні Католицької Церкви в рамках масонерії знаходять спільну мову і місце так само червоний інтернаціонал, як і скрайній націоналізм. Масонами були Мацціні, Гарібальді, Троцький, Літвінов і Гінденбург.

Небезпеку і загрозу масонства для людства добачила Католицька Церква відразу. Вона забороняла вірним вступати в ряди масонів, та слідила уважно за зловіщою діяльністю тої тайної організації, яка захоплювала у свої лабети еліту кожного майже народу.

(Продовження слідує).

НЕДАВНІ СПОМИНИ З ПАЛЕСТИНИ

(*Mgr. P. Luciw*—REMINISCENTIAE
RECENTES EX PALAESTINA)

КОЖНОМУ хто глибше зацікавився з Біблією та мав змогу перебувати в країнах Середнього Сходу, насуваються певні думки про живу схожість старих біблійних часів з життям на Середньому Сході в наші дні. І так шляхом порівняння можемо дійти до дуже цікавих висновків.

Ісус Христос як учитель і проповідник серед жидівського народу, не прийшов покасувати, але доповнити закон. Звісно, що звичаєм було в жидів в суботу після відчитання молитов та псалмів, об'яснити закон і пророків. Так робив Ісус в синагозі рідного міста Назарету, а пізніше, він ходив в синагоги сусідних місцевостей і навчав народ. З часом, як у Нього було багато учеників, Він вибрав собі з поміж них дванадцять апостолів. Любов і прив'язання учеників веліли їм іти за Христом з міста в місто де-то вони будили в народі релігійні почування.

Знаємо з історії, що й пророки добирали собі учнів та разом з ними діяли в моментах коли нарід переживав лихоліття, релігійний занепад. Вони являлися як вістуні Господні і палкими словами пробуджували нарід до віднови.

В житті народів Середнього Сходу стрічаємо подібні явища ще й в наші часи. Магометанський світ має своїх священників-муллів, що об'ясняють коран в дусі мертвого формалізму, але є ще й дервіші, що являються час-від-часу, подають себе за посланців неба та проповідують між мусулманами.

До першої світової війни Магді був проголосив себе месією ісламу, посланим між мусулман для знищення турецького каліфату за союз з невірними і за непридержування чистоти навчання Магомета.

В Персії рівно ж був появився пророк, що взивав магометан змінити науку шиїтів на науку подібну до християнської. Він старався наслідувати Ісуса Христа. Він як і другі йому подібні був покараний смертю, а його ученики розбіглися.

Людей фанатично захоплених месіянством, стрічаємо дуже мало посеред магометан, за те є багато більше скромних місіонарів, що своїми палкими промовами обороняють якусь призабуту заповідь корану...

Кому довелося, як мені, пробувати у Святій Землі, чи в других країнах Середнього Сходу, бачив сотні калік, що сидять біля святинь, при домах багатіїв чи на перехрестю вулиць і душу роздираючими криками, благають милостині. Способи лічення ще й сьогодні тут дуже примітивні. Отже

нічого дивного, що поява “гакіма,” європейського лікаря, якому майже беззастережно вірять, уважається появою всесильного чудодія.

Звиджуючи Генезаретське озеро, полинув я думками в часи Спасителя і старався відтворити картину тих часів. Оглядаюся і бачу рибацькі лодки. Вони широкі і плиткі, з високою кермою і дзіобом. Посередині діра для машти, на який затягають скісні вітрила. Напереді побудована каюта, в якій може свobodно зміститися двадцять осіб. Лодку можна гнати також веслами. Хто знає чи в подібній каюті не відпочивав колись Христос як знялася буря на озері?...

Історик Йосип Флявій писав, що за римських часів по Генезаретському озері пливало чотири сотні таких суден. Оглядаючи ловлю риб сітями і вершею, насувались мені думки, що подібно рибачили й за часів Ісуса.

Будова домів рівно ж в нічому не змінилась. Вони з плоскими дахами та обгороджені отвором, обгороджені довкруги муром, з одним входом в городець і в хату. Розуміємо чому розслабленого, що його Христос виздоровив в Капернаумі могли спустити в хату з ліжком через дах.

Шляхи і спосіб подорожування на Середньому Сході, поминаючи змодернізований Ізраель, майже такі самі як і встарину. Речі першої ваги для подорожного дуже прості; це—торбина, мошонка, взуття, одіж та якась зброя, або хоча міцна палиця. Мошонка шкуряна, в виді малого мішечка. Знать носить її в складках широкого пояса, а біднота на шиї під убранням. Тут зберігаються гроші і дорогоцінності. Мішок, переважно також шкіряний, для харчів носить за плечима. Тут накладають оливок, сушених фіг та ячмінних коржів. Взуття буває двояке: сандали та пантофлі. Сандали, це кусок не виправленої шкіри, шерстю наверх, у виді стопи, прив'язувані до ноги ремінчиками. Пантофлі переважно з кольорової шкіри. По піску або по траві подорожний іде босоніж, а тільки в скалах чи на каменистім шляху надіває взуття.

І в Євангелію сказано, що Христос висилаючи Апостолів проповідувати не велів їм брати зо собою взуття, мошонки ні мішка, а всеціло здатися на тих, серед яких будуть проповідувати... “бо працівник є гідний своєї надгороди.”

Дуже характеристичне й європейцям дивне поздоровлення стрічних на Середньому Сході, що починається побажанням миру, опісля йде цілий ряд запитів як здоровля стрічного та його родини, опісля звідки вийшов, де йде, де буде ночувати і т.д., а все це переплітане окликами хвала Аллагу!... Так тягнеться поздоровлення цілими годинами. І тому зовсім зрозуміло чому Христос заповідав Апостолам, щоб нікого не поздоровляли в дорозі.

Більшість шляхів на Середньому Сході ще й тепер знаходяться в первісному стані. Часто єдиними будівничими шляхів являються коні, вербляди, мули чи осли. Цілі століття проходячи одними місцями, звірята повибивали жолоби на склонах гір і удоптали стежинки на пустині сипких пісків. Ніхто не думає, щоб ті “дороги” направляти. Правда, у Біблії багато разів згадується про повози за часів царя Соломона. Видно, що цей цар велів

будувати і направляти шляхи. За римських часів був навіть проведений шлях аж в глибину Арабії. Сьогодні тільки сліди осталися...

Слова пророка Ісаїї: “Голос вопіючого в пустині: приготуйте путь Господу, прямими ділайте в степі стежки Богу Нашому; всякий діл нехай буде наповнений, і всяка гора і горбок нехай будуть зрівнані, викрути спростовані, і нерівні путі зділані гладкими”—наводять цікаву рефлексію. Канонік Трістрам, глибокий знавець Середнього Сходу, описує, що він був свідком якто з Яффи до Єрусалиму переїздив австрійський князь. Тоді ані залізниці, ані жадної іншої дороги не було. Отже на яфську дорогу вислано товпу феллагів і військо з джаганями та лопатами. Кінні старшини показували робітникам, що робити, яке каміння забрати, який діл вирівняти. Правда, прийшли дощі і все знову осталося по давньому...

Випас скоту, управа землі та годівля виноградної лози в арабів майже нічим не змінилася від біблійних часів. Модерну господарку провадять тільки жиди. Годівля скоту найбільш поширена в Вифліемі. Вифлієм, розкинений на взгірю, але далеко-далеко на схід тягнеться родюча долина. В цій долині кожній вифліемець має частину своєї землі обгорожену камінням. Тут було колись поле Вооза, де моавитянка Рут збирала колосся. Кілька миль від міста зачиналися пасовища, розкинені по горбовинах, а далі йшла пустиня юдейська. Тут-то Давид охороняв вітцівські стада перед хижакими пустині. Пасовище було спільне для всіх, а поділена була тільки орна земля. Зміни тепер такі, що колись за часів Давида тут були величезні ліси, про що свідчать записи і грубезне коріння. В лісах була маса вовків а в скалах льви, що вигинули за часів хрестоносців. Зрозуміло, що пастухи тих часів були сміливі воїни і добрі царі...

Скот заганяється наніч в печери, або в загороди з тернини. Слід відмітити, що в Європі, так же і в нас на Україні, чабан іде позаду череди а собаки йому допомагають удержувати порядок. На Сході вівчар іде перед отарою. Кожня штука має своє ім'я,—переважно назва цвітки чи овочу. Якщо якась вівця відбіжить за далеко, пастух кликне її по імені, і вона вертається.

Канонік Трістрам розказує такий случай: “Одного разу пастух удавав, що хоче покинути стадо і побіг, та отара скоро наздігнала й окружила його. Тоді вівчар став прибиратися на стрімку скалу. Кози перші побігли за ним, а решта вскорі його окружила. Як зрозумілий тепер цитат зо св. Письма: “Ти вів нарід Твій, як стадо рукою Мойсея й Арона; але за чужим вони не підуть,” та прекрасна причта Христа про доброго пастиря.

Рільництво на Сході мало чим змінилося. Феллаги так же провадять господарку як старожитні жиди в біблійних часах. Ще й сьогодні орють вони землю сохою. Роди збіжжя також заховалися ті самі. Молотять на току. Є це площа вигладженої скали або добре убитої землі, що належить до всеї місцевости. Молотять ціпами, деревляним валом, або проганяють по збіжжю скот. Віють зерно при помочі лопати. Підкидають зерно в гору,

а вітер схоплює полову; якщо погода тиха, то пересівають решетами. Колосся після жнив оставляють на нивах для бідних.

Готове зерно ссипають до колодязів (очевидно без води). Це є ями виліжені камінням і вимазані вапном, щоб не доходила вогкість. Тут може пролізти тільки одна людина. Зверху отвір прикривають, а часом замаскують хворостом або дерном. Про такі "шпихлірі" згадується в книзі Пророка Єремії, та в другій книзі "Царств"... Зерно мелють на жорнах, так як і в біблійних часах.

Багато других прикладів можна б навести, але можна вже сьогодні ствердити, що навіть на Сході старинне життя завмирає. Старинні звичаї й обичаї майже без змін заховані довгі віки щезають. Найбільш помітне це в новоповсталій державі Ізраїля, де сильний тиск зробила модерна цивілізація, принесена європейськими та американськими жидами.

ВИБРАНІ ПИТАННЯ

ANALECTA

о. Роман Хомяк ЧНІ.

АПОСТОЛЬСЬКА ПЕРЕСТОРОГА

(Продовження)

Конечність ласки до освячення

КОЖНИЙ знає, дорогі сини, продовжає Христовий Намісник, що неможливо поодиноким християнам, а передовсім священикам у щоденному житті наслідувати прекрасні приклади божественного Учителя без помочі ласки та без використання середників тієї божої ласки, котрими Він самий нас обдарив. І це тим більш потрібне чим вищий є ступень совершенства, що його повинні ми осягнути та чим більші є труднощі, що походять із нашої природи, склонної до зла. Тому вважаємо корисним розважити взнеслі та потішаючі інші правди, що ще ясніше представляють взнеслість, що її повинна мати священича святість і успішність помочі, що її дав нам Ісус Христос, щоб ми могли виповнити в нас заміри божого милосердя.

Як усе життя нашого Спасителя було спрямоване до жертви себе самого, так і все життя священика, що в собі повинен відтворити образ Христа, повинно бути з ним, через нього і в нім милою жертвою, принесеною Богові.

Справді жертва, що її приніс божественний Спаситель на хресті на Голгофті не була тільки жертвою його власного тіла; бо він приніс себе в жертву винагороди як Голова людського роду, і “віддаючи свого духа в руки Отця, він віддається Богові як людина, щоб Богові поручити всіх людей.”⁽²⁴⁾

Те саме відбувається в Євхаристійній жертві, що є безкровним відновленням жертви на хресті: бо Христос себе самого жертвує предвічному Отцю для його слави та нашого спасення; а коли він сам, священик і жертва, як Голова Церкви діє, не тільки жертвує і приносить в жертву себе самого, але всіх християн і в деякому значенні також усіх людей.⁽²⁵⁾

Коли ж це відноситься до всіх християн, тим більш важним воно є для священиків, що передовсім на те є служителями божественного Спасителя,

---

(24) S. Athanas., De incarnatione, n. 12: Migne, P. G., XXVI, 1003s.

(25) Cf. S. Aug., De civitate Dei; I. X. c. 6: Migne, P. L., XLI. 284.

щоб приносили Євхаристійну жертву. А коли, заступаючи особу Христа в Євхаристійній жертві, священники освячують хліб і вино, що стаються Тілом і Кров'ю Христа, можуть черпати з самого джерела надприродного життя невичерпані ласки спасення і всіх тих ласк, що їх потребують не тільки для себе, але також до виконання свого обов'язку.

Священик як завідає тайн Божих, коли якнайтісніше злучиться з цими святими тайнствами, не може не відчувати голоду й спраги справедливості⁽²⁶⁾, і маючи пожертвуватися і принести себе в жертву з Христом, він не може не відчувати потреби пристосувати свого життя до високої гідності та спрямувати все своє поступовання до жертви. Тому він не обмежиться тільки до відправлення Євхаристійної жертви, але буде старатися якнайтісніше з нею жити; бо так зможе черпати ту надприродну силу, яка його зовсім перемінить і вчинить учасником життя жертви божественного Спасителя.

Як головну засаду християнського совершенства св. Павло подає правило: "Одягніться Господом нашим Ісусом Христом"⁽²⁷⁾. А це правило, коли відноситься до всіх християн, в особливіший спосіб обов'язує священників. Одягнутися Господом нашим Ісусом Христом не тільки означає пристосувати свій ум до його науки, але також розпочати нове життя, яке, щоб пізнати славу Табору, передовсім повинно примінятися до терпінь, мук і тривог нашого Спасителя на Голгофті. Це домагання вимагає довгої і тяжкої праці, що перетворює нашу душу в стан жертви, щоб вола могла інтимно злучитися із жертвою Христа. Тяжка ця і пильна праця полягає не в пустім хотінні, і не заключається в бажаннях і обіцянках, але повинна бути пильним і неухайним ділом, що стремить до плідної обнови духа; повинна бути вправою побожності, що все відносить на славу Богу; повинна бути вправою покути, що гасить і придушє неуладнані порушення душі; повинна бути ділом любови, що розпалює нас любов'ю до Бога й ближнього та прає нас до діл милосердя; а вкінці повинна бути волею зусилля і боротьби, що використовує всі можливості, щоб досягнути совершенства.

Треба отже, щоб священник старався відтворити в своїй душі те, що діється на святій трапезі: як Ісус Христос приносить себе самого в жертву, так його служитель повинен принести себе в жертву разом із ним; як Христос спокутує гріхи людей, так священник, ступаючи крутими дорогами християнської аскези, повинен дійти до свого власного й ближніх очищення. Бо так його упоминає св. Петро Хризолог: "Будь жертвою і священником Божим; не трать того, що тобі дала Божа власть. Одягнись в ризу святости; підперезись поясом чистоти, нехай Христос буде покриттям твоєї голови; нехай хрест буде захистом твого чола; на твої груди положи тайнство божого знання; нехай постійно вносяться кадильні пахощі молитви; здобудь меч

---

(26) Гл. Мт. 5, 6.

(27) Рим. 13, 14.

Духа; із твого серця зроби жертівник і так з довірям принеси Богові в жертву твоє тіло... Пожертвуй віру, щоб віроломство зістало покаране; пожертвуй піст, щоб ненажерливість устала; принеси чистоту в жертву, щоб розпуста завмерла; розвини побожність, щоб знищити безбожність. оживи милосердя, щоб знищити скупість; а щоб зникла глупота, треба завжди приносити в жертву святість: так, свобідний від усякої змази гріха, твоє тіло станеться твоєю жертвою” (28).

Хочемо тут в особливіший спосіб пригадати священикам те, що ми подали під розвагу всім вірним в енцикліці *Mediator Dei*: “Безперечно Христос є священиком, але священиком для нас, бо предвічному Отцю предкладає молитви й релігійні чувства в імені людського роду; він є також жертвою, але жертвою для нас тому, що сам кладеться на місце винної людини. Слово Апостола: “так бо нехай думається у вас, як і в Христі Ісусі” вимагає отже від усіх християн, щоб відтворили в собі, оскільки це полюдськи можливе, чувства, якими був оживлений божественний Спаситель, коли приносив у жертву себе самого; це є, щоб покірно піддали свій ум, поклонялись, прославляли, величали й дякували найвищій Божій Величі. Він іще вимагає від них, щоб прийняли в якийсь спосіб услівя жертви, щоб вповні піддалися заповідям Євангелії, щоб добровільно віддалися покуті, та, щоб кожний бривдився і покутував свої гріхи. Вкінці він вимагає, щоб усі ми з Христом, духово вмерли на хресті так, щоб ми могли привластити собі гадку св. Павла: “Я розп’ятий з Христом” (29).

Священики й сини найдорожчі, пише св. Отець, ми маємо в наших руках великий скарб, найдорогоціннішу перлу, це є невичерпані багатства Крови Ісуса Христа; якнайбільш можливо черпаймо з цього скарбу так, щоб через повну жертву нас самих предвічному Отцю разом із Христом ми були правдивими посередниками справедливості “на служення у тому, що Боже” (30) та, щоб ми могли заслужити, щоб наші молитви були ласкаво вислухані, й одержали обильні ласки для цілої Церкви й всіх душ. Коли будемо сердечно злучені з Христом через його жертву й нашу та коли злучимо наші голоси з хором мешканців небесного Єрусалиму, тоді скріплені силою нашого Спасителя, зможемо з довірям зійти з вершків святости, що їх осягнули, щоб занести всім людям надприродне життя і надприродне світло Боже через нашу священичу службу.

(Продовження слідує)

(28) *Sermo CVIII*: Migne, P. L., LII, 500, 501.

(29) A.A.S., XXXIX, 1947, pp. 552, 553.

(30) Євр. 5, 1.

ЕНЦИКЛІКА “ГУМАНІ ДЖЕНЕРІС”

12 серпня 1950 року появилось Окружне Письмо Папи Пія XII під заголовком: “Окружний Лист до Преподобних Братів Патріярхів, Приматів, Архієпископів, Єпископів та й інших Місцевих Ординаріїв, що в мирі й у злуці з Апостольським Престолом: *про деякі хибні погляди, що загрожують основам католицької науки.*”

Вже сам заголовок вказує, як важливою є справа порушена в тій Енцикліці. Тому не дивно, що той документ зробив могутнє враження в цілому, зокрема католицькому, науковому світі. Але питання, що про них мова в Енцикліці, є незвичайно інтересні також для не-католиків. Зміст тієї Енцикліки є передусім важний для католицьких богословів і філософів, для яких він являється ясним і безпечним шляхом на сучасному бурхливому океані людських думок.

Цей переважний документ починається словами “Гумані Джереніс,” і від них, за давнім звичаєм, дістає своє ім’я.

а) Пощо треба було тієї Енцикліки?

Одне з найголовніших завдань Христової Церкви, це провадити людський ум до спасенної правди.

Людство, що опинилось поза правдивою Церквою, віддихає повітрям, що затросне фальшивими поглядами й системами. Церква, хоч вона Божа, живе в тісному контакті з тією атмосферою, й діти її, навіть провідні її одиниці, можуть тим повітрям заразитись. Щобільш, на таку небезпеку може найбільш виставлені ті, що повні доброї волі й ентузіязму, намагаються рятувати тих, що заблудили.

Апостольський Престіл, що з висот Ватиканської Гори бистрим зором обіймає життя цілої Церкви, порішив дати дітям Христової Церкви пересторогу Енциклікою “Гумані Джереніс.” Церква Божа в цих часах більш ніж коли нагадує корабель пливучий серед чорної темряви на хвилях розбурханого моря. Коби тільки розігнати пітьму, коби на небі показалися ясні зорі!

Такою була ціль Енцикліки “Гумані Джереніс”: створити ясну атмосферу в умах сучасного людства, зокрема в умах дітей Христової Церкви. Кожне слово того документу—мов ясна зоря, кожне його речення повне ясного світла.

б) Поділ Енцикліки

Енцикліка, що її зміст ми подаємо, не має поділу в оригіналі. Одначе уважний читач дуже швидко помітить, що вона має на оці цілий ряд різнородних ухиблень, що опанували інтелектуальне життя людства поза ме-

жами Католицької Церкви. Намісник Христовий з батьківським серцем та гідно, пригадує, що людство цілий час своєї історії виявляло недомагання ума, коли в різних періодах мусіло боротись проти різних помилок. В часах такої боротьби людський ум майже завжди доходив до рівноваги при помочі Божого об'явлення. Без того Об'явлення ум безсильно пручався у нетрах фальшивих понять. Це не тому, що не було в нього сили знайти правду, але труднощі довкола були такі многі й такі великі, що не ставало в нього часу, ні терпеливості, ні хотіння на здорове прослідкування правди.

В наших часах інтелектуальне життя провадить критичну боротьбу з різними фальшивими системами, що стали панівними там, де людство живе далеко від впливів Христової Церкви. Це: Пантеїстичний монізм, збудований на ідеї еволюції—; діалектичний матеріалізм—; екзистенціалізм, чи він явно атеїстичним, чи тільки відкидає вартість метафізичного розумування—; фальшивий історизм, що валить основи всякої правди, будь вона філософічна, будь догматична—; нарешті останки недовіря до розуму та до церковного навчального авторитету в тих, що вернулись до правдивої Церкви, покинувши свій давній раціоналізм.

Святіший Отець, змалювавши сумний образ інтелектуальної руїни людства, що знайшлося поза межами Христової Церкви, з задовільням констатує, що католицькі філософи й богослови назагал зберегли себе від тих помилок. Але зазначає він, що лихо розпочало вже свою від'ємну працю, й що він постановив заговорити, щоб від самого початку тому лихові опертись та не допустити, щоб воно перемінилось у закоренілу недугу.

По словам Святішого Отця потрібно, щоб католицький учений, філософ, богослов студював фальшиві системи, щоб їх добре поборювати, одначе серед тих студій він готов терпіти з боку недостачі інтелектуального здоров'я та сам попасти у фальшиві погляди.

Тому Намісник Христа вважав konieczним дати певні директиви. Даючи ті директиви Святіший Отець має на думці не якраз ухиблення-помилки, а радше невиразні тенденції досіль нескристалізовані, але спосібні стати матеріалом до витворення фальшивої системи в майбутньому.

в) Загальні завваги Енцикліки відносно деяких фальшивих поглядів щодо релігійних питань.

Релігійні незгоди та помилки завжди боляче ранили серця щирих дітей Церкви, а сьогодні вони зокрема болячі тому, що з усіх боків іде бій проти самих основ християнської культури. Які причини тієї незгоди й тих помилок? Коли говорити про тих, що не належать до Христової Церкви, то найглибша причина, це сама натура людського ума. Людський ум, коли взяти його незалежно від різних обставин, може своєю власною силою та своїм природним світлом добути правдиве пізнання Особового Бога, що охоплює світ своєю дбайливістю та веде його своїм Провидінням; своєю силою

й природним світлом, людський ум може також набути правдиве й певне знання природного закону, що його Творець поклав у людські душі.

В практиці, одначе, зусилля людського ума натрапляють на великі труднощі з боку людського серця. Це тому, що правди, що відносяться до Бога й до залежності людини від Бога, цілком перевершують змісловий світ; коли ходиться про те, щоб ті правди пристосувати до практичного життя, то вони вимагають самовідречення й посвяти себе самого. Таким чином ум має у своїх зусиллях проти себе уяву, змісли й недобрі бажання, що в наслідок первородного гріха родяться в людському серці й тому не має змоги використати свої сили відповідно до свого призначення. Тому також так легко люди вмовляють у себе, що хибне і фальшиве, коли їм що неміле, бажали б, щоб його не було...

Те все є причиною твердити, що **БОЖЕ ОБ'ЯВЛЕННЯ** з огляду на людську неміч **НЕОБХІДНЕ**, щоб людство могло без надмірного труду, та неохитно-впевнено й без ніякої помилки набути пізнання релігійних і моральних правд, хоча треба сказати, що ті правди для самого ума не є недоступні.

Це треба пристосувати також тоді, коли мова про пізнання Божого походження християнської релігії. Людський ум, хоча б і полишений тільки своїм власним зусиллям, коли тільки здоровий і зовсім свободний, може дійти до незахитаного переконання, що християнська віра гідна, щоб її прийняти, бо цілий ряд безсумнівних знаків доказує її Боже походження. Одначе людський ум підо впливом особистих пересудів, пристрастей і злої волі може відштовхнути або й зосім відкинути не лиш ті явно-ясні знаки божескості християнської релігії, але навіть натхнення, які Бог дає відчувати серцю людини.

З тієї причини многі вчені з табору тих, що не належать до Христового стада, пішли шляхом хибних понять і системів.

Деякі з них безтурботно й нерозсудно прийняли за правду гіпотезу еволюційної системи й твердять, що еволюція відноситься до початку всіх речей, не зважаючи на те, що вона не є доказана навіть на ділянці самих природничих наук, та придержуються думки, що всесвіт підчинений безпереривній моністичній і пантеїстичній еволюції. Того погляду радо вживають прихильники комунізму, щоб із більшим успіхом поширювати й підносити свій діалектичний матеріалізм, усунувши з душ усяке теїстичне поняття.

Ті еволюціоністичні теорії, відпихаючи все, що абсолютне, непохитне й незмінне, промостили шлях новій філософії, що змагається з "ідеалізмом", "іманентизмом" та "прагматизмом," назвавши себе "екзистенціалізмом," себто філософією, яка не інтересується незмінними есенціями речей, а цікавиться тільки існуванням-екзистенцією окремих речей.

До тих фальшивих теорій треба ще додати якийсь фальшивий "історизм," що підколує основи всякої абсолютної правди й моралі навіть щодо

філософії й християнських догмів, займаючись виключно тільки подіями людського життя.

Серед тієї плутанини думок це певна потіха бачити, як ті, що позбулись свого колишнього раціоналізму, бажають вернутись до джерел Богом об'явленої правди, та признають і визнають Боже Слово, переховане в святому Письмі, основою святої науки. Але треба водночас боліти над тим, що немало з них тим більш понижають здатність людського ума, чим більше держаться Божого Слова, і що вони, чим більш підносять авторитет Божого Слова, тим більше згідно відносяться до Навчального Уряду Церкви, хоча той Уряд Христос сам установив на те, щоб збережено та вияснено правди Богом об'явлені. Коли вони так поступають, то не тільки відверто противляться Святому Писанню, але й поступають проти вислідів людського досвіду. Бо ж ті, що відлучені від правдивої Церкви, самі голосно висловлюють невдоволення ізза своєї незгоди у справах віри, й таким чином хоч-не-хоч признають конечність живого Навчального Уряду.

Знова ж католицькі богослови й філософи, маючи важкий обов'язок захищати й передавати душам Божу й людську правду, не можуть забувати й легковажити тих опіній, що більш або менш відхиляються від правди. Щобільш: вони мусять їх добре й наскрізь пізнати. Це тому, що годі лікувати недуги, якщо їх насамперед добре не розпізнати; крім того буває, що й у фальшивих толкуваннях криється троха правди; нарешті добре пізнання фальшивих міркувань доводить до поглиблення й кращого розуміння деяких чи то філософічних, чи богословських правд.

о. І. Бала, ЧНІ.

(Продовження слідує)

КОНГРЕС МОНАШИХ ЧИНІВ, 26. XI—8. XII, 1950 В РИМІ

(CONGRESSUS RELIGIOSORUM, ROMAE)

МИ згадували в Логосі, ч. 4 з 1950 р., стр. 301, що в Римі відбувся при кінці Ювілейного Року Конгрес Монаших Чинів про стани совершенства, скликані св. Столицею на дні від 26. XI—до 8. XII 1950. В останній день того ж Конгресу сам св. Отець виголосив прекрасну промову. Добре буде познакомити наших читачів Логосу про зміст нарад Конгресу, а також про зміст знаменної промови Папи Пія XII.

А) Народи Конгресу відбувалися у трьох наступних секціях.

1) Секція обговорювала тему віднови монашого життя й дисципліни.

Конгрес пригадав на Христову установу совершенного життя, спертого на заховуванні трьох євангельських рад: убожества, послуху, чистоти. Та наставляв на кожночасну віднову того життя по словам св. Павла: “Відновляйтеся духом вашого розуму й приодягайтеся в нового чоловіка, створеного по Богу в справедливості й святості правди”. Єфес. IV. 23-24.

2. Секція: Зосереджувала увагу над посиленням виховування й формування монахів.

Конгрес однозгідно підчеркував строгіший добір кандидатів, також щодо їх стану фізичного й психічного; пильніше формування при допомозі досвідчених сил, духа, монашої карности та наук в Чинах. Відкинуто практику, яка подекуди була втерлася призначувати кого небудь до будь-якого заняття чи уряду, без особливого приготування кандидата, так, якби послух постійно творив чуда. Поручувано особливу формацію під зглядом юридичним, історичним і аскетичним майбутніх вчителів-виховників монашого чина. Треба звертати більшу увагу на вистарчальну кількість годин спання, на вистарчальне відживлювання та тілесні вправи монашої молоді, те все зогляду на загальне послаблення нервів.

3. Секція: застановлялася над посиленням звичайного й надзвичайного апостоляту. На тій секції просліджувано нові методи підходу до душевних потреб модерної людини. Але при тому поручував Конгрес поворот до властивого духа основників монаших чинів, як найкращий засіб апостоляту. Конгрес поручував тісну співпрацю між світським а монашим клером, посилювану спільними конференціями.

3) Кінцева промова Папи Пія XII, 8. XII перед учасниками Конгресу.

Св. Отець підкресливши опортунність та потребу того Конгресу застановився над ось якими точками:

1) Св. Отець пригадав, що сам Спаситель начеркнув різницю між клером а мірянином. Отож стан життя монашого, як стан церковного походження вплітується між тими двома основними станами. В тому стані монах прямує до святости своїм побожним шляхом, при помочі знаменитих засобів.

Клер і міряне можуть бути монахами, так як монахи й ті, що ними не є, можуть стати священиками.

Ані особлива форма клеру світського, ані особлива форма монашого клеру не походить від божої установи. Тому помиляються ті, що вважають, що Христос установив форму світського клеру, як таку. Але помиляються також ті, які випроводжують монаший клер із світського клеру; тому вважають монаший клер чимось другорядним та лиш помічним для світського духовенства. Без сумніву так світський, як монаший священик є помічником Єпископа у справуванні священичої чинности, тому підчинені йому. Але можуть зайти такі обставини що в деяких околицях весь клер разом з Єпископом належать до монашого стану. Нехай хтось не думає, каже св. Отець, що такий стан річей є поза ладом та поза звичайною нормою, так, що це мало би бути лише тимчасове, та монаший клер такої еспрахії мусів би бути з часом заступлений світським клером.

Воно не противиться ані конституції Церкви, ані законів, що монаші Чини тішаються привілеєм екземпції. Бо такі Чини підлягають Ординаріям відносно душпастирства та Папі Римському, який посідає над кожним вірним та над кожною єпархією звичайну й безпосередню судовість.

2. Священичий стан, як такий, продовжує Пала, хоч божої установи не вимагає від своїх членів заховування євангельських рад. Тому гідність священичу не можна називати станом, який прямує до осягнення совершенства. Клерик, як такий не є звязаний євангельськими радами убожества, чистоти та послуху силою божого права; якщо він є монахом, то стає з'обовязаний тими радами силою обітів, що їх прилюдно складає. Тому клерик-монах (гіеромонах), не як священик, але як монах визнає стан євангельської совершенности.

3. Далше св. Отець завважує, що не можна вважати монашого стану лише спасенним прибіжищем для боязливих та тривожливих, які не вміють або не знають або не хочуть зносити труднощів та небезпек цього світа, тому проваджені почуттям меншевартости пращаються із світом і шукають прибіжище в мурах монастирських. Замір вступити в монаший стан, та постійність в тому повзятому замірі вимагає неменшої великодушности, як повзятий замір стати священиком.

Історія Церкви навчає, що не менше є в монашому стані, як в усякому іншому стані життя виказували мужі й женщины незахитану й благородну чесноту. До того монахи й монахині, які на пр. трудяться на місійних теренах, доглядають хворих, виховують молодь, провадять життя по школах, зовсім не сторонять від людської спільноти, ані не покидають її.

Щоправда, число кандидатів—особливо між жіночою молоддю—до монашого стану все далі маліє, бо вважається жертва своєї власної волі за труд-

на. Щоби зарадити тому недомаганні, деякі поручають таку форму со-вершенности та основу святости щоб звужувати свободу лише в конеч-них речах, а впрочім полишати монахам волю.

Отож ті, завважає св. Отець, не знають суті євангельської ради послуху, та перекручують її значіння. Ніхто не є з'обовязаний накладати на себе тягару євангельської ради послуху та позбуватися своєї власної волі. Але та норма, що її поручають деякі є далека від слів та прикладу Спасителя: "Себе понизив та став послухний аж до смерти." Филип. 1, 8. Ніхто не є примушуваний до пожертвовання своєї власної волі, але ніхто не сміє відраджувати від тої жертви тому, хто бажає зробити ту жертву.

4. Сучасні люди радо занедбують вищі справи, "ті, які не являються". Євреїв XI 1., та вважають, що їм вистарчає дбати лише про теперішню хвилю. Вони журяться лише про сучасність та віддаються проминаючій хвилі життя.

Нажаль наражені є на ту *ересь акції* також священики, не виключаючи монахів. Але приклади святих вказують, що можна погодити найбільшу активність із багатством внутрішнього життя, та що одно повинно йти впарі з другим.

5. "Треба належати до свого віку" ось гасло, яке порушує та запалює серця монашої молоді. І це почасти слушно, завважає св. Отець. Оснува-телі Чинів старалися запобігти новим потребам Церкви підприймаючи нові діла. Йдіть слідами своїх батьків по Чині. Просліджуйте думки су-часних, серед яких живете, їх осуди, обичаї. Використовуйте що лиш доб-рого й справедливого находите в сучасному світі. Бо інакше не будете в силах допомогти своїм сучасним. Але запам'ятаймо, що Церква посідає спад-щину, яка є незмінна в змінливому часі та пригожа всім часам. А тою спадщиною є

1) Католицька віра, яка має силу перетворювати всіх людей всіх часів.

2) Ціль стану со-вершенности, що до нього мають прямувати монахи усіма силами: а саме посвячування самого себе і других.

3) Одинокий є лише шлях до хр. праведности: самовідречення ради лю-бови до Христа. В прочих многих речах можуть та повинні монахи при-стосовувати себе до характеру й потреб людей та часу. В тому присто-суванні треба второпно просліджувати, які духові спромоги криються в модерній людині, якими бажаннями скритими людина дається кермувати, яке є щире духове обличчя людини. Всі люде, особливо християне скри-вають у собі багато доброго без огляду на все. І хоч вони нероз блудять, то все таки бажать більше добра. Саме тим здоровим порухам модерної людини треба прислухуватися обережно, щоби убагороднювати їх божою ласкою.

Деякі думають, може не зовсім неслухно, що *три* особливі черти можна за-примітити на нашій добі: ширина думки, одність у вирішуванні волі й почуття серця, скорість акції.

Ці черти можемо віднайти також на тих, що виявляють католицьку віру

словом і ділом. Бо чи можна виявити більшу ширину духа, як та, що її голосить св. Павло кажучи про християн: “Все є ваше: а ви Христові: а Христос Божий.” Де знайдемо стислішу одність волі й серця, як не в тому простому висказі св. Письма: “Бог все у всіх.” “Люби Господа Бога свого всім серцем твоїм, всею душею твоєю, всею мислею твоєю й всіми силами твоїми. . . Люби ближнього свого, як себе самого.” А щоби нас спонукали до успішного діла наминає нас Євангеліє словами: “Ніхто з тих, хто кладе свою руку на плуг та назад озирається, не надається до Божого Царства.”

В останніх словах, св. Отець палко заохотив представників Конгресу до ревного монашого життя бажаючи їм словами св. Павла заховати “одність духа у союзі спокою” в розбудові Божого Царства внутрішнього й зовнішнього на цьому світі.

o.B.M.

ХРОНІКА

КАНАДА

60-літній Ювілей поселення українців в Канаді.

В цьому році українська католицька Церква в Канаді влаштовує по всіх своїх ексархатах в різних осередках скупчення українців католиків, передусім в місцях осідку ексархатів: величаві здвиги, католицькі дні, святочні Академії, з нагоди потрійного ювілею: 60-ліття поселення українців в Канаді; 60-ліття проголошення Папою Львом XIII Робітничого Маніфесту: "Рерум Новарум" та 3-літній ювілей створення двох нових ексархатів: східного й західного, з осідками єпископів-ординаріїв в Торонто й Едмонтоні.

Апостольський Ексархат Українців у Саскачевані.

Дня 7 квітня 1951 р. Апостольський Делегат у Канаді, Високопреосвящ. Архiepіскоп І. Антонютті повідомив, що Христовий Намісник Папа Пій XII поділив Апостольський Ексархат Центральної Канади на два самостійні Апостольські Ексархати, один для провінції Манітоби з осідком єпископа в Вінніпезі, а другий для провінції Саскачеван, з осідком єпископа в Саскатуні.

Єпископом ординарієм Манітоби залишається Високопреосвящ. Архiepіскоп Кир В. В. Ладика, а йому до мопочі приходять Преосвящ. Єпископ Кир Максим Германюк.

Єпископом-Ординарієм Саскачевану призначений дотеперішній єпископомічник Кир В. В. Ладика—Преосвящ. Кир Андрей Роборецький.

Інтронізація Його Ексцеленції Кир А. Роборецького відбулась дуже торжественно 3 травня 1951 р., в катедральному храмі св. великомученика Юрія в Саскатуні. В цім торжестві взяли участь ВПреосвящ. Кир В. В. Ладика, Кир Н. Н. Саварин, Кир І. Борецький, Кир Ж. Кабана, Кир М. С. О'Ніл, Кир П. Ф. Покок, Кир І. М. Леме, венецианський абат С. Герткен, дієцезальне духовенство, представники монаших Чинів і многі ряди вірних. Проповідав по англійськи Кир П. Ф. Покок, єпископ Саскатуну, а по українськи Кир Ісидор Борецький, апостольський Ексарх Східної Канади.

По Службі Божій відбувся на честь Кир А. Роборецького бенкет у Безборо готелі. Серед многих промов Кир В. В. Ладика висказав радість, що на склоні літ діждався таких гарних обочів своєї праці бути присутнім на інтронізації четвертого єпископа-ординарія українців у Канаді. Професор Ю. Симпсон назвав це торжество великим історичним днем для української

Католицької Церкви, вважаючи, що створення осідку єпископа в такому науковому центрі як Саскатун причиниться багато не тільки до піднесення церковно-релігійного життя в Апостольським Ексархаті Саскачеван, але й до оживлення праці Української Церкви на всіх ділянках. В кінцевім слові Владика Кир Андрей сердечно подякував усім присутнім за участь у його інсталяції та обіцяв доложити всіх зусиль, щоб новоутворений Апостольський Ексархат у Саскачевані якнайкраще розвивався і процвітав.

Його Ексцеленції Кир А. Роборецькому, першому Апостольському Ексархові українців у Саскачевані, складаємо найщиріші побажання. Нехай Всевишній благословить і увінчає найкращими успіхами працю і жертву нового Владика на славу Божу, добро св. Церкви та всего українського народу! На многі літа Владико!

Високе відзначення Його Ексцеленції Кир Івана Бучка.

Дня 9 червня 1951 р., в українській Папській Колегії св. Йосафата в Римі, в приявності оо. Настоятелів і студентів, передав Монс. Йос. Мойолі, офіціал священної Конгрегації Східної Церкви, Преосвящ. Єпископові Кир Іванові, Апостольському Візитаторові Українців Західної Європи, Апостольського Листа-Бреве Його Святости Папи Пія XII⁽¹⁾. В Апостольському Бреве, з дня 26 квітня ц.р., Христовий Намісник повідомляє Преосвящ. Кир Івана, що підносить Його до вищого достоїнства, а саме відзначає Його привілеями й почесами Єпископів Папського Престолу, тому зачисляє Його до Папських Домових Прелатів та іменує Дворянином, надаючи Йому титул Графа, а це в доказ особливої любови Вселенського Архидіакона до Преосвящ. Кир Івана, в нагороду за Його великі заслуги та невтомну архипастирську працю, вложену для добра Христової Церкви та для спасення душ. В Апостольському Бреве сказано, що Преосвящ. Кир Іван відзначився архипастирською працею вже як львівський Єпископ-Помічник відтак між українцями в Полудневій і Північній Америці, підчас своєї Апостольської Візитації, стараючись і потішаючи своїх братів, яких лихо сюди загнало, що Преосвящ. Владика ревно продовжує і на теперішньому становищі Апостольського Візитатора Українців у Західній Європі, постійно відвідуючи своїх земляків у країнах, де вони перебувають.

В дальшій частині Бреве вичислені почесні та привілеї, якими Свят. Отець наділив Преосвящ. Єпископа Кир Івана, а між тими привілеями є привілеї приватної молитовниці та право зайняти підчас Папської св. Літургії окреме місце, забезпечене для Єпископів Асистентів Папського Престолу.

Перед відчитанням Апостольського Листа-Бреве, Монс. Йос. Мойолі прочитав супровідного листа з побажаннями від Його Еміненції Євгена Кардинала Тіссерана, Секретаря св. Конгрегації Східної Церкви, за посередниц-

(1) Гл. Християнський Голос, Р. III. чч. 24-25, червень, 1951, Мюнхен.

твом якого Святіший Отець переслав цей Апостольський Лист-Бреве.

Ректор Української Папської Колегії, о. Йос. Заячківський, ЧСВВ., зложив Преосвящ. Єпископові Кир Іванові побажання від імени оо. Настоятелів і студентів Колегії, які відспіванням "Многая Літа" висловили свою велику радість з приводу цього історичного папського відзначення Архипастиря українських скитальців.

Преосвящ. Апостольський Візитатор Кир Іван у своїй подяці зазначив, що це відзначення є виявом безмежної батьківської любови Христового Намісника до переслідуваної Католицької Церкви в Україні, до її страдальної Ієрархії та до вірного українського Народу.

З нагоди високого відзначення, що його одержав від Вселенського Архирея, Папи Пія XII, Апостольський Візитатор Українців Західньої Європи, Преосвящ. Єпископ Кир Іван Бучко, складаємо Його Експеленції наші найсердечніші побажання. Нехай Господь благословить працю і жертву Дорогого Владика на многі й благі літа!

Інвеститура о. прелата Василя Кушніра.

В неділю 24 червня ц.р. відбулася в катедральному храмі св. Володимира й Ольги в Вінніпезі торжественна інвеститура Всесв. о. д-ра В. Кушніра, пароха Катедрі в Вінніпезі. Цього акту, першого в історії української Католицької Церкви в Канаді, довершив Високопреосвящ. Архiepіскоп В. В. Ладика в прияві численного духовенства й вірних.

По Молебні, що його відправив Архiepірей в сослуженні п'ятьох священників, Впр. о. совітник Ст. Семчук, парох церкви св. Покрови, прочитав папську булю про піднесення о. В. Кушніра до гідности прелата, а Кир В. В. Ладика наділив Номіната прелатськими відзнаками та виголосив промову, в якій підкреслив працю і заслуги о. прелата, положені для нашої Церкви в Канаді, особливо його енергію і зусилля, завдяки яким здвигнено величаву катедру. Опісля промовив сам о. В. Кушнір, що дякував Всевишньому за благословення доброго діла, Христовому Намісникові Папі Пієві за відзначення, Його Експеленції Кир Василюві за батьківське піклування будовою катедрі, та вірним за жертви й труди.

Крім праці на ниві релігійно-церковній і крім заслуги при побудуванні катедрі св. Володимира й Ольги, о. В. Кушнір працює і на національно-політичнім відтинку нашого життя, очолюючи Комітет Українців Канади.

Всесв. о. прелатові д-р В. Кушніреві складаємо найсердечніші побажання. На многі літа, Отче Прелат!

Свячення Преосв. Кир Максима Германюка, ЧНІ.

Редакція Логосу поділилася була вже в попередньому числі новинкою Номінації о- др. Максима Германюка ЧНІ. на Єпископа-Помічника Впреосвященного Архiepіскопа Кир Василя Ладика, Ординарія Манітобського Ек-

сархату в Канаді, з осідком Вінніпег. Дня 29 червня ц.р. відбулося торжество Свячення Єпископа-Номіната у новозбудованій катедрі св. Володимира і св. Ольги. Свячення довершили Високопреосв. Архієпископ Кир Василій Ладика ЧСВВ, у сослуженні Преосвященного Кир Ісидора Борецького і Преосвященного Кир Андрея Роборецького. На свяченнях були приявні Апостольський Делегат Високопреосв. Архиеп. Антонютті, з Оттави, Преосв. Кир Ніль Саварин, ЧСВВ, єпископ західного канадійського Ексархату, Преосв. Кир Данило Іванчо, єпископ Ординарій для греко-католиків походження з Закарпаття, Преосв. Кир Амвросій Сенишин, ЧСВВ, єп-пом. Високопреосв. Ексарха Кир Константина Богачевського з ЗДА., з латинських єпископів були приявні фр. Архиепископ Ст. Боніфас: Кабана, архиепископ Ріджайни: М. С. О'Ніл, єпископ Саскатуну: Ф. Покок. При свяченнях асистували прелат о. др. Кушнір, як архидіакон, о. С. Семчук, о. Т. Добко, протоігумен ЧСВВ. в Канаді, о. С. Бахталовський, в заступстві протоігумена ЧНІ. в др. В. Гавліч ЧСВВ., делегат о. М. Маркова, протоігумена ЧСВВ в ЗДА.

Проповідь англійською мовою виголосив Апостольський Делегат, Архиеп. Антонютті; в українській мові Кир Ніль Саварин ЧСВВ. Апостольський Делегат в пламенних словах підкреслив особлившу печаливість Апост. Столиці про українську Церкву в Рідному Краї та на еміграції. Один з доказів тої печавилости виявленої в цей подвійний Ювілейний Рік, в Святий Рік та в 60-літний Ювілей Поселення Українців в Канаді це номінація та консекрація нового українського Єпископа, що його треба вважати "Свято-річним даром Апостольської Столиці для укр. католицької Церкви." Преосв. Кир Ніль поділився в рідній теплій мові з численними учасниками радістю того торжества. По свяченнях відбувся спільний обід у салі оо. Василіян у Вінніпезі, на якому були приявні Апостольський Делегат з майже усіми єпископами, духовенством і великим числом вірних. Цілий ряд промов на цьому обіді закінчив Преосв. Кир Маским своїм багатозмістовним словом, в якому підкреслив співвідповідальність українців за творення національної, культурної й релігійної судьби Канади. При тому підкреслив, що наша Церква принесла з Рідного Краю—крім духово-релігійних вартостей—рідну культуру, звичаї, мистецтво і літературу, цінності, що на них повинна виховуватися українська молодь, роджена в Канаді. Молодь повинна бути горда перед чужинцями на величні прикмети свого народу і повинна поширювати їх перед ними, створюючи "українську школу" в англійській літературі.

Журнал "Америка" з 11. VII. ц.р. додає:

"Ця одна промова Преосв. Кир Максима вказує, що українська Католицька Церква одержала за єпископа людину великого духа." Редакція Логосу складає й на цьому місці Преосвященному Кир Максимові свої найсердечніші желання, та просить Бога, щоби новий Владика міг в сотеро здійснити надії, що на нього покладають українці католики особливо в Канаді. На многі літа, Владико!

Третій Конгрес Українців Католиків Канади: 30. VI і 1. VII. ц.р.

Перший день Конгресу призначено на єпископські свячення Преосв. Кир Максима. В вечірних годинах тогож дня по бенкеті на честь нововисвяченого єпископа занялися представники приготовляти нарадами до наступного цілого дня. 30. VI в суботу виголошено ряд рефератів з рамени католицьких організацій: БУК, ЛУКЖ та УКЮ, що їх Централя очолює. Промовляли о. прелат др. В. Кушнір, п. В. В. Валл, о. ред. Семен Іжик, п. др. Б. Казимира. Принято одностайно рішення, щоб осідок і головування Домініканської Ради у склад якої входять чотири дієцезальні ради, що два роки мінялися по провінціях Манітоба, Альберта, Саскачеван та Онтаріо. Рівнож прийнято одностайно слідуючі резолюції як завершення ділового дня:

1. III. Конгрес Українців Католиків Канади засилає вислови свого синівського віддання Апостольській Столиці, дякує за її батьківське піклування українським народом на рідних землях і всіх місцях його поселення, Канади зокрема, та за створення тут чотирьох Ексархатів. Делегати Конгресу вірять, що цей почин доведе до дальшого різногранного росту нашого життя на церковному і національному полі.

2. Свідомі своїх громадянських обовязків супроти демократичної Канади, вповні піддержуємо поставу канадійського уряду в поборюванні комуністичної загрози та висловлюємо свою солідарність і повну піддержку нашому урядові.

3. Учасники Конгресу клонять голови перед героїською поставою нашої Ієрархії, духовенства і вірних в Україні, яких переслідують за найсвятіші релігійні і національні ідеали, та засилають найсердечніший привіт Воюючій Україні.

4. Для розголосу в Україні ідей свободолюбивого світу повинен теж служити "Голос Канади" з українським відділом, надаваний С.В.С. Тому просимо, як четверта етнічночисельна група в Канаді, щоб уряд поробив у цій справі якнайскоріше всі необхідні заходи.

5. Делегати III. Конгресу просять федеральний уряд навязати постійні дипломатичні звязки з Ватиканом.

6. Розуміючи вагу робітничого маніфесту, проголошеного Папою Львом XIII в Енцикліці "Рерум Новарум," закликаємо українців католиків іти за голосом соціального навчання Церкви, щоб здійснити серед нашого народу гасло: "Да прийде царство твоє" на цьому світі.

7. Майбутнє народу в молоді. Обовязком родичів подбати про організацію у всіх наших осередках дошкілля, рідних шкіл і курсів українознавства в університетах.

8. Наші Виховні Інститути для молоді заслуговують на всебічну підтримку католицького загалу. Конгрес вітає зокрема будову Інституту в Саскачевані та закликає до всебічної піддержки цієї будови.

9. Одним з головних обовязків українців католиків є посилити активно свою рідну катол. пресу, що появляється в Канаді.

10. Розуміючи вимоги хвилини, закликаємо українців католиків активно включатися в ряди БУК, ЛУКЖ та УКЮ, ставати членами заповомого Братства св. о. Николая та матеріально піддержувати Місійне Товариство св. Йосафата.

11. З вдячним подивом клонимо голови перед творчою працею наших піонерів і закликаємо гідно відзначити 60-річчя їх приїзду до Канади по всіх наших Ексархатах.

12. Конгрес закликає українців католиків морально і матеріально допомогти Централі Українців Католиків Канади виконати її важливі й відповідальні завдання. За У.П.Б.

Евхаристійний день Конгресу, 1. VII, 1951.

В неділю 1. VII була під голим небом архиерейська Св. Божа, що її відправив Преосв. Кир Маским в присутності усіх наших Владик і Апост. Делегата—архiep. Антонютті. Прекрасні проповіді виголосили: Апостольський Делегат (що її зміст подаємо низше за У.П.Б.), і Преосв. Кир Исидор, який змалював у рідній мові величний історичний образ Евхаристійного культу. По Сл. Божій відбувся Евхаристійний похід до чотирьох престолів. Нсв. Тайни ніс Преосв. Максим, другі Владиви супроводили разом із 60 священиків. В поході йшла зорганізовано молодь: Діти Марії, Пласт, СУМ, хори, та тисячні маси вірних. Евхаристійний Похід закінчився в катедрі св. Володимира й Ольги. Третій Конгрес Українців Католиків Канади є черговим доказом живучости української Католицької Церкви в Канаді, та найкраща запорука її дальшого непереможного росту.

Провідь Преосв. Апостольського Делегата:

“Сьогодні ми зійшлись тут, щоб згадати 60-річчя прибуття українців католиків до Канади; щоб виявити нашу Католицьку Віру з приводу Євхаристійного Конгресу; щоб скріпити вузли одности з Церквою у воюючих рядах Католицької Акції. Така, так можна б сказати, є потрійна ціль сьогоднішніх торжеств.

1. Шістдесятріччя

60 років можуть виглядати коротким протягом часу, а проте вони багаті у численні події й увінчані помітними досягненнями. Можна б певно сказати, що в часі тих років Церква українців у Канаді досягла повного віку. Ваші Єпископи і священики зустрінулися з багатьма труднощами, але їх перемогли; позасновували нові парохії по всій країні, не жалуючи себе, повідшукували заблукані вівці, відважно оборонили отару проти зазіхань усякого роду запроданців.

Побудовано нові церкви по зразках, що пригадували нам храми з України, а в свому візантійському стилі перещеплено скарби старовинної Літургії. Католицька релігія ставиться з глибокою пошаною до традицій усіх народів, тому вона не може не одобрити й не піддержати ревности у зберіганні під проводом Риму мови, співу й обрядів славної релігійної родини.

У тіні цих церков вирости нові громади, що вдержали живим духа минулого та своїми золотими банями притягнули до церкви багатьох переселенців, що, хоч зломані труднощами піонерських днів, зневірені у своїх ближніх, проте залишились вірними своїй вірі.

По війні, коли ця країна стала знову схоронищем для українців в утечі перед кривавою тиранією, був тільки один Ексархат у Канаді, що простягався від берега до берега океанів. Цей один Ексархат поділено зразу на три, а недавно додано ще й четвертий; призначено нових Єпископів для нових осідків греко-католицького обряду в Канаді, щоб у цій великій і вільній країні вони йшли слідами тих релігійних Провідників, що в рідному краю їх увязнили, повбивали, або запроторили до концентраційних таборів.

Надія будиться в нашому серці, що добре забезпечена Церква українців у Канаді стане джерелом місіонарів; що прийде день, коли знову залунають дзвони доброї вістки про Христа у придавленій нині країні.

2. Віровизнання

Нехай ніхто не сумнівається, що Католицька Церква Східнього Обряду є поза законом по всій Україні. Захристії ограблені, чаші пошродані, церкви перемінені на кіна, музеї та стайні. Єпископів і священників переслідують, виганяють і винищують. Міняються почування гордоців і журби, коли то ми читаємо, що нова глава додається до мартирології Церкви в Україні, і то в столітті, що чваниться релігійною свободою.

Життя в Україні стає щораз трагічніше, коли то большевики маневрують із щораз більшою лікавістю, вишуканістю новітніх нечуваних тортур. Проте українці католики серед оцих небезпек безстрашними йдуть на Сл. Божу та приймають св. Причастя в новітніх катакомбах. Помогти їм ми не можемо, але можемо злучити цю драму гонених християн із тріумфальними торжествами, що їх відбуваємо сьогодні в честь Пресв. Євхаристії. У radoцях Вашого Конгресу не забувайте на мучеництво України! Пам'ятаймо на концентраційні табори. Не забуваймо недолі наших братів. Засилаймо наші молитви до Господа, щоб Він дарував їм свободу й мир.

А понад усе, мій Дорогий Народе, не забувай, щоб Ти самий стояв сильно у вірі Твоїх батьків. Бо й тут, у цій країні, ворог також поширює брехню, розсіває зерно замішання. Віддані своїй вірі, шляхетні у своєму житті, повні пошани для своїх Єпископів і священників, відвертайте свої вуха від ворогів Христа, та ще сильніше станьте при Церкві, щоб слухати вічної правди й обітниці перемоги над світом.

Використовуючи свободу слова, вороги її раз-у-раз порскають пропагандою проти навчання Церкви на публичних і приватних зборах, у щоденниках, та також у скритих і наклепливих газетах. До цих клеветників треба ставитися не інакше, як до лютих переслідувачів, бо такі можуть накоїти більше небезпеки, а навіть лиха, як ті інші. З цими мусимо боротися, як із явними ворогами, бо напади негідників скритого імени трудніше відбивати.

III. Католицька Акція

Перемінені в Христа, вірні стають воюючими членами Католицької Акції. Мої Дорогі Браття! Запам'ятайте собі мої слова. Коли католики не підуть до людей на вулиці, коли хтось боїться перевести в діло розв'язку Палів та Єпископів, що їх вони безустанно подають як засіб на недуги, що опутали наше модерне громадянство, коротко, коли вони перестануть бути дріжджам в тісті і світлом для людей, то чорні дні горя впадуть на наш світ.

Хто твердить, що він не переймається Апостолятом, бо він є діяльністю і зайняттям священників, то такий є наставленням дезертира. Апостолят — це обов'язок кожного. Мирянин мусить зрозуміти, що є така праця, що її ніхто інший не виконає, крім нього самого. Є такі випадки, де для священника є неможливо зайти до деяких людей; неможливо зайти до деяких місць; неможливо усунути деякі бар'єри. Дуже часто обов'язком мирян є отворити дорогу для Христа. Навіть і тоді, як священник мусить на собі перенести перший атак якогось діла, то все таки святим обов'язком мирянина є пожертвувати свою співпрацю, не бути пасивним, індиферентним і байдужим у боротьбі за душі.

Ніде не сказано, що Папа, Єпископи і священники становлять Церкву. Правда, вони становлять навчаюче тіло Церкви, але не цілу Церкву. Чимось неповним була б Церква без вірних. Легіони вірних, що живуть і працюють під проводом Ієрархії, вони теж становлять Церкву. Коли з одної сторони правдою є, що нема вірних без Ієрархії, як нема стада без пастиря, так із другої сторони так само є правдою, що нема Ієрархії без вірних, як і нема пастиря, де нема стада. Вірні і Ієрархія, стадо й пастир, творять одну Церкву й одне стадо.

Церква живе, зростає і родить духовних дітей діяльністю священника, що є сущим, але також співпрацею мирян. Коли б миряни були знищені, то залишилася б чудова адміністративна організація, щось на взір складу Дирекції але не сама Церква. Тоді Церква не була б товариством, що складається з Ієрархії і вірних, злучених у містичному тілі, в якому плило б рясно саме Боже життя. Саме так сказав Папа Пій XII: "Не лише священник, але всі вірні без винятку, повинні посвятити себе справі Бога й душ. Це покликання тим краще, що воно таке давне, як само християнство, і воно було апостолятом у точному і тіснішому цього слова розумінні. Так у дійсності це покликання є гарне, мало значення покликання в початках Церкви і даліше означає поклик для мирян, щоб приходили і були співучасниками у спасінні душ й відкупленні людського роду.

Надіюся, що ці думки натхнуть Вас, щоб Ви, коли закінчується Конгрес, піднялися в більшій повноті місії, як світські католики. Скріплені у Вашій вірі й озброєні хлібом, що ним є Христос, вповні свідомі своєї важкої відповідальности, повернетесь до своїх домів, до своїх щоденних зайнят, готові боронити віри й жити по науці Церкви. Амінь."

РЕЦЕНЗІЇ

RECENSIONES

ANALECTA ORDINIS S. BASILII MAGNI, Series II, Sectio II, Vol. I. Fasc. 2-3, Romæ, 1950.

ПЕРЕД нами 2 і 3 випуск в одній книжці, тому дещо грубішій, обіймаючий 209-440 ст. чергових цінних Записок ЧСВВ. Більша частина студій є писана лат. мовою. Чи не було б вказане подавати короткий зміст тих цінних студій в українській мові для читачів рідних?

Перша студія пера *о. Василя Скубленого*, ЧСВВ, присвячена початкам празника Покрови П.Д.М. Автор спираючися на джерелах і багатій літературі доказує, що той празник був уставлений не в Греції, але на давній Україні-Русі в 11 ст., під впливом культу П.Д.М. Влахернської. На жаль молодий й талановитий автор не докінчив студії, бо помер вже 1940 р.

о. М. М. Соловій, ЧСВВ виказує на підставі краще просліджених джерел, що *Герасій Лісовський* не одержав від св. Столиці потвердження на київського Митрополита не зо своєї вини, але з причини політично-церковного опортунізму.

о. С. Саболь, ЧСВВ. в статті: Навчання М. Смотрицького про св. Духа, хоче заповнити прогалину в студіях над численними (бо аж 21) творами плодового полеміста з 17 ст. Дотеперішні студії обмежувалися до біографічних відомостей над творами Смотрицького та їх автентичності. Автор започатковує студії над творчістю Смотрицького вдалою критичною аналізою змісту творів про походження св. Духа від Бога-Отця. Буде цікаве запізнати читачів Записок також з наукою Смотрицького про примат Папи Римського.

В документарній частині Записок видвигаються ось такі праці також в лат. мові: Впр. *о. Т. Галушинський*, Архим. ЧСВВ. про Митрополита А. Шептицького, як члена ЧСВВ. Вдост. автор, як довголітний співбрат М. Андрея, та свідок його діяльності поділився з читачами не одним важним детальом, досі не завваженим біографами великого Митрополита, до використання для майбутньої біографії.

Далі слідує два до тепер незнані листи Кардинала Ісидора, що їх *о. А. Г. Великий*, ЧСВВ. віднайшов випадково між етичними творами Сенеки, у Ватиканській Бібліотеці.

о. К. Королевський, відомий орієнталіст продовжує передрук каталогу Архіву генерального Прокуратора Укр. Церкви в Римі. В тій частині За-

писки подають частину цікавих документів Теодора Коріятовича, князя Мукачівського, відносно фундації Манастиря ОО. Василян в Мукачеві з обширного твору недрукованого "Diplomatarium..." що до нього Антін Годінка, в Pécs написав "Prolegomena."

Між *Всячиною* впадають в очі також по латині недруковані джерела Кардинала Баронія "De Ruthenis...", і "Літургічний коментар приписуваний св. Софронієві" себто цікавий коментар византийської св. Літургії.

В багатій *бібліографії* з приємністю завважуємо обширнішу рецензію книжки у фр. мові о. Др. М. Германюка ЧНІ. "Євангельські Притчі", основника Логосу. Шановний рецензент о. П. Качур дбав про об'єктивність в своїй обширній аналізі твору та закінчив її тою похвалою, що праця о. Др. Германюка являється значним внеском в біблійне боготлум'я Н. Завіту. Записки рівнож прихильно прийняли появу 1 і 2 число нашого Богослов. Квартальника Логос словами, "Перші два випуски вповні заслуговують на те, щоб вони знайшлися в руках кожного укр. священника, людини духовної взагалі, а навіть мірянина, що дбає про свою релігійну культуру..."

о. В. Маланчук, ЧНІ.

о. ІРИНЕЙ НАЗАРКО ЧСВВ., *Марія і Ти*, Видавництво і друкарня ОО. Василян, Торонто, Онт., 1950. Сторін 123.

КНИЖКА містить шістнадцять читань-розважань про Пречисту Діву Марію. Попереджає їх один розділ "Замість передмови," де автор розказує в драматичний спосіб про обставини, що його спонукали написати цю книжечку. Після розважань слідує в'яснення менше зрозумілих виразів, а відтак автор подає використану літературу. Справлення похибок, та зміст замикають книжечку.

В шістнадцяти розділах, автор перейшов найважливіші моменти з життя Пречистої Диви Марії. Кожний розділ починається гарним прикладом, після чого гарною, чистою мовою автор представляє якусь особливішу подію з життя Богоматері. Читаючи ці розважання, можна замітити велику та ніжну любов до Пречистої Диви Марії, що її автор хоче передати читачам.

На уложення своєї гарної книжечки, автор вибрав найкращі тексти зо св. Письма та наших літургічних книг дотичні культу та особи Пр. Д. М. При тому мусимо завважати, що автор в особливіший спосіб покликається на традицію нашої української Церкви, щоб показати, як дуже почитання Богоматері було закорінене в душі українського народу та тісно зв'язане з усею його історією. Вартість книжки збільшають добре дібрані приклади, що ними автор починає поодинокі розділи, або переплітає своє оповідання. Ці приклади, повні життя, вражають нас своєю силою, смілістю, та красою. Поодинокі розділи книжки визначаються ясністю й добрим укладом. Кожний хто її прочитає, напевно багато навчиться, та ще більше стане люби-

ти Пречисту Діву Марію. Наша вбога література аскетична дійсно збагачується тою книжкою, що напевно принесе велику користь побожним душам.

Автор каже на стр. 61: “В Марії є найкращий вияв того, що німецька поетка Gertrud von Le Fort назвала *Metaphysische Weiblichkeit*, тобто таке наставлення душі, що стягнуло Бога з неба на землю, що довело до обручин Слова з людською природою. Тому Марія це найвищий ідеал жіноцтва.” Ми одначе думаємо, що Марія є найвищий ідеал жіноцтва одиноким через ласку, що прикрашувала її душу. То ласка вчинила її святою та непорочною, і приготувала її стати Матір'ю самого Бога. Те, що стягнуло Бога з неба на землю, це одиноким ласка, що належить виключно до надприродного порядку. Чи може бути мова про якісь мотиви природні? Так глядять на це тайнство найбільший католицький богослов св. Тома з Аквіну. “Пречиста Діва Марія удостоїлася носити Христа не тому,—каже він,—що мала б причинитися своїми заслугами до того, що Він воплотився, але користуючись ласками, що були їй уділені, Вона заслужила собі на такий ступень чистоти й святости, що могла гідно стати Матір'ю Божою”⁽¹⁾. Тому наведене речення автора мусимо вважати лише за порівняння та розуміти його в переносному значенні. Те саме треба би думати про ось ще які вискази автора: “І справді людське серце якимось самочинно дошукуюється в божестві материнського елемента” (стр. 73). Богослови говорять нам про надзвичайну любов Творця до сотворіння, та порівнюють її з материнською любов'ю. Це все, що вони можуть нам сказати про материнський елемент у Божестві. Гл. нпр. Pohle-Preuss⁽²⁾.

Це давня і віками потверджена наука, що Марія є “Обручницею св. Духа.” Св. Отці дуже рідко називають Марію Обручницею Слова або Сина, —каже Дікамп,—і лиш у тому значенні вживають того слова в якому всі праведні душі зовуться обручницями Слова задля їхньої святости⁽³⁾. Той сам богослов каже, що наука, яка називає Марію Обручницею Сина не має сильного обосновання⁽⁴⁾. Тому слова автора на стр. 90: “Ми привикли називати Марію Обручницею св. Духа. Одначе новіша богословія відкидає таке очеркнення, як неправильне, несперте на висказах св. Отців, ні Літургії” треба вважати радніш за особистий погляд нечисленних богословів, як за загальну опінію сьгоднішніх богословів.

Або такі вискази автора на стр. 93: “Як має так Церква є жіночого роду з повнотою того, що називаємо “*Das ewig Weibliche*” та речення на стр. 94: “Церква, як Марія є теж Многострадальною Матір'ю. Це нале-

(1) *Summa Theologica*, III, qu. 2 a. II. ad. 3. Cfr. etiam in III. Sent. dist. IV. qu. 3. a. I. ad. 6.

(2) POHLE-PREUSS, *The Divine Trinity*, B. Herder Book Co., St. Louis, 1946., стр. 167.

(3) FRANCISCUS ДІКАМП, *Theologiae Dogmaticae Manuale*, Parisiis, 1944, vol. II. стр. 397.

(4) FRANCISCUS ДІКАМП, op. cit., стр. 397.

жить не тільки до Її наслідування Ісуса, але до Її жіночої, дівственної та материнської долі, щоб її переслідували мужеські сили." І їх треба вважати лише за особистий погляд деяких писателів. Але безогляду на ті наші завваги, які вказують радше на багатство думки й вислову автора, треба признати, що поміж книжками, що появилися в українській мові про Пречисту Діву Марію на американському континенті, книжка пера о. професора Іриней Назарка безперечно займає одно з перших місць. Вона принесе багато духовної користі тим усім, що схотять при читанні й розважанні думок автора ліпше пізнати та більше полюбити Пречисту Діву Марію.

о. С. С. Шавель ЧНІ.

ВАСИЛЬ ЧАПЛЕНКО, *Люди в Тенетах*, Вінніпег, 1951.

КЛЮБ Приятелів Української Книжки видав цього року сатиричну повість В. Чапленка, в 2 томах. В повісті змальовує автор мізерне життя советських громадян. Шановний автор схопив вірно роздвоєння, що терор витворив у нещасних мешканців червоної диктатури.

Його герої це люди що проживають подвійним життям: своїм власним життям, мають свої погляди заховані на дні душі, плачуть ідеали, з якими мусять критися перед владою. Це життя можна назвати "внутрішнім або інтимним," якщо можна вжити цього слова.

Друге життя советського громадянина це життя зовнішнє, де він намагається стопроцентово, на кожному місці та при всякій нагоді виявляти свою вірність і ревність за советську владу.

Це подвійне життя гейби розколює людину надвоє. Такій роздвоєній людині стає природною схильність до зла, яке нераз рятує її від переслідування диктаторів і поліції. Так людина помаленьку затрачує змісл добра та зла, духово яловіє, стає здібною до всього, аби тільки рятувати життя та забезпечитися перед жахливою поліцією.

Терор викликає підозріння, забріханість, доносництво, брак характеру, затрату морального зміслу між добром і злом.

Такі типи змальовані в повісті "Люди в тенетах," от як жидок Ліпбець, українець Кутько, й інші, що мусять коротати свій вік у понурій дійсності советського терору. Розглянувши ціл повісти "Люди в Тенетах", мусимо зазначити, що автор назагал провів удамо те, що задумав. Мова повісти гарна, характер змальовані живо, психологія їх схоплена вірно.

Проте є й браки в повісті. От герої повісти, що були виховані похристиянськи, чомусь ніколи не звертаються до Бога, бо ж це природний відрух у тих, що мають про Бога будьяке поняття.

Може й Кутько дійсно зрадив свою подругу, але пощо виводити на сцену

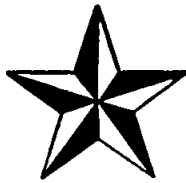
його любові з Олесею. Не все, що буває в світі пристрастий треба негайно виводити на денне світло.

Повість кінчається рішенням Кутька покінчити самогубством своє злиденне життя. На нашу думку це закінчення повісти навіть сатиричної дуже мізерне, бо ж кожен слабодух потрапить відібрати собі життя, як негоден боротися з терпіннями.

Щоправда, автор повісти не має бути моралістом, ані учителем релігії, але він не сміє зображати в своїм творі того, що чинить людей гіршими, навіть під плащиком сатири.

о. М. Щ.

КАТАЛОГ КНИЖОК

що їх можна набути в адміністрації
ГОЛОСУ СПАСИТЕЛЯ В ЙОРКТОНІ

АПОСТОЛ на неділі й свята, 6x9", римське видання, оправлений ..	4.80
" 5x8", друк фонетичний, м'ягка оправа	.50
ЄВАНГЕЛІЯ на неділі й свята, 6x9", римське видання, оправлене	5.00
" 4x6", фонетичне	1.50
" фонетичне, оправлене емітація шкіри	2.75
" римське видання, 9x12", неоправлене	10.00
" на неділі й свята, 6x9", оправлене в полотно	4.00
" на Великий Піст і П'ятницю, церк., неоправлене	1.00
ЛІТУРГІЯ І ЄВАНГЕЛІЯ, 6x9", римське видання, опр. в еміт. шкіри	7.00
" 4x6", оправа в еміт. шкіри	4.00
" Івана Золотоустого, оправлене, 4x6"	2.50
" Василя Великого, оправлене, 4x6"	2.50
" Івана Золотоустого, оправлена, 5x9"	4.00
ТРЕБНИК малий, 4x6", римське видання, оправ. в емітацію шкіри	4.50
" неоправлений	3.00
СЛУЖЕБНИК, Літургікон, 4x6", рим. вид., оправлений, церк. друк	4.50
СЛУЖБА БОЖА під нотами на 2 голоси, рим. видання, церк. друк	.90
" під нотами М. Похмурського на 2, 3 і 4 голоси	2.00
ЧАСОСЛОВ, 4x6, римське видання, оправлений в шкіру	6.00
" римський, оправлений в емітацію шкіри	4.80
ВЕЧІРНЯ І УТРЕНЯ, БОГОСЛ., 5x8", оправлений в полотно	12.50
" оправлений в шкірі	15.00
УТРЕНЯ на неділі і свята, вид. Жовква	2.00
ГОЛОВНІ ЗМІНИ У ПОДРУЖОМУ ПРАВІ, о. Др. В. Поспішій	1.50
ПРОСКОМІДІЯ ЛІТУРГІЯМ, аркуш, церк. друк	.50
МОЛИТВИ ПО СЛУЖБІ БОЖІЙ, табличка, церковний друк	.50
ПОСЛЕДОВАНІЄ НА НЕД. ПАСХИ, римське видання, м'ягка оправа.	.25
АКАФИСТ ДО БОЖОЇ МАТЕРІ, книжочка, м'ягка оправа	.15
ТРОПАРІ ВОСКРЕСНІ	.15
З НАМИ БОГ—молитовник, 512 стр., оправа в полотно	2.50
БОЖЕ СЛОВО, проповіді, о. Е. Мацелюх, великого формату	4.00
ПРАЗНИЧНІ НАУКИ, о. П. Олексів	1.50
ВЕЛИКОПОСНІ ПРОПОВІДІ, о. П. Олексів	2.00
ПРОПОВІДІ, о. Н. Вояковський	4.00
ПОХОРОННІ ПРОПОВІДІ, о. М. Кінаш	1.20
АЛЬМАНАХ КАНАДІЙСЬКИХ УКР. ВОЯКІВ, о. І. Шпитковський ..	1.00
БЕН ГУР, Лю Валес	1.25
ПРОПАМ'ЯТНА КНИГА—50-ліття поселення укр. народу в Канаді ..	2.50
УКРАЇНСЬКИЙ ЛІКАР, др. Кібзей	4.00

THE REDEEMER'S VOICE
Yorkton, Sask., Canada

ГОМІЛЕТИЧНИЙ ДОДАТОК ДО ЛОГОСУ

SUPPLEMENTUM HOMILETICUM AD LOGOS

Всеч. о. Н. Вояковський

Rev. N. Woyakovsky

СВ. АРХИСТРАТИГА МИХАЇЛА

8 листопада ст. ст. (21 XI н. ст.)

Про почитання св. Арх. Михайла.

“Хто яко Бог”

Вступ: “Хто яко Бог,” цей могутній клич пролунав перед віками в небесних просторах з уст св. Архистратига Михайла. З книги об’явлення св. Йоана довідуємося, що і ангели також мали свою історію: Історію божої проби і історію змагання між добром і злом в небесному царстві. Захоплений своєю величчю, Люцифер забажав поставити собі престол вище престола Божої сили. Заіснувала в небесних просторах дивна ситуація. Частина небесних мешканців, за прикладом Люцифера захиталася у своїй вірності своєму Творцеві і Богові. Тоді Архангел Михайл громовим голосом закликав: “Хто яко Бог!” Хто може рівнятися з божою всемогучістю?.. І повстала на небі велика війна. Св. Михайл і його ангели воювали з Люцифером і його прихильниками аж доки збунтованих ангелів враз з їх вождем не покаяли. І Люцифера і його прихильників скинув св. Архистратиг Михайл у пекельні пропасті. Про це говорить св. Письмо ось так: “Бог не пощадив ангелів, що згрішили, але зв’язаних пекельними оковами віддав на покарання до пекла” (II. Петро 11, 4). “Господь... і ангелів, що не заховали своєї вищости, а опустили своє мешкання зберіг на суд великого дня вічними оковами під мрякою.” (Юда, 1, 6). Як сатана потягнув за собою часть ангелів, до першої ворохобні проти Господа Бога, так св. Архангел Михайл зібрав коло себе добрих ангелів, вірних Господу Богові, на чолі яких доконав величньої і світлої перемоги. Для того то і Церква називає св. Михайла Архистратигом, князем ангельських хорів, борцем за Боже царство.

1. В книзі Об’явлення описує св. Йоан Євангелист цю знамениту подію закінчуючи її, що сатану і його ангелів скинено на землю. Тепер розуміємо, що означають ті слова: “Горе землі... Бо зійшов до Вас диявол, маючи до Вас великий гнів, знаючи, що має короткий час.” (Об’явлення св. Йоана XII, 12). Тепер розуміємо історію покуси чоловіка, про яку говорить перша книга св. Письма, т. зв. Книга Битія. Сатана-гадина, наповнений завистю, старається всіма силами позбавити людину щастя, для яко-

го сотворив Господь Бог людей на світі. Він безнастанно підступно працює, щоб довести людину до упадку. Це боротьба темряви проти світла, про яку так часто церковні письменники говорять у своїх творах. Сатана хоче бути беззастережним паном цього світу. Він не перебирає в засобах; найбільш вишуканими облудними способами старається він людство довести до упадку, до загибелі. — Але напроти райського дерева Божя премудрість поставила хрестне дерево. І сатана, що колись під райським деревом став побідником людства, хрестним деревом є побіджений. Вправді час діяльності сатани і його злих духів триватиме аж до другого приходу Христа, однак людині Божя премудрість дала непобідиме оружжя в знамені св. Хреста. Боротьба за щасливу вічність триває і триватиме до кінця світа, а полем цієї боротьби є людське серце. В людському серці борються сатана з добрим ангелом. Але вислід побіди залежний від волі людини, бо тільки воля людини посуває, згідно кермує стрілкою на вазі своєї вічності.

Св. Архистратиг Михаїл старається через своїх ангелів наклонити людину, щоб вона зі страхом і трепетом старалася про своє спасення. Клич св. Архистратига Михаїла “Хто яко Бог” має силу сонця, перед яким мусить уступити всяка темрява. Св. Архистратиг Михаїл є непобідимим помічником у боротьбі проти зла. Тому треба нам у всіх небезпеках нашої душі кликати його помочі, помочі доброго Ангела-Сторожа, якого кожній людині дає Господь Бог як невидимого товариша життя, що стоїть під безпосереднім приказом Вождя небесних сил, св. Архангела Михаїла. Людина, що пам’ятає на поміч св. Архангела Михаїла, перейде через всі пропасти і темряви та небезпеки, що їх диявол готує на загибель людини і дійде аж до досягнення вічного щастя в небі.

2. Св. Архистратиг Михаїл від перших початків Божого царства на землі є покровителем св. Церкви. Пророк Даниїл оповідає, що коли в Вавилонській неволі молився за народ і благав Бога визволення для нього, ангел Перського царства спротивився цьому і просив Бога, залишити Ізраїля в Персії, бо поручений його опіці перські народи утримували через Ізраїля багато благодатей і для себе. Тоді явився Даниїлові Архангел Гавриїл і сказав: “Ось, Михаїл, один з перших князів прийшов мені в поміч: . . . В цілім тім змаганні ніхто не був моїм помічником, тільки Михаїл, наш князь . . . По довгих досвідах встане Михаїл, великий князь, що вставляється за синами свого народу . . . в той час буде твій народ освободжений” (Даниїл XII, 1). Отже ж, св. Архистратиг Михаїл був покровителем-оборонцем Божого народу в Старому Завіті, і таким же самим є він і в Новому Завіті, коли інші Архангели, як Гавриїл, Рафаїл, сповняють у внутрі Церкви діло миру, просвічування, потіхи, очищення, св. Архистратиг Михаїл, як начальник небесного війська, є оборонцем Церкви в часах її зовнішніх небезпек і переслідувань. Для того Папа Лев XIII поручив всьому католицькому світові просити св. Михаїла про покровительство над цілою Церквою в боротьбі з сатаною. Для того треба нам уповати на поміч св.

Архистратига Михаїла і його помочі взивати, особливо тоді, коли наші змагання для добра і слави св. Церкви є наражені на небезпеку.

3. Маючи на увазі цю велику силу і поміч св. Архистратига Михаїла, наш український нарід в часі свого історичного існування, а вірніше в часі, відколи на Україні засяло світло Христової віри, у важких хвилинах, які переживала наша Батьківщина, завсіди звертався з просьбою о поміч саме до св. Архистратига Михаїла. Доказом цього є його ікони на дружинних прапорах українського народу. Доказом цього безмежного довіря в поміч св. Архистратига Михаїла є й прапор українських січових стрільців, які по сотках літ підняли чинний спротив проти завзятого ворога нашого народу і під цим прапором доконали геройств, про які слава триватиме до кінця цього світу. Доказом цього є факт, що коли у нашому народі роблено який небудь ідеальний почин для добра нашої нації, завсігди в душі тих, що цей почин підпримали, являвся світляний образ св. Архистратига Михаїла.

А хіба ж і це не є доказом великого довіря нашого народу в поміч св. Архистратига Михаїла, коли після першої світової війни зібралися у Львові студенти високих шкіл, щоб оснувати католицьке студентське товариство академічної молоді "Обнова"? Хто ж з нас не знає, який маленький гурток був тих ініціаторів, та в яких невідрадних тодішніх обставинах університетських студій для нашої академічної молоді постановили оснувати серед українського студентства це надзвичайно потрібне товариство. І проминули літа... Але серед так невідрадних обставин для розвитку цього товариства, що ледви чи більш невідрадні обставини могли заіснувати. Бо хто ж із нас не пам'ятає цієї сумної хвилини, коли тисячам і тисячам наших родимців треба було розстатися з рідною землею і йти на скитальщину, щоб рятувати життя не з самолюбства, але з любови для рідної землі, щоб заховати його для праці, піднести колись з руїни це, що лютий ворог в руїну обернув. І ось серед тих, як я сказав, невідрадних обставин, академічне товариство "Обнова" наглядно розвивалося. Воно створило на скитальщині в Німеччині сеньорат, воно створило свої філії майже по всіх столичних містах західної Європи, воно створило федерацію усіх філій в одно товариство українських студентів-католиків "Обнова." В найважчих хвилинах студентства "Обнова" була в стані розігнати чорні хмари і засвітити сяйвом надії на краще майбутнє. Чи, отже, св. Михаїл, якого "Обнова" вибрала собі за свого покровителя, не дав наглядних доказів своєї помочі?

Закінчення: Сьогодні віддає Церква особливе почитання св. Архистратигові Михаїлові. А почитаючи його, як начального вождя усіх небесних сил, треба і нам зробити відповідну постанову, якою ми вляємо свою вірність і любов до нього, як нашого покровителя, а через нього нашу вірність і наше глибоке почитання самому Господу Богіві. Це можемо зробити, коли будемо старатися в своєму житті про чистоту і невинність нашої душі. Це можемо зробити через вірне виконання Божої волі, на сторожі якої

стоїть саме св. Архистратиг Михаїл. Це можемо в кінці зробити через нашу пильність в молитві і через нашу набожну участь в богослуженнях. Виконуючи це, запевнюємо собі побідний вислід цієї великої боротьби, яку сатана розпочав ще в небі і провадить з кожною християнською душею, живучою в людському тілі на землі. Величні діла св. Архистратига Михаїла прославляють його як могутнього в боротьбі з пекельними силами, як великого заступника і покровителя християнських народів і св. Церкви. Стараймося отже, щоб його заступництво і для нас стало завдатком і запевненням вічного щастя в небі. Бо по цьому житті, після слів св. Євангелія Матея, (XXII, 30) будуть і наші душі, як ангели Божі в небі. Амінь.

ВВЕДЕННЯ В ХРАМ ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ

21 листопада ст. ст. (4 XII н. ст.)

Наша посвята Господу Богові.

Вступ: Св. Церква пригадує нам у сьогоднішньому святі, що Пречиста Діва Марія вже як дитина була посвячена Божій службі. Її побожні родичі, що сердечно любили свою дитину, приносять її до святині Єрусалимської і жертвують Господу Богу. Але також і Пречиста Діва Марія сама хотіла добровільно посвятити себе совершенно Господу Богу. І вона посвятилася Йому з любови і відтак пізніше в цілому своєму житті ані на хвилинку не віделикала нічого з цієї посвяти Богові. Подібно і ми, хоч в інший спосіб, як Пречиста Діва Марія, є посвячені Господу Богу. Треба отже ж і нам наслідуючи Пречисту Діву Марію, бути витревалими в цій нашій саможертві Богові.

1. Перший раз посвятилися ми Господу Богові в св. тайні Хрещення. Священик, зливаючи нашу голову свяченою водою, очистив нашу душу від первородного гріха, і посвятив наше тіло на храм св. Духові. Ми увійшли в яєнайтісніші взаємини з пресв. Тройцею. Ми стали дітьми Отця небесного, так, що в ширшому значенні можемо і до себе віднести слова: “Ти син мій улюблений, у тобі моє благовоління.” (ІІІ, 22). Ми стали учасниками благодаті відкуплення Ісусом Христом і злучені з Його духовим тілом. Ми стали святинею св. Духа, так що можемо віднести до себе слова св. Апостола Павла: “Чи не знаєте, що Ви є храмом Божим і Дух Божий мешкає у вас” (І Кор. ІІІ, 16). В хвилині прийняття св. тайни Хрещення ми відреклися устами наших хресних родичів диявола, світу і його величі, і посвятили себе в вірі, надії і любові Всемогучому Богові в св. Тройці Єдиному.

Є це надзвичайно корисно для нас часто пригадувати собі цю нашу посвяту Господу Богові, особливо в часі спокус. Коли злий дух, спокусник, наближається до нас, і хоче привести нас до гріха, до невірности супроти Господа Бога, скажимо тоді: Ми не можемо і не хочемо грішити, бо ми є Божими дітьми. Ми не можемо мати ніякої спільноти з дияволом і з гріхами, бо ми є святинею св. Духа. Ми не можемо і не хочемо цієї святині обезсвятивати. О, щасливі ці, що в хвилині покуси так поступають.

Є це рівно ж і для родичів надзвичайно корисно і спасенно часто пригадувати собі на цю посвяту своїх дітей Господу Богові. Чи не повинна б кожна мати сказати собі: Моє дитя, що держу на своїх руках, є дитям Божим, до Його воно більше належить, як до мене. Чи не повинна б отже кожна мама старатися виховати свою дитину правдиво по християнськи

в чеснотах, справді для Бога? Чи не повинен би і батько бути переконаним про це, що його дитина в першій мірі є власністю Божою, що належить до Господа Бога. Чи не повинен би пам'ятати, що його дитина має тут на землі вірно служити Господу Богові, щоб колись у вічності могла статися учасницею вічної щасливості. Чи батько, що має таке глибоке переконання може бути рівнодушним у відношенні до християнського виховання своєї дитини, чи може злим прикладом позбавити своїх дітей цього, що добра мама з трудом і печалівістю вложила дитині в серце?

2. Другий раз посвятилися ми Господу Богові в св. тайні Миропомазання. Ми стали воїнами Христовими, ми одержали благодать св. Духа бути постійними у св. вірі. Ми зістали вчислені, що так скажу, до армії Ісуса Христа, і на нашій душі зістало витиснене незатерте знамя християнина, цебто воїна Господнього. Воїн має посідати відвагу і неустрашимість; він має себе совершенно віддати в службу своєму полководцеві і боронити його справи з любов'ю і захопленням; він повинен свою кров пролити, а навіть життя віддати, якщо його Господь, або справа Господня є в небезпеці на землі.

Так подібно повинно бути з кожним миропомазаним християнином, з кожним католиком. Особливо в теперішніх часах, коли в різних краях об'являється протихристиянський рух. А отже ж християнин-католик не може заховуватися рівнодушно супроти зневажання Ісуса Христа і Його святої Церкви. Він мусить посідати духа і відвагу хороброго воїна і там, де цього треба, сказати рішуче і відважне слово в обороні Господа Бога і Його прав. Передовсім повинен він оказувати себе як вірного католика своїм правдивим християнським життям. А чи ми так завжди поступали? А може ми настрашившись насмішок з нашої св. віри, рівнодушно держали уста замкнені і мовчали там, де нашим обов'язком було отверто і голосно визнати свою віру? О, як багато християн є сьогодні, що зовсім не подібні до християн, мучеників перших віків християнської ери. Тамті радо терпіли все задля своєї віри. Сьогоднішнім християнам-католикам дуже часто бракує одушевлення і рішучості у визнаванні своєї святої віри. О, коли б ці боязливі християни-католики пригадували собі як найчастіше слова Спасителя: "Кожного ж, що визнає мене перед людьми, визнаю і я його перед Отцем моїм, що на небі: а хто відречеться мене перед людьми, і я відречусь його перед Отцем моїм небесним" (Матей X, 32-33).

3. Третій раз посвятилися ми Господу Богові при нагоді першого нашого св. Причастя. Тоді вперше увійшов Божественний Спаситель у наше молоде чисте і невинне серце. Він дав нам своє Тіло і свою святу Кров під видами хліба і вина. Ми пізнали і відчули безконечну любов Ісуса в хвилині прийняття св. Причастя і сказали собі тоді: Коли мій Бог і Спаситель так любить мене, що сам жертвується мені як пожива моєї душі, тоді і я хочу совершенно належати до нього, тоді своє життя посвячую йому в його службу. Ми молилися, почитаючи його з глибини серця: Ісу-

се, для Тебе живу, Ісусе, для Тебе вмираю, Ісусе, Твоїм хочу бути мертвим і живим.” Ми відновили тоді свої хрестні обіти. Ми посвятилися і віддалися тоді всеціло Господу Богу.

А як ми додержали це, що тоді, в цій гарній хвилині, прирекли? Коли ми сьогодні пригадуємо собі перше св. Причастя, чи не мусимо признатися з сльозами в очах, ах, як мало ми сповнили з цього, що тоді ми Господу Богові і Спасителеві нашому прирекли. Як дуже ми були тоді ще добрими і невинними, а в яким тепер, на жаль, стані знаходиться наша душа! Яке душевне спустошення спричинили в нас гріхи за той час від першого св. Причастя аж до сьогодні! Як зовсім ми стали іншими! Якщо ми однак впізнаємо стан своєї душі і жаліємо з цього приводу—о, тоді є запора, що скоро повернемо назад до Божественного Спасителя. О, будьте певні, що Він прийме нас усіх з найбільшою любовю і милосердям.

4. Вкінці ми ще раз посвятилися Богові. Це було тоді, коли ми з найліпшими постановами вступали в новий життєвий стан. Це робили ми священники в дні нашого висвячення. В цій пропамятній годині, коли єпископ впровадив нас в уряд священника, ми совершенно жертвувалися Господу Богові і прирекли Йому бути постійними і вірними слугами. Блаженні ми, і ці, що вірно і совісно заховали цю посвяту. А черці і черниці в хвилині складання своїх чернечих обітів, також в особливий спосіб посвятилися Господу Богу. Вони тоді прирекли Господу Богові з найбільшою ревністю стреміти до Совершенности і вповні належати до Господа Бога. Блаженні ці черці і черниці, що найвірніше додержують свої обітниць!

Але також многі з вас, світських людей, милі браття і сестри, зробили подібні постанови, коли ви вступали в подружій стан. Ви застановлялись і зрозуміли, який поважний і важний був крок у повзятому вами намірі. Для того самі ви собі сказали: від сьогодні у деяких взглядах мушу бути іншим; з легкодушністю молодечости мушу навсе зірвати. Від нині хочу всі мої обовязки, що накладає мені подружій стан, вірно і совісно сповняти. Я хочу у всім бути приміром для своїх домашніх, ба, що й більше, своїм добрим приміром інших випереджати. Тодішнє ваше приречення було на правду поважне і рішуче. Чи, однак, дійсно додержали ви його, Добро вашої родини залежне від цього додержання ваших постанов.

Ще одна посвята стоїть перед нами, посвята на смертній постелі. Її сповнимо прийттям св. Тайн Покаяння і Евхаристії, а особливо прийттям св. Тайни Єлеопомазаня. Якщо ми в житті були справді вірними нашим постановам посвяти Господу Богові, тоді ця остання посвята спричиниться в особливий спосіб для нашого посвячення і благословення.

Закінчення: Подивляймо часто цю надзвичайну вірність заховання своєї посвяти, з якою Пречиста Діва Марія вивязалася якнайкраще перед обличчям всемогучого Бога! Стараймося в цім ревно наслідувати Пречисту Діву Марію. Прибігаймо часто до неї, просім її заступництво і поміч, щоб і ми, подібно як вона, і в житті і в смерті і в вічності совершенно належали до Господа Бога! Амінь.

СВ. ОТЕЦЬ НИКОЛАЙ ЧУДОТВОРЕЦЬ

6 грудня ст. ст. (19 XII н. ст.)

Про любов ближнього

“Радуйтеся у той час і веселіться, бо нагорода ваша велика на небі.”

(Лука, 6, 23).

Вступ: Нині святкуємо пам'ять великого ділами, але тихого і покірного в житті Святителя, св. Отця Николая Чудотворця, Архiepіскопа Мир Ликійського. Цілий християнський світ почитає його як великого, святого, Божого Угодника. Кожний нарід почитає його як свого улюбленого Святого. А що ж вже сказати про наш український нарід, який почитає св. Отця Николая так щиро і так сердечно, що ледви чи можна знайти де українську хату, щоб в ній поміж ікон Ісуса Христа і Пречистої Діви Марії не було й ікони св. Отця Николая. А проте він далеко-далеко жив від України, бо уродився в місті Патарі, в третьому столітті, а місцем його діяльності була далеко від нас сторона, Мира Ликійська.

Не знаю, чи котрий нарід в світі має такі гарні пісні в честь св. Отця Николая. А що ж вже сказати про церковні пісні, т. зв. стихиря, в яких прекрасно змальована діяльність св. Отця Николая. Уже вчора на вечірні в стихирах на “Господи воззвах” журиться піснопівець: “Кийми похвальними піснями увязем Святителя,” то значить, з яких похвал сплести нам вінець, щоб гідно увінчати св. Отця Николая?... Бо він ціле своє життя мужно і неустрашимо стояв на сторожі правди і справедливості. А що ж говорити нам уже про його золоте серце, з якого наче рікою плило обильно милосердя супроти ближніх!

І тому справді не тільки піснопівцеві, що укладав Службу в честь св. Отця Николая, але і проповідникові, що має в день його свята проповідувати, треба журитися, де знайти слів, щоб гідно похвалити доброту і милосердя св. Отця Николая і його чудотворну поміч, яку він оказував тим, що до нього прибігали з проською в найрізномордніших випадках, Мабуть в ніякій мові нема таких слів, щоб ними гідно висказати гарячу любов правди, справедливості і милосердя, якими відзначався св. Отець Николай. Нема слів, якими висказати його ревність за Божу славу та спасення ближніх. Нема слів, щоб ними достойно звеличати доброту його серця.

Але Господь Бог відзначив Свого Угодника так, як ніякого іншого. Бо його ікони красуються по цілому світі; всі народи землі мають його за свого, і люблять його і почитають і прибігають до нього у всіх своїх тяжких хвилинах життя з таким довірям і з такою любовю, як до свого рідного по крові і кості святого.

Свята Церква велить читати нам сьогодні на св. Літургії цю частину проповіді Ісуса Христа, записану св. Євангелистом Лукою, в якій Спаситель проповідує про блаженства. Всі ці блаженства своїм змістом покриваються зі змістом життя св. Отця Николая. Але так, як немало важність відгриває тло в іконі, так головною прикметою життя св. о. Николая було подивугідне милосердя. Відповідно отже до цієї головної прикмети св. о. Николая, задля якої він став славним в цілім світі, буду проповідати вам, милі браття і сестри, про милосердя, а саме, що й ми зобов'язані бути милосердними супроти наших ближніх, та в який спосіб маємо ми цей обов'язок милосердя виконувати.

1. Що отже є милосердя? Милосердя—це співчуття відносно убогих і нещасних людей і охота їм допомагати ділом у міру нашої спроможности. Коли людина має в своєму серці почуття милосердя, а бачить ближнього в нещастю, в потребі, зараз відчуває до нього співчуття і старається, як мога, поліпшити положення нещасного.

Коли однак людина дивиться на нещастя чи потребу ближнього байдужно, а то й без крихітки співчуття, то таку людину називаємо немилосердною. Немилосердним є рівнож і цей, що співчуває нещастю ближнього тільки словами. Ми мусимо оказувати наше милосердя не тільки словами, але ділами. Св. Іван Євангелист наминає нас (I, Йоан, II, 18): “Дітоньки, не любіть словом ані язиком, а ділом і правдою.”

Важке положення нашого ближнього може вимагати двоякої помочі з нашої сторони, або милосердних діл з огляду на його тілесні потреби, або милосердних діл з огляду на його душевні потреби. Ми мусимо отже ж прийти ближньому з поміччю такою, якого рода є потреба нашого ближнього. Себто з ділом милосердя супроти тіла, або супроти його душі. Оказуймо отже ж радо співчуття і поміч так у тілесних як і душевних потребах ближнього, бо Господь Бог за наше милосердя заплатить нам Своім Божим милосердям. Вже тут на землі, надгороджує Господь Бог милосердних людей дочасними добродійствами, як про це читаємо в книзі приповісток Соломонових (XXI, 21): “Хто справедливий і милосердний, той знайде життя, правду і повагу.” Особливо Господь Бог надгороджує милосердних людей многими благодатями для освячення душі. І всі ці, що оказують своє милосердя супроти своїх ближніх, можуть спокійно очікувати лагідного Божого суду, бо св. Апостол Яків написав, що милосердя перевищає суд. (Яків, 11, 13).

Таким взором милосердя для нас є св. о. Николай. Возьмім тільки акафіст в честь св. Отця Николая і читаймо його уважно, а наглядно переконаємося, що милосердя св. о. Николая було всестороннє, різнородне, а завсіди корисне для тих, що просили в нього милосердя. Він отирав сльози з лиць страждущих; він накормлював голодних і рятував від голодової смерті; він помагав на морі в біді морякам; він уздоровляв недужих; він засвідчав много—премногу різних помочей потребуючим. Справді треба

повторити слова вчорашньої стихирії: з яких похвал сплести нам вінець, щоб гідно звеличати св. о. Николая?

2. Обов'язок милосердя супроти наших ближніх походить з заповіді любови ближнього, яку Спаситель поставив на чолі всього закону після обов'язку любови Бога понад усе. “Я бо милостині хочу” — каже Господь Бог устами пророка Осії — “не жертви.” (Осія, VI, 6). А Спаситель двічі домагається з найбільшим притиском діл милосердя. “Милости хочу, а не жертви.” (Матей, IX, 12, XII, 7). Св. Апостол Павло в листі до Римлян (XII, 15) пише: “Радуйтеся з тими, що радуються, а плачте з тими, що плачуть...” А в листі до Колосян (III, 12) заохочує: “Одягніться отже яко вибрані Божі святі й улюблені в щире милосердя.” А св. Йоан Євангелист (I, Йоан III, 17) пише, що цей, який мав би достатки цього світу, а бачив свого брата, що в потребі і замкнув би своє серце перед ним, той не любить Бога. Отже ж ми, милі браття і сестри, є обов'язані помагати нещасним, потребуючим без огляду, чи цей потребуючий є католик, чи не католик, чи християнин, чи нехристиянин. Очевидно, що в першій мірі ми є обов'язані помагати тим, що є нам найближчі, чи то під оглядом споріднення, чи сусідства, чи віри. Св. Апостол Павло каже: “Доки маємо нагоду, робім добре всім, а найбільше рідним по вірі.” (Гал. VI, 10).

Наші діла милосердя мають бути в міру потреби ближнього ділами милосердя чи то з огляду на тілесні потреби, чи з огляду на душевні потреби. Дух Святий говорить устами пророка Ісаї (Ісаї, 58, 7): “Поділись із голодним хлібом і введи в хату бездомних; як побачиш обідранця, прикрий наготу його, і від однокровного твого не ховайся.” Пам'ятаймо, що коли робимо якенебудь діло милосердя потребуючому ближньому, то робимо його наче самому Спасителю. Ісус Христос проповідуючи про Страшний Суд (Матей, XXV, 35-46) сказав: “Бо я голодував, а ви дали мені їсти; мав спрагу, а ви напоїли мене; чуженицею був, і ви прийняли мене; нагий і зодягнули мене; слабував і ви мене відвідали; у вязниці був і ви прийшли до мене.” Бачимо отже з цих слів Спасителя, що наші діла милосердя не можуть бути тільки співчуттям висказаним словами, але мусять бути засвідчені милосердними ділами, як про це учив св. Йоан Євангелист: “Дітоньки, не любіть словом ані язиком, а ділом і правдою.”

Так робив св. Отець Николай. Його милосердні діла не походили з людського співчуття чи з гуманности, але з любови до Бога, з любови до Спасителя, з любови до ближнього. Свою поміч оказував він в найбільшій покрі надзвичайно радо не вагаючись ані на хвилину скоро тільки заіснувала надзвичайна потреба ближнього. Кому ж невідома його поміч зубожилій родині, не допускаючи цієї родини до морального упадку, що був безпосередньою загрозою внаслідок нещасного зубожіння. Або ця нехайна поміч св. Отця Николая невинно засудженим, над головою яких уже кат підніс меч, щоб виконати несправедливий засуд. Або ця поміч у часі морської бурі, коли мор'яки виділи уже неминучу свою загибаль, і в останній хвилині

візвали Божої помочі за молитвами св. о. Николая; а ця поміч прийшла скоріше, як самі ці мор'яки думали.

3. В який спосіб маємо наслідувати св. о. Николая під оглядом ділання милосердних діл, згл. в який спосіб маємо цей обов'язок милосердя виконувати?

Отже наслідуючи св. о. Николая наші милосердні діла мусять мати почин з надприродних мотивів, або з правдивої християнської любови ближнього. Природна любов ближнього, філантропія має тільки природну вартість. Надприродні мотиви милосердя зроджуються особливо тоді, коли ми відчуваємо потребу помагати ближньому в його поступі на дорозі до спасення; і робимо це не тільки приятелям, але також тим, що нас зневажають, очернюють, одним словом, є нашими ворогами. Так поручав Спаситель кажучи: “Добре чиніть тим, що вас ненавидять, і моліться за тих, що нападуть і переслідують вас.” (Матей, V, 44).

Дальше наслідуючи св. Отця Николая наші милосердні діла мусять мати почин у розсудности. Отже ж треба розважно вибирати тих, яким уважали б ми своїм обов'язком помагати. Треба мати на увазі убогих, старих людей, вдови, сироти, хворих, і т.п. Треба розважно уділяти допомогу чи то милостиню чи поміч в одержанні праці, так, щоб це милосердне діло вийшло дійсно потребуючим на користь і спасення, та щоб уникнути всякого можливого надужиття. Наслідуючи отже ж діла милосердя св. о. Николая наші милосердні діла мусять бути роблені з радістю. Св. Апостол Павло в другому листі до Коринтян пише (IX, 7): “Нехай кожен дає, як серце йому дозволяє,—не в смутку й не в примусу, бо Бог любить того, хто охоче дає.” А в Діяннях Апостольських (XX, 35) читаємо: “Щастям є радше давати, як приймати.” Отже ж св. о. Николай всі свої діла милосердя робив з найбільшою радістю; про це свідчить історія його життя. Наслідуймо його і робім діла милосердя рівнож з найбільшою радістю, почувуючи себе щасливим, що можемо ближньому допомогти.

Наші милосердні діла мусять бути однак роблені після нашої спромоги, так, як про це читаємо в книзі Товії (IV, 8), котрий казав: “Так, як можеш будь милосердний.” Маєш багато, жертвуй багато; маєш мало, старайся і щось малого радо пожертвувати. Любов ближнього повинна під оглядом милосердя доходити аж до тих границь, які християнам означив Своїм прикладом Спаситель; про це говорить св. Апостол Павло: “Бо ви знаєте ласку Господа нашого Ісуса Христа, що задля вас зuboжив, хоч був багатим, щоби ви його убожеством збагатилися.” (II Кор. VIII, 9). А Ісус Христос научав: “Коли хочеш бути досконалий,—іди, продай що маєш і роздай убогим, а матимеш скарб на небі.” (Матей, XIX, 21). Скільки в тому напр'ямі маємо прикладів: про викуп невільників, коли в давніх часах люди жертвували своєю свободою і йшли в неволю для другого, щоб його звільнити для родини; а скільки по різних шпиталях і домах болізни наражують своє здоров'я і життя ці, що задля Христа відреклися всього і пішли своєму ближньому помагати.

Вкінці наші милосердні діла мусять бути роблені не з огляду на себе ані на людей, але з огляду на Господа Бога, в тім наміренні, щоб вони були Богу милими та щоб були почислені Господом Богом в нашу заслугу. Треба пам'ятати на слова Христові, котрий сказав: “Коли подаєш милостиню, не труби перед собою, як це облудники роблять по божницях і по вулицях, щоб їх люди прославляли... а ти, як даєш милостиню, то хай не знає твоя лівця, що чинить твоя правиця, щоб твоя милостиня була в тайні; а твій Отець, що бачить у тайні, віддасть тобі явно.” (Матей, V, 2-4). Робім милосердні діла, щоб через них виявити нашу любов до Спасителя. В Євангелії св. Матея (XXV, 40) читаємо слова Спасителя: “Поправді кажу вам, що тільки ви вчинили одному з цих найменших братів, те Мені ви вчинили.” В цей спосіб творячи діла милосердя позискаємо Божу благодать, Боже милосердя, Боже благословенство і осягнемо вічну надгороду в небі. Стараймося рівнож допомагати нашим ближнім не тільки в потребах тіла, але особливо в потребах душі, а саме в поступі на дорозі со-вершенства.

Так робив і поступав в своїм житті св. о. Николай. Він не шукав признання і похвал за свої великі діла милосердя у людей. Противно, коли йому за життя ще дякували за його велику поміч, яку він кожному потребуючому уділяв, він завсіди уминав і наказував дякувати не собі, але Всемогучому Господу Богові, Дателеві всякого блага.

Закінчення. Милі браття і сестри! Робім і ми так, як робив св. о. Николай. А в цей спосіб запевнимо собі нашу будучність і наше щастя не тільки на землі, але і в вічності. Почитаймо св. о. Николая так, як від віків почитає його наш український нарід. В наших потребах, у недостатках, в наших смутках і важких досвідах прибігаймо перед ікону св. о. Николая і просім його о заступництво. А він напевно вставиться перед престолом Всемогучого Бога і випросить для нас це, що ми потребуємо. Маючи так великого милосердного заступника перед престолом Божим, не попадаймо в наших нещастях у розпуку. Якраз противно, чим більше нещастя, чим більший досвід, тим щиріше просім св. о. Николая Чудотворця помочі. Просім його так, як до цього заохочує нас церковна пісня в честь св. о. Николая:

“Николає, молися за нами,
Благаємо Тебе зі сльозами,
Ми будем тя вихваляти
Імя Твоє величати—
На віки.”

Амінь.

НЕПОРОЧНЕ ЗАЧАТТЯ ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ

9 грудня ст. ст. (22 XII н. ст.)

Значіння і доказ цього догмату св. віри

“Радуйся Обрадованна, Господь з Тобою” (Лука 1, 28).

Вступ: Сьогодні святкуємо торжество Непорочного Зачаття Пречистої Діви Марії, цебто торжество Її почину без гріха. Є це великий привілей, силою якого в хвилі Свогого зачаття Пр. Д. Марія була увільнена від первородного гріха. Якраз до цього Марійського торжества можна найкраще віднести слова Книги Пісні Пісень (IV, 7): “Вся Ти гарна, моя мила, нема в Тобі скази.”

О, якеж це радісне торжество для нас, Непорочне Зачаття Пречистої Діви Марії. Воно було для людського роду тим, чим перше проміння ранньої зорі для заблуканих подорожніх у ночі, чим голуб з оливною галузкою для родини Ноя, чим для сумних потіха, чим промінь надії для тих, що гинуть... Це початок і джерело тих безконечних благодатей, які уділив нам Господь Бог; це наче угольний камінь великого діла нашого спасення; це наче границя, на якій кінчається наша вікова нужда і зачинається щаслива доля...

Дякуймо отже Господу Богу, що вибрав Пречисту Діву Марію за знаряддя Своєї благодати для нашого рятування. Щоби віднести користь з сьогоднішнього торжества, слухайте уважно моєї проповіді, в якій я Вам виясню, що властиво значить Непорочне Зачаття Пречистої Діви Марії і які спасенні упімнення можемо з цього свята віднести до себе.

1. Непорочне Зачаття Пречистої Діви Марії слід нам розуміти так, що Пречиста Діва Марія задля особливого привілею почала Своє існування без гріха. Такого привілею не доступна ніодна людина на землі, ніхто навіть з найбільших Святих, тільки одна Пречиста Діва Марія зачалася без гріха первородного і тому була вона одна Непорочно Зачата.

Ми знаємо, що наші перші родичі Адам і Ева допустилися в раю тяжкої провини і що клейно їхнього гріха, т. зв. первородного гріха переходить на усіх людей при самім їх зачаттю. Так учить нас св. Письмо. Давид у своїх Псалмах покаянних жалується на це зачаття в грісі в п'ятидесятих псалмі слідуєчими словами: “Се бо я в беззаконнях зачатий і в гріхах родила мене мати моя.” (Пс. 50, ст. 7). Також Праведний Йов, описуючи нужденність чоловіка, висказується ось тими словами: “Хто з нечистого може чистим родитись?” (Йов, 45, 4). Але ще докладніше потверджують цю правду слідуєчі слова св. Апостола Павла: “Длятого як

через одного чоловіка прийшов у світ гріх, а через гріх смерть, так і смерть на всіх людей перейшла, бо в нім усі згрішили.” (Рим., 5, 12). А порівнюючи сумне діло Адама з ділом Ісуса Христа, то значить з ділом нашого спасення, пише св. Апостол Павло до Римлян (V, 18): “Так отже як через прогрішення одного на всіх людей прийшов суд, так і через праведність Одного прийшло оправдання життя на всіх людей.” Годі знайти вяснення на цей сумний спадок Адамового гріха на цілий людський рід, та всежтаки бодай в головних точках наш розум може це зрозуміти. Бо подумайте, коли гріх наших перших родичів, так сказати б, затроїв саме джерело, з якого походить все людство, то ясне, що всі роди, якщо б їх порівняти до потоків і рік, походячих з цього дежерела, мусять бути затроєні цю їддю первородного гріха; якщо б порівняли ми перших родичів з корінем дерева, і хтось зумів би цей корінь заціпити гіркістю, то ясне, що ціле дерево, все галуззя і овоч, який би це дерево видало, мусіли б бути гіркі.

Так отже ж всі ми зачинаємося в грісі, чи іншими словами сказати б, позбавлені Божої благодаті. Є це загальне правило для всіх людей, що не має виїмку, бо цей гріх є сумним спадком по наших перших родичах. Як горстка трави, кинена на водні хвилі, перепливає безконечні простори, так власне цей первородний гріх переходить на хвилях життя з одного покоління на друге і уділяє кожному чоловікові сумний спадок наших прародичів. Це клейно первородного гріха можна б назвати знаменем духового опоганення людини, що є причиною, що Господь Бог не може любити людини в стані первородного гріха, а отже ж відкидає її від Себе і позбавляє права до неба... О горе, о сумна хвилино нашого зачаття!... заки чоловік ще побачить денне світло, уже є покритий плямою провини первородного гріха.

І оце від цього страшного первородного гріха тільки одна Пречиста Діва Марія була вільна. Вона одинока за особливим зарядженням Господа Бога почалася без первородного гріха, а отже ж на Ній не спочило це тяжке і дідичне прокляття, якому підлягають всі діти Адама. Дійсно, як влучно можна тут віднести до Пречистої Діви Марії слова книги Пісня Пісень: “Вся Ти гарна моя мила, нема в Тобі кази.”

Непорочне Зачаття є особливим привілеєм, яким Господь Бог відзначив Пречисту Діву Марію. Отже Пречиста Діва Марія від Свогого Зачаття була вільною від гріха, значить Вона ніколи не була під владою духа темряви, якому тільки гріх дає володіння над людьми. Вона ніколи не була в неласці Сотворителя, навпаки, Вона завсіди була предметом особливої любови і благодатей Всемогучого Бога. Рівнож Вона не зазнала наслідків первородного гріха, цебто того важкого тягару, який всі без виїмку двигаємо, а який об'являється в нас нечистим пожаданням, схильністю до злого, і цю важкою боротьбою поміж духом а тілом, на яку так дуже нарікає св. Апостол Павло (Рим. VII, 14-25; II Кор. XII, 7-8). Це все було для Пр. Діви Марії чуже й незнане. Вона мала людську природу

здорову, чисту, дівичу, таку саму, яку посідав Адам перед своїм упадком.

Ось таке є значіння Непорочного Зачаття Пречистої Діви Марії. Це є виїмкове чудо благодаті; це є неначе нове сотворення людської природи, бо стоїть поза обсягом наслідків гріха. Непорочне Зачаття є неначе попереджаюче посвячення тіла Пречистої Діви Марії, в якій мав замешкати Божий Син.

2. Непорочне Зачаття Пречистої Діви Марії має дуже багато доказів правди так в св. Письмі, як і в науці св. Отців і Учителів Церкви.

Св. Письмо на своїх перших сторінках має записані слова Господа Бога, висказані в раю до змія: “Проклят еси між усіма скотами і між усім пільним звірям. І положу ворогування між тобою й жінкою і між насінням її, воно розторощить тобі твою голову.” (Битія, II, 13-14). Хто ж є цею женою і що значить це розторощування голови, згд. ця перемога над змієм? Жінка ця це Пречиста Діва Марія; це ворогування між нею та змієм не можна розуміти інакше, як тільки, що Пречиста Діва Марія не мала ніколи нічого спільного з ділом диявола, то значить з гріхом. Пречиста Діва Марія ніколи не була під його володінням ні в його неволі, одним словом жало гріха не досягнуло її. Інакше не могла б бути переможницею, але невільницею змія. А це її ворогування супроти духа темноти, а відтак славна перемога над ним була б тільки пустими словами... Рівнож і Новий Завіт доказує нам правдивість цієї догми віри. А саме, коли Архангел Гавриїл прийшов до Марії в торжественнім посольстві,—привітав її ось такими словами: “Радуйся Обрадованна, Господь Тобою!” Застановімся над тими словами: “Радуйся Обрадованна.” Чи ж ці слова не є доказом, що навіть найменша тінь гріха не опоганила душі Марії. Благодать і гріх є так противні собі речі, що ніде і ніколи не можуть позіставати разом. Коли ж Божа Мати після слів Архангела Гавриїла є Благодатна, то це значить, що Пречиста Діва Марія ніколи не була під клейном гріха і що жало гріха ані на хвилинку не діткнулось до Пречистої Діви Марії. Далше сказав св. Архангел Гавриїл до Пречистої Діви Марії: “Господь з Тобою!” Це значить, що Господь Бог огорнув Пречисту Діву Марію своєю любовю і що поміж Нею та Господом Богом пречудна єдність і приязнь. Чи могла б бути така єдність і приязнь, якщо б клейно первородного гріха досягнуло Пречисту Діву Марію, якщо б до Неї відносилися слова св. Апостола Павла: “І ми всі жили колись у похотях нашого тіла, виповняючи волю тіла і думок, і були з природи дітьми гніву, як і прочі.” (Ефес. II, 3). В таким випадку був би Господь Бог від Неї безконечно далеко, бо поміж його святістю та гріхом є безконечна пропасть.

Згідно з наукою св. Письма учать те саме св. учителі і Отці Церкви. Оріген каже: Марія ніколи не була діткненою отруйним подихом змія. Св. Августин пише: Коли говоримо про гріх, то треба завжди виключати Пречисту Діву Марію. Св. Іван Дамаскин висказується в цій справі образно: До цього раю був замкненим приступ змієві. Як, вкінці, свята віра в Зачаття Пречистої Діви Марії без змази первородного гріха є старою і

загальною, дає нам на це наглядний доказ навіть православна Церква, котра хоч відорвалася від єдності з Вселенською Церквою, все ж таки визнає цю догму Непорочного Зачаття Пречистої Діви Марії, тільки в іншій формі. Вона святкує “зачаття св. Анни,” то зн. пам'ятку цієї хвилини, коли саме Марія зачалася в лоні св. Анни. Очевидно, що тут є спільність з нашою вірою в непорочне зачаття Пречистої Діви Марії, бо якщо православна Церква не вірила б, що при тім “зачаттю св. Анни” не сталося щось особливішого, цебто, що Марія почалася вільною від змази первородного гріха, тоді, очевидно, не почитали б особливим торжественним святом зачаття св. Анни, бо це було б річчю непотрібною і зайвою.

Вкінці, і розум промовляє за цією догмою віри, беручи під увагу його глибокої основи? Пригадаймо собі, милі браття і сестри, про ізраїльський ковчег завіта, в якому були таблиці Божого закону, а в чаші переховувалася манна. З якою надзвичайною величавістю був цей ковчег побудований, якими дорогоцінними прикрасами укрешений. Сам Господь Бог описав, як має цей ковчег завіта виглядати, а до збудовання ужито найдорожчих родів дерева, щиро-золоті бляхи. Або пригадаймо собі, як будовано Єрусалимський храм, які скарби золота й срібла вложено в цей дім Божий. “Цілий храм обложив Соломон золотом, цілий храм до кінця, та й всього жертівника в Святаля Святих обтяг золотом.” (III Царств. VI, 22). А як строго заборонив Господь Бог, щоб ніяка нечиста рука не брала участі в будові цього храму! Навіть Давид, як був побожним, а проте не смів будувати цього Божого храму, бо колись у давнині були споганені його руки убійством. Подумайте отже, якщо цей ковчег завіта приказав Господь Бог будувати з найдорогоцінніших матеріалів чи міг би допустити, щоб Пречиста Діва Марія, “живий ковчег” завіта, що мала бути матір'ю Божого Сина, могла б бути меншими скарбами укрешена, цебто скарбами Божої благодати, щоб була хочай малу хвилинку під тавром первородного гріха? Якщо Господь Бог жадав, щоб його храм, який будували люди, мав в собі все те, що гарне, що найчистіше, що найдорожче в світі, чи міг би був дозволити на те, щоб до живої святині, в якій мав замешкати його Син, втиснулася змаза первородного гріха? Ні, хто так думав би, грішив би богохульством, бо вже не віра, а сам здоровий розум рішуче виключає таке припущення. Господь Бог задля Себе і Своєї безконечної гідности зробив, щоб ця, яку вибрав Собі до словнення великого таїнства, не була невилницею диявола, щоби ніяка навіть тінь гріха не зневажила цього пристановища, в якому “Слово сталося тілом”...

Так отже ж бачимо, що і св. Письмо, і наука святих отців і учителів Церкви і вкінці, голос розуму однаково говорять про Непорочне зачаття Пречистої Діви Марії. Всі вони разом наче співають похвальний гимн Марії, зложений зі слів книги Пісня Пісней: “Вся ти гарна, моя мила, нема в тобі змази!”

3. Радіючи отже ж щиро з приводу цього великого привілею, яким Гос-